

การศึกษาบริบทเมืองเก่าสงขลา บ่อย่าง สู่การสร้างสรรคศิลปะจัดวางในพื้นที่ทำน้ำคักดีสิทธิพิทักษ์

โดย
นายธนธรณ์ กังเส็ง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปะการออกแบบ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษาบริบทเมืองเก่าสงขลา บ่อยาง สู่การสร้างสรรคศิลปะจัดวางในพื้นที่ทำน้ำ
ศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปะการออกแบบ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

STUDY OF THE CONTEXT OF MULTICULTURAL SOCIETY IN THE SONGKHLA
OLD TOWN, TOWARDS THE CREATION OF THE INSTALLATION ART IN THE
SAKSITPHITHAK JETTY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Fine Arts DESIGN ARTS
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2020
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ การศึกษาบริบทเมืองเก่าสงขลา บ่อยาง สู่อารสร้างสรรคศิลปะจัด
วางในพื้นที่ทำน้าศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์
โดย ธนธรรณ กิ่งเส็ง
สาขาวิชา ศิลปะการออกแบบ แพน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ปรีชา ปั่นเกล้า

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต

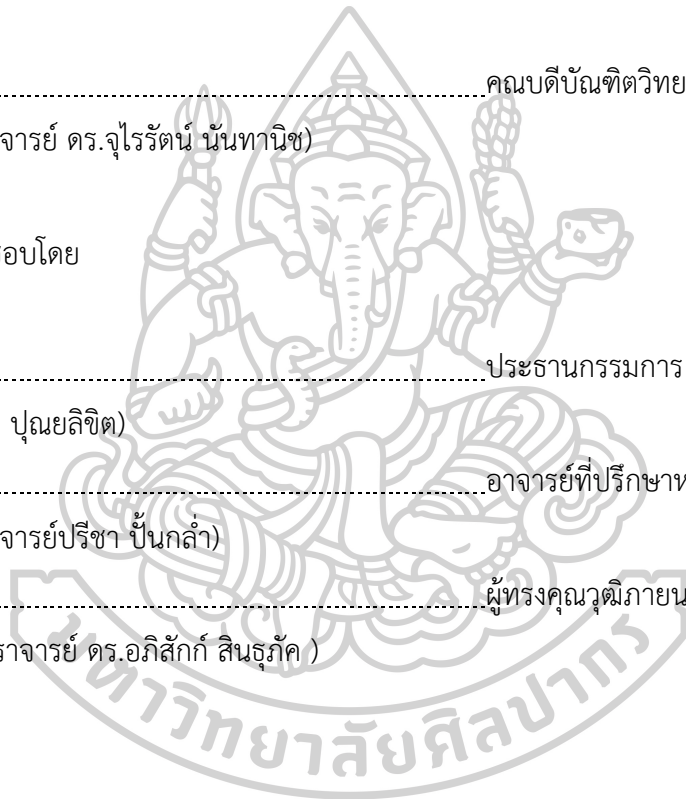
.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ
(ดร.เรืองลดดา ปุณยลิขิต)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ปรีชา ปั่นเกล้า)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิศักดิ์ สินธุภักดิ์)

620420010 : ศิลปะการออกแบบ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : ศิลปะจัดวาง, กระบวนการมีส่วนร่วม, ความหลากหลายทางวัฒนธรรม, บริบทเมือง, เมืองเก่าสงขลาบ่อยาง

นาย ธนธรณ์ กังเส้ง: การศึกษาบริบทเมืองเก่าสงขลา บ่อยาง สู่การสร้างสรรคศิลปะจัดวางในพื้นที่ทำนําศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รองศาสตราจารย์ ปรีชา ปั่นกล้า

การวิจัยเรื่องการศึกษาบริบทเมืองเก่าบ่อยาง จังหวัดสงขลา สู่การสร้างสรรคศิลปะจัดวางในพื้นที่ทำนําศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมสร้างสรรคผลงานศิลปะจัดวางกับชุมชนเมืองเก่าบ่อยาง จังหวัดสงขลา ให้มีความเหมาะสมและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างสรรคกับคนในชุมชน ให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์โควิด-19 และเหมาะสมกับการจัดวางในพื้นที่ ในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research) เพื่อแสวงหาความรู้ ความจริงที่ถูกต้อง เชื่อถือได้ ตรวจสอบได้ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมีกลุ่มบุคคลเข้ามาร่วมกันเรียนรู้เพื่อรู้จักตัวเอง ชุมชน สิ่งแวดล้อมให้เห็นปัญหาของตัวเองและเห็นทางแก้หรือทางออกจากปัญหาโดยลงมือปฏิบัติจริงได้ผลจริงแก้ปัญหาได้จริงด้วยการใช้เครื่องมือการมีส่วนร่วมเก็บข้อมูลจาก การสัมภาษณ์ การลงพื้นที่ การอาศัยร่วมกับคนในชุมชน และการทำประชาพิจารณ์กลุ่ม ประยุกต์เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์โควิด - 19 โดยมีคนในชุมชนเมืองเก่าสงขลา บ่อยางเป็นกลุ่มเป้าหมาย ที่ทำงานร่วมกันกับผู้วิจัยแลกเปลี่ยน สะท้อนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้แนวทางการออกแบบสร้างสรรคศิลปะจัดวาง และกระบวนการสร้างสรรคร่วมกับชุมชน ในด้านรูปแบบ รูปทรง และวัสดุ ที่สามารถเข้าถึงสื่อสาร เปิดโอกาสทดลองกระบวนการทางศิลปะ และดึงศักยภาพของชุมชนได้

โดยแนวคิดของผลงานสะท้อนมาจากเสียงแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนในชุมชน ที่มองข้ามไปมากกว่าเรื่องของสถาปัตยกรรม อาหาร ศาสนาที่ภาครัฐให้ความสำคัญ แต่ในส่วนของงานวิจัยนี้เห็นความสำคัญไปที่ผู้คนในชุมชน ที่มีความหลากหลายทั้งทางเพศ ความคิด และความเชื่อ จากการทำงานร่วมกับเครือข่ายในชุมชนรูปแบบของผลงานออกมาภายใต้แนวความคิดผ่านรูปทรงของบ่อน้ำ ซึ่งเปรียบเสมือนบ่อแห่งชีวิตของคนสงขลาในอดีตที่มีความต้องการในการใช้บริโภคน้ำจืด เป็นความทรงจำร่วมของคนในชุมชนตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันที่บางบ้านยังคงใช้บ่อน้ำในการดำรงชีวิต ผ่านรูปแบบการจัดวางที่ต้องพุงสลัทับซ้อนกันเพื่อความมั่นคงแข็งแรงเปรียบเสมือนตัวแทนของแต่ละเสียงแต่คนในชุมชน และให้ผู้คนในชุมชนร่วมกันแสดงออกผ่านก้อนอิฐที่เป็นวัตถุติดดั้งเดิมของเมืองสงขลา ออกมาอย่างอิสระไร้กรอบ ให้ชุมชนได้ทดลองกระบวนการสร้างสรรคที่เป็น

ความปัจเจกของแต่ละบุคคล เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมกับชาวบ้านได้ร่วมสื่อสารผ่านงานศิลปะจัดวางชิ้นนี้ และชุมชนเป็นเจ้าของผลงานศิลปะชิ้นนี้ร่วมกันของคนในชุมชนเมืองเก่าสงขลา บ่อย่าง

ผลจากการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ กระบวนการทำงานสร้างสรรค์ร่วมกับชุมชน ที่เกิดขึ้นมาจากการ แก้ไขปัญหาตามสถานการณ์โควิด - 19 ซึ่งได้ผลลัพธ์ที่ดี และการที่ได้ทำงานสร้างสรรค์ร่วมกับชุมชนครั้งนี้ จากการสำรวจตัวผลงาน สามารถเห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผลงานและคนในชุมชน สร้างความภาคภูมิใจให้แก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี และทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของศิลปินในพื้นที่ ที่ได้ใช้องค์ประกอบของงานศิลปะจัดวางชิ้นนี้ ในการสื่อสารของศิลปินในพื้นที่เอง

620420010 : Major DESIGN ARTS

Keyword : Installation Arts, Songkhla Old Town, Diversity, Participatory Process, Urban Context

MR. TANATORN KONGSENG : STUDY OF THE CONTEXT OF MULTICULTURAL SOCIETY IN THE SONGKHLA OLD TOWN, TOWARDS THE CREATION OF THE INSTALLATION ART IN THE SAKSITPHITHAK JETTY THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR PREECHA PUN-KLUM

A research study on the context of the old town of Bo Yang, Songkhla Province towards the creation of installation art in the sacred water area

The researcher's objective of the study is to participate in creating art installations in the old town of Bo Yang, Songkhla Province which has to be appropriate for the people in the community so that they can take part in the process. Due to the COVID-19 epidemic in Thailand, The researcher has to find a method of installation art setting in the safest way for the situation, and to be suitable for the people in the community area. This research is a Participatory Action Research for seeking the knowledge and truth which can be verified by the scientific method. There are a lot of people coming together to learn to know themselves and community that people participating in the area depict the problem and solution in the community which has to be done by themselves. The data is collected from the interviews, field visits to the people in the community, and group public hearings which has adapted in the safest way due to the COVID-19 situation. With people in the old town of Songkhla Bo Yang, they are the primary target group, working together and exchanging one another's opinions to get the best creative way of installation art and the creative process with the community in terms of forms, shapes and materials that are accessible to the communication. There are chances to experiment with artistic processes and pull out the potential of the community.

The concept of the work reflects the voices of the cultural diversity of the people in the community which is more than the issue of architecture, food, religion that the government mentioned. However, this research study illustrates the

importance of people in the community with a variety of genders, ideas and beliefs from working together within the network community. The form of work comes out under the concept through the shape of the pond. It is like a pond of Songkhla people in the past who needed to consume fresh water. Up until now, some houses still use this pond for their livelihood through a layout that must support alternately overlapping each other for stability and strength as representatives of each voice. Moreover, the researcher freely let people in the community come together to express themselves by placing the bricks that are traditional raw materials of Songkhla and let the community experiment with the creative process which is individual. The process allows people in community to work together through this art installation, yet the most important thing is that this art is owned by the people of Songkhla old town, Bo Yang

The results of the research found that the researcher has discovered the knowledge, process of working creatively with the community and the way to solve problems according to the situation of Covid-19, which has good results to be able to work creatively with the community this time, according to the survey, the researcher perceives the interaction between people in the community which is a great result than the researcher expected, and this creates participation of artists in the area that has used elements of this installation art for portraying the artist's ideas in the area

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีเนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือและคำแนะนำจาก รองศาสตราจารย์ปรีชา ปั่นกล้า ที่ได้ให้ความรู้และความใส่ใจติดตามตลอดระยะเวลาที่ข้าพเจ้า ดำเนินการวิจัย อีกทั้งให้คำปรึกษาพร้อมชี้แนะแนวทางในการดำเนินงานวิจัยจนไปสู่ความสำเร็จ แห่งการทำวิจัยฉบับนี้และขอขอบคุณกรรมการท่านอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยได้รับแนวทางในการศึกษาค้นคว้าหา ความรู้และประสบการณ์อย่างกว้างขวางในการทำงานวิจัยครั้งนี้ จึงกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ ทั้งนี้ข้าพเจ้าขอขอบคุณที่ปรึกษาภายนอก รองศาสตราจารย์ธเนศ อ่าวสินธุ์ และ คุณสมักร โก เสม ที่ ให้ความรู้เกี่ยวกับงานศิลปะร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี และให้คำแนะนำแนวทางการทำศิลปะต่างๆ ขอขอบคุณ คุณครุศักดิ์ สุขช่วย เจ้าของร้านหนังสือพันธุ์หมาบ้า ให้คำปรึกษาแก่ข้าพเจ้า ดูแล และให้ สถานที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในขณะที่ข้าพเจ้าได้ทำงานศึกษางานอยู่ที่เมืองเก่าสงขลา

ขอขอบคุณ บ้าหนู สงขลาฟอรั่ม, พี่แม บ้านโนนคร, พี่เขาวัว Lyn's Hotel, น้ำนิง, พี่เอ๋ Aey Space, พี่ปัญญา ที่คอยช่วยเหลือ ประสานงานและให้ข้อมูลในการทำงานลงพื้นที่ครั้งให้สำเร็จลุล่วง

ขอขอบคุณเพื่อนๆที่มงาน พิชญ์สินี ชัยทวีธรรม, วุฒิกัญจน์ ศรีรักษา, ชัฟวัน มะหะ, ธัญว นันท์ ภูจำพลธีรวงศ์, ศิวกร เขมะไชยเวช, มุนินพันธุ์ ชาตะรัตน์, พิระยุทธ ผ่องแผ้ว, เพชรนิล สุขจันทร์, ที่ ช่วยเหลือในการทำงานร่วมกับชุมชน และเป็นกำลังใจให้เสมอ

ขอขอบคุณเพื่อนๆพี่ๆน้องๆ สาขาศิลปะการออกแบบ รุ่น 6 คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร สำหรับมิตรภาพที่ดีความสามัคคีความช่วยเหลือ และให้กำลังใจ

ขอขอบคุณจตุพร จันทรทอง และคานิง กังเส็ง ที่ช่วยสนับสนุนและเป็นแรงใจในการทำงาน ของข้าพเจ้า จนข้าพเจ้าสำเร็จการศึกษาและ

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่คอยแนะนำและสั่งสอนข้าพเจ้าและ ให้ความเมตตาแก่ข้า เจ้าตลอดมา อีกทั้งยังขอขอบคุณชาวชุมชนเมืองเก่าสงขลา บ่อยาง ทุกท่านที่คอยช่วยเหลือในเรื่อง ต่างๆ ขอขอบคุณคนในชุมชนที่ให้ข้าพเจ้าได้สัมภาษณ์ในการ เก็บข้อมูลและข้อเสนอแนะต่างๆที่เป็น ประโยชน์ต่อข้าพเจ้าในการทำวิจัยครั้งนี้

ธนธรณ์ กังเส็ง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฅ
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญภาพ.....	ท
บทที่ 1.....	1
บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	2
สมมติฐานของการศึกษา.....	3
ขอบเขตการศึกษา.....	3
ขั้นตอนการศึกษา.....	4
เวลาที่ใช้ในการวิจัย ประมาณ 1 ปี.....	6
วิธีการศึกษา.....	6
แหล่งที่มาข้อมูล.....	7
อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำวิจัย.....	7
ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการวิจัย.....	7
การนำเสนอผลงาน.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
บทที่ 2.....	10

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
1. ข้อมูลด้านการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเมืองเก่าบ่อียง จังหวัดสงขลา	10
1.1 ประวัติความเป็นมา.....	10
1.2 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลา	11
1.3 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสงขลา	14
1.4 อาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น.....	15
2. ข้อมูลอิทธิพลแนวคิด ผลงานศิลปิน ที่ได้รับ	17
2.1 Building Bridge โดย Lorenzo Quinn.....	17
2.2 Mongkut โดย อริญชัย รุ่งแจ้ง	18
2.3 246247596248914102516... And then there were none โดย อริญชัย รุ่งแจ้ง	20
2.4 อ.มณฑิร บุญมา.....	22
3. ข้อมูลด้านศิลปะการออกแบบ	22
3.1 ที่มาแนวความคิด	22
3.2 แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์.....	23
3.3 ข้อมูลด้านองค์ประกอบศิลปะ	24
4. ข้อมูลด้านวัสดุและเทคนิคการสร้างสรรค์ผลงาน	28
4.1 หลักการออกแบบกระเบื้องดินเผา	28
4.2 กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะเครื่องปั้นดินเผา	29
4.3 การศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมผลงาน.....	30
5.ข้อมูลด้านการสร้างสรรค์ศิลปะเฉพาะพื้นที่ และศิลปะการจัดวาง อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	34
6. ข้อมูลพื้นที่ทำนํ้าศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์.....	35
บทที่ 3	36
วิธีการดำเนินการวิจัย	36
1. กำหนดประเด็นปัญหาของงานวิจัย	37

2. เลือกรูปแบบของงานวิจัย	38
3. กำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่าง.....	38
3.1 ประชากร (Population)	38
3.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample).....	38
4. สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลผลงาน.....	38
4.1 การรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร.....	39
4.2 การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์.....	39
4.3 การรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต.....	42
5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวม.....	43
5.1 ภูมิปัญญาการจัดการทรัพยากรน้ำ.....	44
5.2 ภูมิปัญญากระบืออิงดินเผา.....	46
5.3 ความหลากหลายทางวัฒนธรรม.....	47
5.4 สถาปัตยกรรม.....	47
6. สร้างสรรค์ผลงานการออกแบบ.....	49
7. ขั้นตอนและกระบวนการ.....	51
บทที่ 4	56
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแนวทางการสร้างสรรค์.....	56
1. สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน นักกิจกรรม นักวิชาการท้องถิ่น ชุมชนเมืองเก่าสงขลา.....	56
2. สรุปผลการทำแบบสอบถามประชาพิจารณ์ กับคนในชุมชน	57
3. สรุปผลการวิเคราะห์จากการสร้างสรรค์งานศิลปะจัดวางร่วมกับชุมชน	62
4.ผลงานการออกแบบนิทรรศการ Installation Culture Singora.....	64
4.1 สื่อประชาสัมพันธ์เชิญชวนร่วมทำกิจกรรม.....	65
4.2 ผลงานศิลปะจัดวางในพื้นที่.....	66
บทที่ 5	70

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	70
1.สรุปผลการวิจัย.....	70
2.ข้อเสนอแนะ.....	71
3. สรุปผลการดำเนินการวิจัยและข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการ	72
4. สิ่งที่ชุมชนสะท้อนกลับสู่ผู้วิจัย.....	72
5. ผู้วิจัยได้เข้าร่วมจัดแสดงนิทรรศการ THESIS EXHIBITION CODA 2564 COORDINATION DESIGN ARTS	73
รายการอ้างอิง	81
ภาคผนวก.....	82
Goat Sound - Safwan Performance Art	82
ประวัติผู้เขียน.....	84

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 การรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร.....	39
ตารางที่ 2 การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ 1	39
ตารางที่ 3 การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ 2	40

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 Building Bridge โดย Lorenzo Quinn.....	18
ภาพที่ 2 กระบวนการสแกนเพื่อเอาต้นแบบ 3D งาน Mongkut.....	19
ภาพที่ 3 ผลงาน Mongkut โดย อริญชัย รุ่งแจ้ง	19
ภาพที่ 4 ผลงาน 246247596248914102516... And then there were none โดย อริญชัย รุ่งแจ้ง	21
ภาพที่ 5 Lotus Sound โดย อ.มณฑิยา บุษมา.....	22
ภาพที่ 6 ตัวแปรต้น ตัวแปรตาม ตัวแปรควบคุม.....	37
ภาพที่ 7 การลงพื้นที่สัมภาษณ์กับนักวิชาการท้องถิ่น.....	41
ภาพที่ 8 การลงพื้นที่สัมภาษณ์กับภาคีคนรักเมืองสงขลา.....	41
ภาพที่ 9 การลงพื้นที่สัมภาษณ์กับเทศบาลนครสงขลา.....	42
ภาพที่ 10 ภาพการสำรวจเมืองเก่าบอยาง.....	43
ภาพที่ 11 องค์ความรู้ทั้ง 4.....	44
ภาพที่ 12 บ่อน้ำวัดยางทอง.....	45
ภาพที่ 13 บ่อน้ำในมัสยิดบ้านบน.....	45
ภาพที่ 14 โรงงานเผากระเบื้องสงขลา ส.สงขลา.....	46
ภาพที่ 15 ภาพสัญญาที่เมืองสร้างให้ถึงสังคมพหุวัฒนธรรม.....	47
ภาพที่ 16 ตึกโบราณ ฝั่งถนนนครนอก.....	48
ภาพที่ 17 ตึกโบราณ ถนนนางงาม.....	48
ภาพที่ 18 แผนผัง Service Blueprint	49
ภาพที่ 19 ขั้นตอนการศึกษา.....	50
ภาพที่ 20 เครื่องมือ ศิลปะกับพื้นที่.....	50

ภาพที่ 21 ผลงานจำลองรูปแบบ 3 มิติ.....	51
ภาพที่ 22 เบื้องหลังการถ่ายทำวิดีโอและผลิตภัณฑ์อินสตอลชันเฝ้าจากโรงกระบือดินเผา ส.สงขลา	52
ภาพที่ 23 ภาพขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะจัดวาง	53
ภาพที่ 24 ขั้นตอนกระบวนการร่วมมือกับชุมชน	54
ภาพที่ 25 ขั้นตอนกระบวนการจัดวางผลงานศิลปะจากชุมชน	55
ภาพที่ 26 ผลสรุปแบบสอบถามประชาพิจารณ์ 1	57
ภาพที่ 27 ผลสรุปแบบสอบถามประชาพิจารณ์ 2	58
ภาพที่ 28 ผลสรุปแบบสอบถามประชาพิจารณ์ 3	58
ภาพที่ 29 ผลสรุปแบบสอบถามประชาพิจารณ์ 4	58
ภาพที่ 30 ผลสรุปแบบสอบถามประชาพิจารณ์ 5	59
ภาพที่ 31 ผลสรุปแบบสอบถามประชาพิจารณ์ 6	60
ภาพที่ 32 ผลสรุปแบบสอบถามประชาพิจารณ์ 7	61
ภาพที่ 33 แผนผังสรุปการกระจายการมีส่วนร่วมในชุมชน	63
ภาพที่ 34 โครงสร้างงานนิทรรศการ Installation Culture Singora.....	64
ภาพที่ 35 ภาพโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์	65
ภาพที่ 36 ภาพรายละเอียดผลงานสำเร็จ	66
ภาพที่ 37 ภาพรายละเอียดผลงานสำเร็จ 2.....	67
ภาพที่ 38 ผลงานสำเร็จศิลปะจัดวาง.....	68
ภาพที่ 39 ผลงานสำเร็จ Video Art.....	69
ภาพที่ 40 ภาพโปสเตอร์แสดงนิทรรศการ THESIS EXHIBITION CODA 2564	73
ภาพที่ 41 ภาพประชาสัมพันธ์งานแสดงนิทรรศการ THESIS EXHIBITION CODA 2564	74
ภาพที่ 42 ภาพวันสอบวิทยานิพนธ์วันที่ 21 มิถุนายน 2564 ณ นิทรรศการ CODA.....	75
ภาพที่ 43 ภาพวันสอบวิทยานิพนธ์วันที่ 22 มิถุนายน 2564 ณ นิทรรศการ CODA.....	76
ภาพที่ 44 ภาพวันสอบวิทยานิพนธ์วันที่ 22 มิถุนายน 2564 ณ นิทรรศการ CODA.....	77

ภาพที่ 45 ภาพวันสอบวิทยานิพนธ์วันที่ 22 มิถุนายน 2564 ณ นิทรรศการ CODA.....	78
ภาพที่ 46 ภาพบรรยากาศการแสดงงานนิทรรศการ CODA 2564.....	79
ภาพที่ 47 ภาพประชาสัมพันธ์การแสดงงานนิทรรศการ CODA 2564.....	80
ภาพที่ 48 Goat Sound โดย ชัฟวัน มะหะ	82
ภาพที่ 49 ผู้วิจัยและผลงาน Goat Sound	83
ภาพที่ 50 ส่วนหนึ่งในผลงาน Goat Sound	83

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมืองเก่าบ่อียง ความงามของบริบทความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นพื้นที่ที่มีการผสมผสานของประชากร 3 ชาติพันธุ์ มีความแตกต่างกันด้านวัฒนธรรมและความเชื่อ ที่อยู่ร่วมกันได้อย่างผสมผสานกลมกลืน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สะท้อนผ่านวิถีชีวิต และสถาปัตยกรรม อาคารทรงคุณค่าในพื้นที่เมืองเก่าที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศจีน โปรตุเกส ฮอลันดา และมุสลิม ชุมชนมีลักษณะเป็นชุมชนชาวจีน อยู่ร่วมกับชาวไทยพื้นถิ่น และชาวไทยมุสลิมในลักษณะของการเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม พื้นที่ของเมืองสงขลาเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดของภูมิปัญญาจากจีนตะวันตก มุสลิม และไทยพื้นถิ่นไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน ซึ่งพื้นที่เมืองเก่าสงขลา ตำบลบ่อียง เป็นเมืองท่าทางการค้าที่สำคัญ เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆผ่านการซื้อขายแลกเปลี่ยน แม้ในชุมชนเมืองเก่าบ่อียงจะมีกลุ่มคนหลากหลายชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มชุมชนชาวจีน กลุ่มชุมชนชาวมุสลิม และกลุ่มชุมชนชาวไทยพื้นถิ่น แต่ในแต่ละกลุ่มชุมชนก็จะมีคนต่างกลุ่มอาศัยอยู่ด้วยเสมอ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนของชาวชุมชนเมืองเก่าบ่อียง จังหวัดสงขลาแต่ครั้งอดีต และยังคงเป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นเสน่ห์ของบริบทชุมชนเมืองเก่าบ่อียง จังหวัดสงขลา จากอดีตสู่ปัจจุบัน

สงขลา ตั้งแต่ครั้งอดีตมีอาชีพประมงเป็นส่วนใหญ่ เดิมมีชุมชนประมงบนคาบสมุทรสทิงพระ ต่อมาพ่อค้าชาวตะวันตกใช้เป็นท่าเรือส่งสินค้า ชุมชนจึงขยายตัวและกลายเป็นเมืองท่าที่สำคัญที่ปรากฏชื่อในประวัติศาสตร์ว่า “Singora” (ซิงกอร่า) โดยชื่อนี้สามารถสันนิษฐานได้หลายแบบ โดยข้อสันนิษฐานที่เด่นชัดที่สุดคือ เมืองสงขลาในสมัยก่อนมีชื่อว่า “สิงขร” เมื่อพ่อค้าชาวตะวันตกเข้ามาจึงได้มีการเรียกตามสำเนียงฝรั่งและเพี้ยนมาเป็นสงขลาในปัจจุบัน “singora” ทำให้เกิดการซื้อขาย แลกเปลี่ยนและโอนถ่ายสินค้า รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ต่อมาเจ้าพระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ไปตั้งเมืองสงขลาใหม่ที่ตำบลบ่อียง (สถานที่ปัจจุบัน) ตั้งแต่พ.ศ. 2379 ซึ่งเมืองใหม่ที่สร้างขึ้น ก็ยังคงรักษาความเป็นเมืองท่าไว้อย่างเดิม โดยในเบื้องต้นของการ

สร้างเมือง เจ้าพระยาศรี (เถียนเส็ง ณ สงขลา) ได้เริ่มสร้างป้อม กำแพงเมืองยาว 1,200 เมตร และประตูเมืองสิบประตู ตั้งแต่ พ.ศ. 2379 หลังจากนั้นจึงได้วางหลักเมือง (ไม้ชัยพฤกษ์พระราชทาน) และสมโภชนหลักเมืองในปี พ.ศ. 2395 และเรียกบริเวณพื้นที่นี้ว่า “เมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง”

หัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผา เป็นงานฝีมือที่สำคัญของชาวสงขลาตั้งแต่อดีต เป็นงานหัตถกรรมที่ชาวสงขลา มีความถนัด และสร้างชื่อเสียงให้แก่ชาวสงขลา จนมีคำเรียกผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาประเภทกระเบื้องว่า “กระเบื้องสงขลา” ปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานเครื่องปั้นดินเผา สงขลาเป็นที่รู้จักประกอบด้วย ทักษะการทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งเมืองสงขลา กับดินเหนียวของเมืองสงขลาที่บริเวณบ้านบ่อพลับและเกาะยอมีคุณภาพดีเหมาะต่อการนำมาทำเครื่องปั้นดินเผา ชื่อเสียงของกระเบื้องสงขลาเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป ถึงขนาดในงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 100 ปีเมื่อ พ.ศ. 2425 เจ้าพระยาวิเชียรคีรี (เม่น) ได้จัดส่งผลผลิตอันเกี่ยวเนื่องกับเครื่องปั้นดินเผาสงขลาไปร่วมแสดงที่กรุงเทพฯ จากชื่อเสียงของเครื่องปั้นดินเผาเมืองสงขลา ทำให้เมื่อมีการบูรณะวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามที่กรุงเทพฯ ได้มีการนำเอาอิฐหน้าวัวไปใช้ปูพื้น นอกจากนี้อิฐหน้าวัวและกระเบื้องสงขลา ยังเป็นสินค้าส่งออกไปยังเมืองปัตตานี และเมืองใกล้เคียงอีกด้วย

จากการที่ผู้วิจัยได้เห็นการอยู่ร่วมกันอย่างหลากหลายทางวัฒนธรรมในเมืองเก่าบ่อยาง จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยจึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะนำเสนอเรื่องราวของความหลากหลาย การเดินทางของวัฒนธรรมต่างๆ จนเกิดเป็นเมืองสงขลา เมืองพหุวัฒนธรรม ซึ่งมีแนวทางการสร้างสรรค์ในการนำเสนอมุมมองอีกมุมมองหนึ่งคือความงามทางศิลปะการจัดวาง โดยนำแนวความคิดจากการศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม อาชีพ และภูมิปัญญาเมืองเก่าบ่อยาง จังหวัดสงขลา มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะในรูปแบบของผู้วิจัยเอง โดยการสร้างสรรค์ร่วมในการสร้างสรรค์กับคนในชุมชนเมืองเก่าสงขลา บ่อยาง ผลงานจะถูกติดตั้งในพื้นที่ทำน้าศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าสงขลา บ่อยาง เพื่อให้ผลงานการสร้างสรรค์ครั้งนี้ตระหนักถึงคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม และผลงานสร้างสรรค์ที่มีกระบวนการสร้างสรรค์ร่วมกับคนในชุมชน ที่ให้ความสำคัญกับผู้คนในการแสดงออก ให้เกิดความภาคภูมิใจของคนในชุมชน เพื่อส่งต่อให้กับคนรุ่นหลังผ่านวิธีการทางศิลปะและการออกแบบ

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

การวิจัยเรื่องการศึกษาบริบทเมืองเก่าสงขลา บ่อยาง สู่การสร้างสรรคศิลปะจัดวางในพื้นที่ทำน้าศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจัดวางกับชุมชนเมืองเก่าสงขลา บ่อยาง ให้มีความเหมาะสมและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์กับคนในชุมชน ให้มี

ความเหมาะสมกับสถานการณ์โควิด-19 และเหมาะสมกับการจัดวางในพื้นที่ โดยศึกษาประเด็นดังต่อไปนี้

1. ศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม อาชีพ และภูมิปัญญาเมืองเก่าบ่อียง จังหวัดสงขลาเพื่อตั้งลักษณะ เฉพาะพื้นที่มาใช้เป็นแรงดลใจในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในพื้นที่
2. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมการสร้างสรรค์ศิลปะกับชุมชน พื้นที่วัฒนธรรมเมืองเก่าให้มีชีวิตชีวา
3. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ที่บอกเล่าเรื่องราวของความหลากหลายในชุมชนเมืองเก่าบ่อียง ให้สอดคล้องกับแนวความคิด

สมมติฐานของการศึกษา

ผู้วิจัย และคนในชุมชนเมืองเก่าบ่อียง จังหวัดสงขลา ร่วมกันสร้างสรรค์และถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกผ่านกระบวนการทางศิลปะ ที่มีความสอดคล้องกับพื้นที่และสามารถสร้างความทรงจำร่วมกับคนในชุมชนให้ส่งถึงคนรุ่นหลังต่อไปอย่างไร การสร้างสรรค์ศิลปะในพื้นที่ เรื่องการศึกษาบริบทเมืองเก่าสงขลา บ่อียง สู่การสร้างสรรค์ศิลปะในพื้นที่ทำน้าศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ เป็นการสร้างสรรค์ที่ร่วมมือกับคนในชุมชนให้เป็นงานศิลปะของคนในชุมชนอย่างแท้จริง และสามารถถ่ายทอด ความเป็นมา และความหลากหลายของวัฒนธรรม แต่ร่วมกันอยู่ในสังคมอย่างกลมกลืน เพื่อส่งวิธีการทางศิลปะแนวคิด เสรีภาพทางการแสดงออก และให้ชุมชนได้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์งานศิลปะในพื้นที่ของคนในชุมชนเอง

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาบริบทเมืองเก่าสงขลา บ่อียงสู่การสร้างสรรค์ศิลปะในพื้นที่ทำน้าศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ข้าพเจ้าได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหาข้อมูล

- 1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาชีพ เมืองเก่าสงขลา บ่อียง

- 1.2 ข้อมูลวัสดุที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน
- 1.3 ข้อมูลการสร้างสรรค์ศิลปะเน้นแนวความคิด
- 1.4 ข้อมูลการสร้างสรรค์ศิลปะเฉพาะพื้นที่
- 1.5 ข้อมูลด้านศิลปะการออกแบบ
2. ขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่ ทำนํ้าศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ เมืองเก่าสงขลา บ่อยาง
  - 2.1 บรรยากาศ สภาพแวดล้อมภายในพื้นที่
  - 2.2 ลักษณะพื้นที่ใช้สอย
  - 2.3 ขนาดของพื้นที่บริเวณจัดวางผลงาน
  - 2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่ คน และผลงาน
3. ขอบเขตการศึกษาด้านประชากร
  - ประชากรชุมชนเมืองเก่าสงขลา บ่อยาง

ขั้นตอนการศึกษา

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล
  - 1.1 รวบรวมข้อมูลเอกสาร
    - 1.1.1 ทบทวนข้อมูลแนวความคิด ทศนคติและประสบการณ์เกี่ยวกับแรงบันดาลใจ
    - 1.1.2 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาชีพ เมืองเก่าบ่อยาง จังหวัดสงขลา
    - 1.1.3 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัสดุที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน
    - 1.1.4 รวบรวมข้อมูลการสร้างสรรค์ศิลปะเน้นแนวความคิด ศิลปะเฉพาะพื้นที่
    - 1.1.5 รวบรวมข้อมูลเอกสารเนื้อหาเกี่ยวกับผลงานศิลปะเน้นแนวคิด ศิลปะเฉพาะพื้นที่และ ตัวอย่างผลงานของศิลปิน

1.1.6 รวบรวมเนื้อหาข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน

1.1.7 รวบรวมข้อมูลเนื้อหาพื้นที่ติดตั้ง ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ เมืองเก่าบ่อียง จังหวัดสงขลา

1.2 รวบรวมข้อมูลจากการใช้เครื่องมือ

1.2.1 สัมภาษณ์คนในชุมชนเมืองเก่าสงขลา บ่อียง คนในชุมชน กลุ่มภาคีคนรักเมืองสงขลา นักวิชาการท้องถิ่น นักกิจกรรมในพื้นที่ และเทศบาลนครเมืองสงขลา

1.2.2 แลกเปลี่ยนแนวความคิด ถามความเห็นร่วมกับเครือข่ายในชุมชน

1.2.3 จัดบันทึกความรู้สึกเมื่อเกิดประสบการณ์ในรูปแบบต่างๆ

1.3 รวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่สังเกต

1.3.1 การลงพื้นที่สังเกตวิถีชีวิต คนในชุมชนเมืองเก่าบ่อียง จังหวัดสงขลา

1.3.2 การลงพื้นที่สังเกตบริบทพื้นที่ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ ชุมชนเมืองเก่าบ่อียง จังหวัดสงขลา

1.4 รวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ทำประชาพิจารณ์

1.4.1 การลงพื้นที่ทำประชาพิจารณ์ คนในชุมชนเมืองเก่าสงขลา บ่อียง และนักวิชาการท้องถิ่น

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้และสังเคราะห์ข้อมูลสู่แนวความคิดในการสร้างสรรค์

3. สร้างผลงานการสร้างสรรค์

3.1 การร่างแบบตามแนวความคิด

3.2 กำหนดเทคนิคในการสร้างสรรค์ผลงาน

3.3 ร่างแบบ 2 มิติ ดูความงามด้านทัศนศิลป์ของรูปแบบ ความสอดคล้องใน แนวความคิด

3.4 สร้างแบบจำลอง 3มิติ ศึกษาวัสดุและเทคนิคการสร้างผลงานไปพร้อมกับการวิเคราะห์ขนาดและความเป็นไปได้ในการขึ้นรูปผลงานพร้อมทั้งดูความงามด้านทัศนศิลป์

3.5 นำเสนอผลงาน 3 มิติต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อรับคำแนะนำในการแก้ไขรูปแบบสู่ การขยายผลงาน

3.6 ดำเนินการขยายผลงานตามรูปแบบของแบบจำลอง 3 มิติที่ผ่านการวิเคราะห์ และได้รับการอนุมัติจากอาจารย์ที่ปรึกษา

4. จำลองการติดตั้งผลงานในสถานที่โดยการตัดต่อคอมพิวเตอร์กราฟฟิก

5. ประเมินผลงานการสร้างสรรค์

6. วิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา

7. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

เวลาที่ใช้ในการวิจัย ประมาณ 1 ปี

ได้เริ่มงานวิจัย ตั้งแต่เดือน กันยายน พ.ศ. 2563

และเสนอวิทยานิพนธ์ ภายในเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2563

วิธีการศึกษา

ประเภทงานวิจัย : Participatory Action Research (การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม)

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลภาคสนามจากการลงพื้นที่และสัมภาษณ์

1.1 ข้อมูลจากการลงพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าบ่อียง จังหวัดสงขลา โดยการเก็บข้อมูลกับ คนในชุมชน กลุ่มภาคีคนรักเมืองสงขลา นักวิชาการท้องถิ่น นักกิจกรรมในพื้นที่ และเทศบาลนครเมืองสงขลา

1.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ คนในชุมชน กลุ่มภาคีคนรักเมืองสงขลา นักวิชาการท้องถิ่น นักกิจกรรมในพื้นที่ และเทศบาลนครเมืองสงขลา

2. ข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลภาคเอกสารและสื่อสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์แบ่งเป็น 2 ส่วน

2.1 ข้อมูลเบื้องต้นข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาชีพเมืองเก่าสงขลา บ่อียง และข้อมูลพื้นที่ที่ตั้ง ทำนํ้าศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ เมืองเก่าสงขลา บ่อียง

2.2 ข้อมูลวัสดุที่ใช้ในการสร้างสรรค์ การสร้างสรรค์ศิลปะเน้นแนวคิด ศิลปะเฉพาะพื้นที่ และข้อมูลด้านศิลปะการออกแบบ

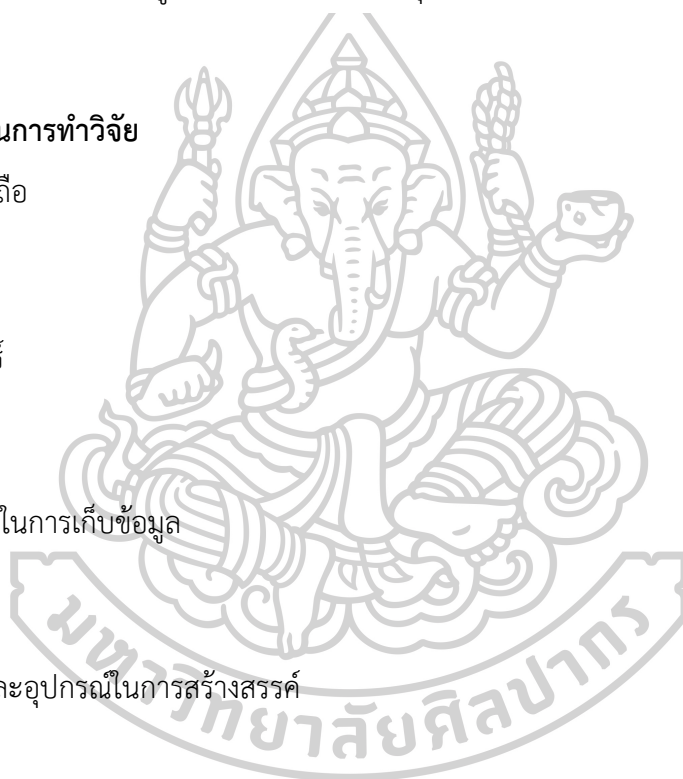
แหล่งที่มาข้อมูล

1. การลงพื้นที่สัมภาษณ์ เก็บข้อมูลกับ คนในชุมชน กลุ่มภาคีคนรักเมืองสงขลา นักวิชาการ ท้องถิ่น นักกิจกรรมในพื้นที่ และเทศบาลนครเมืองสงขลา

2. การสืบค้นข้อมูลภาคเอกสาร ในหอสมุดแห่งชาติและสื่ออิเล็กทรอนิกส์

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำวิจัย

1. โทรศัพท์มือถือ
2. ไอแพด
3. คอมพิวเตอร์
4. กระดาษร่าง
5. ชุดเครื่องมือในการเก็บข้อมูล
6. รถยนต์
7. เครื่องมือ และอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์

ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการวิจัย

โดยประมาณ 100,000 บาท

การนำเสนอผลงาน

1. ผลงานศิลปะสร้างสรรค์ติดตั้งในพื้นที่
2. วีดีโอกระบวนการทำงาน
3. เล่มวิทยานิพนธ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศิลปะเฉพาะที่ คืองานศิลปะที่สร้างขึ้นบนตำแหน่งที่เฉพาะเจาะจง ที่ศิลปินจะคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมที่จะสร้างงานศิลปะประกอบการออกแบบและการสร้างตัวงานศิลปะเองด้วย คำว่าศิลปะเฉพาะที่เป็นคำที่ได้รับการเผยแพร่และนิยามโดยศิลปินชาวแคลิฟอร์เนียโรเบิร์ต เออร์วิน แต่อันที่จริงแล้วเป็นคำที่ใช้กันมาตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1970 โดยประติมากรหนุ่มสาวเช่นลอยด์ แอมโรล และเอธินา ทาฮาผู้เริ่มสร้างงานจ้างสำหรับสาธารณชนสำหรับที่ตั้งขนาดใหญ่ในเมือง ศิลปะเฉพาะที่ได้รับการกล่าวถึงครั้งแรกโดยนักวิพากษ์สถาปัตยกรรมแคทเธอริน เฮาเวทท์ และนักวิพากษ์ศิลปะลูซี ลิพพาร์ด ศิลปะเฉพาะที่ภายนอกมักจะเป็นสวนภูมิทัศน์ที่รวมสวนประติมากรรมที่ตั้งอย่างถาวรเป็นองค์ประกอบ ซึ่งทำให้เกี่ยวข้องกับ “ศิลปะผลงานสิ่งแวดล้อม” (Environmental art) นอกจากนั้นก็ยังมีอาจจะมีการแสดง, การเดินรำที่สร้างขึ้นเฉพาะที่ การออกแบบการเดินก็มักจะคำนึงถึงลักษณะรูปทรงของสิ่งแวดล้อมเข้าไปด้วยไม่ว่าจะเป็นทางด้านประวัติศาสตร์, สังคม และ/หรือ สิ่งแวดล้อม โดยพยายามทำความเข้าใจความหมายที่ซ่อนเร้นของสถานที่ที่ใช้และนำมาขยายความเพิ่มขึ้น ศิลปินบางท่านถึงกับจ้างคีตกวีท้องถิ่นให้เขียนบทเพลงสำหรับการเดินรำเฉพาะที่ ส่วนศิลปะเฉพาะที่ภายนอกจะสร้างขึ้นร่วมกับสถาปนิกผู้สร้างอาคาร

ศิลปะการจัดวาง หมายถึง ประเภทของงานศิลปะที่มีที่ตั้งเฉพาะจุด, เป็นงานสามมิติ ที่ออกแบบเพื่อที่จะแปรสภาพการรับรู้ของสิ่งแวดล้อม (perception of a space) โดยทั่วไปแล้ว “ศิลปะจัดวาง” จะหมายถึงศิลปะภายในตัวสิ่งก่อสร้าง ถ้าตั้งอยู่ภายนอกก็มักจะเรียกว่า “ศิลปะภูมิทัศน์” (Land art) และศิลปะสองประเภทนี้คาบเกี่ยวกัน ศิลปะจัดวางอาจจะเป็นได้ทั้งศิลปะที่ติดตั้งอย่างถาวรหรือเพียงชั่วคราวก็ได้ ศิลปะจัดวางได้รับการติดตั้งในการแสดงงานนิทรรศการศิลปะ เช่นในพิพิธภัณฑ์หรือหอศิลป์ หรือในบริเวณทั้งที่เป็นของส่วนบุคคลและของสาธารณชน ประเภทของงานก็ครอบคลุมตั้งแต่การใช้วัสดุที่พบโดยทั่วไป ที่มักจะเลือกสรรจากวัสดุที่ทำให้มีความกระทบอารมณ์ รวมไปถึงวัตถุสมัยใหม่เช่นวิดีโอ, เสียง, การแสดง, ความเสมือนจริงแบบเต็มตัว (Immersive virtual reality) และอินเทอร์เน็ต ศิลปะจัดวางหลายชิ้นเป็นศิลปะเฉพาะที่ (Site-Specific Art) ซึ่งหมายความว่า เป็นงานที่ออกแบบให้ติดตั้งตรงตำแหน่งหรือสถานที่ที่สร้างงานศิลปะโดยเฉพาะเท่านั้น

บริบท หมายถึง สภาพแวดล้อม และเงื่อนไขต่างๆ ที่รายล้อมเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือ ประเด็นใดประเด็นหนึ่งสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป ของสิ่งๆหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่อง

หนึ่งที่เราจัดให้เป็นศูนย์กลาง และบริบทนั้นๆ มีผลต่อการปรากฏการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงต่อเรื่องราวนั้นอย่างไร

เมืองท่า หมายถึง เมืองที่มีการติดต่อเคลื่อนไหวที่สำคัญทางเศรษฐกิจ ทั้งการค้าขายส่งผ่านผ่านสินค้าไปต่างประเทศ ทำให้เกิดความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม หมายถึง กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ วิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา และประเพณีปฏิบัติที่มีความแตกต่างกัน เนื่องมาจากกระบวนการคิดและสัญลักษณ์ที่เกิดจากการสร้างของ วัฒนธรรม ปัจจัยทางศาสนา เชื้อชาติ อายุ เพศ ชนชั้นทางสังคม และ การศึกษาซึ่งเป็นตัวกำหนดให้บุคคลมีความคิดความเชื่อ ความรู้สึก

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาริบทสังคัมพหุวัฒนธรรมเมืองเก่าบ่ออย่าง จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ เพื่อนำมาสร้างสรรค์ศิลปะการจัดวางในพื้นที่ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ โดยใช้ข้อมูลทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ข้อมูลด้านการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเมืองเก่าบ่ออย่าง จังหวัดสงขลา
2. ข้อมูลอิทธิพลแนวคิด ผลงาน ศิลปิน ที่ได้รับ
3. ข้อมูลด้านศิลปะการออกแบบ
4. ข้อมูลด้านวัสดุและเทคนิคการสร้างสรรค์ผลงาน
5. ข้อมูลด้านการสร้างสรรค์ศิลปะเฉพาะพื้นที่ และศิลปะการจัดวาง อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
6. ข้อมูลพื้นที่ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์

1. ข้อมูลด้านการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเมืองเก่าบ่ออย่าง จังหวัดสงขลา

1.1 ประวัติความเป็นมา

สงขลาเป็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย เป็นเมืองท่าและเมืองชายทะเลที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคใต้มาตั้งแต่โบราณ มีเมืองเก่าหลายเมือง มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษตกทอดให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษา เป็นศูนย์กลางการค้า เป็นเมืองชุมทางภาคใต้ เป็นศูนย์กลางการคมนาคม มีความเจริญเติบโตด้านธุรกิจการค้า การท่องเที่ยว ที่ยังคงรักษาความเก่าแก่ของโบราณสถานอันเป็นสัญลักษณ์ของเมืองไว้อย่างเหนียวแน่นมั่นคง (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สงขลา, 2558)

“สงขลา” มาจากคำว่า “สิงหนครา” คำหนึ่ง และมาจากคำว่า “สิงขรนครา” อีกคำหนึ่ง โดยมีเหตุผล ดังนี้

1. ดินแดนแห่งหนึ่งในสมัยโบราณเป็นอาณาจักรศรีธรรมนคร หรืออาณาจักรศรีวิชัย อาณาจักรใต้อาณาจักรหนึ่งซึ่งมีอำนาจมาก ผลัดเปลี่ยนกันขยายอาณาเขตการปกครอง มีพ่อค้าชาวอินเดีย เดินทางมาค้าขายในอาณาจักรดังกล่าวโดยทางเรือ เมื่อผ่านเกาะหนู เกาะแมว ทางด้านนอกมองเข้าหาฝั่ง มองเห็นเหมือนสิงห์หมอบอยู่บนพื้นน้ำ จึงเรียกว่า “สิงหลา” แปลว่า “เกาะรูปสิงห์” และเรียกเมืองที่ตั้งอยู่บนฝั่งริมเขาแดงว่า “สิงหนครา” เมืองสิงห์ จึงอาจหมายถึง เมืองที่มีเกาะรูปสิงห์เป็นลักษณะ ตั้งอยู่ในอ่าวหน้าเมือง

2. พ่อค้าชาวอินเดีย หรืออาจเป็นชาวชาติอื่น ในอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งรับอิทธิพลทางศาสนาและภาษาจากอินเดีย เมื่อเดินทางมาค้าขายกับชาวเมืองที่ตั้งอยู่เชิงเขาแดง จึงเรียกชาวเมืองตามภาษาจากอินเดียว่า ชาว”สิงขรนครา” แปลว่า “ชาวเมืองภูเขา” อาจหมายถึง ชาวเมืองที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ภูเขา

ทั้ง 2 คำนี้ คือ “สิงหนครา” และ “สิงขรนครา” เป็นคำที่คนชาติต่าง ๆ ที่เข้ามาติดต่อ ทั้งไทย จีน อินเดีย ชาว มลายู และชาวตะวันตกชาติต่าง ๆ เรียกตาม ๆ กันว่า “Sangora” บ้าง “Cingor” บ้าง จนเพี้ยนเป็น “สงขลา” ในปัจจุบัน

1.2 พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เมืองเก่าสงขลา

การตั้งถิ่นฐานประวัติศาสตร์ของเมืองสงขลา มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่แรกเริ่มมาจนถึงปัจจุบัน แบ่งตามอายุสมัย ได้ดังนี้

สมัยเมืองสงขลาเก่าหัวเขาแดง

สมัยสงขลาเก่าฝั่งแหลมสน

สมัยสงขลาตำบลบ่อยาง

1.2.1 สมัยเมืองสงขลาเก่าหัวเขาแดง

ช่วงเวลา : ประมาณพุทธศตวรรษที่ 22 - ปลายพุทธศตวรรษที่ 23

ภายหลังจากมีการอพยพมาสร้างชุมชนใหม่บริเวณริมเขาแดงปากทะเลสาบสงขลาประมาณ 60 ปี ชุมชนบริเวณริมเขาแดงขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการขยายตัวทางการค้ากับชาวต่างประเทศในยุโรป เช่น พ่อค้าชาวดัตช์ อังกฤษ ฝรั่งเศส ที่เข้ามายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะจาก

บริเวณปลายแหลมมลายู และหมู่เกาะต่าง ๆ ในอินโดนีเซียและทางตอนใต้ของไทย สงขลาจึงได้เป็นเมืองท่าค้าขายทางเรือ ที่มีท่าเรือน้ำลึกปานกลางทั้งในทะเลใหญ่และในทะเลสาบ เป็นที่รู้จักกันทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในนามเมือง “สงขลาภิเษก” ผู้ก่อตั้งเมืองสงขลาภิเษกเป็นชาวมุสลิม ชื่อ สุลต่านสุไลมาน เมืองสงขลาได้ขึ้นกับกรุงศรีอยุธยา ผ่านการปกครองดูแลของนครศรีธรรมราช แต่เจ้าเมืองมีอำนาจเป็นอิสระจากรัฐบาลกลาง สามารถอนุญาตให้ชาวต่างประเทศเข้ามาทำการค้าได้อย่างเสรี ดังนั้นฐานะของเจ้าเมืองสงขลาจึงมั่งคั่งมั่นคง มีอิทธิพลอำนาจมากขึ้น หลักฐานของพ่อค้าชาวดัตช์ เรียกเจ้าเมืองสงขลา ว่า “โมกุล” ส่วนในหลักฐานของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ เรียกเจ้าเมืองสงขลาว่า “ตะโตะโมกอลส์” ในปี พ.ศ.2171 ได้เกิดความไม่สงบขึ้นในราชสำนักกรุงศรีอยุธยา เจ้าเมืองสงขลาซึ่งได้รับการสนับสนุนของอังกฤษ ถือโอกาสประกาศตนเป็นอิสระ และตั้งตนเป็นกษัตริย์ เรียกว่า พระเจ้าเมืองสงขลา ซึ่งถือว่าเป็น ขบถต่อพระเจ้ากรุงสยาม

การตั้งเมืองสงขลาของดาโต๊ะโมกอลส์ ได้สร้างป้อม คู ประตู หอรบ อย่างแน่นหนา บันทึกลงของพ่อค้าและนักเดินเรือชาวอาหรับเปอร์เซีย ระหว่างปี พ.ศ.1993 - 2093 เรียกสงขลาบริเวณริมเขาแดงว่า “ซิงกูร์” หรือ “ซิงกอร่า”

1.2.2 สมัยสงขลาเก่าฝั่งแหลมสน

ช่วงเวลา : พ.ศ.2223 - 2313

ด้วยสาเหตุที่สงขลาไปเข้ากับอังกฤษตั้งแข็งเมืองกับอยุธยา ทำให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงส่งกองทัพมาตีเมืองสงขลาใน พ.ศ.2223 และได้ชัยชนะอย่างเด็ดขาด เนื่องจากบ้านเมืองถูกทำลายราบคาบ ชาวสงขลาส่วนหนึ่งจึงได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนใหม่ที่บริเวณแหลมสน ซึ่งเขาปลายสุดของคาบสมุทรสทิงพระ เรียกกันต่อมาว่า “เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน” ส่วนเมืองสงขลาหัวเขาแดง สยามยกให้เป็นที่ตั้งกองทหารที่จะมาประจำในสยาม แต่ฝรั่งเศสปฏิเสธโดยอ้างว่าเป็นเมืองถูกทำลายแล้ว เรื่องราวของเมืองสงขลาฝั่งแหลมสนในสมัยอยุธยาไม่ปรากฏหลักฐานมากนัก เมืองสงขลาช่วงนี้ถูกลดบทบาทและความสำคัญลงมาก โดยให้เป็นเมืองขึ้นของเมืองพัทลุง

ต่อมาใน พ.ศ.2252 ก็โอนมาขึ้นกับเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งกลายเป็นหัวเมืองเอกในภาคใต้ เมืองสงขลาอยู่ในภาวะชบเซามาตลอด จนเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า ครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2510 เจ้าเมืองนครศรีธรรมราชตั้งตนเป็นใหญ่ เรียกว่า ชุมชนเจ้านครศรีธรรมราช สงขลาก็ยังขึ้นอยู่

กับนครศรีธรรมราช ระยะที่ขึ้นตรงกับกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ช่วงเวลา : พ.ศ.2313 - 2385

เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชประกาศอิสรภาพ และทรงปราบปรามเมืองนครศรีธรรมราชได้แล้ว ทรงแยกเมืองสงขลาออกจากนครศรีธรรมราช และพัฒนาเมืองสงขลาให้เจริญเพื่อคานอำนาจกับนครศรีธรรมราช ทรงแต่งตั้งชาวจีน ชื่อ เหยียง แซ่เฮ่า ชาวจีนฮกเกี้ยน ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ในตำบลอรัญ เป็นหลวงสุวรรณคีรีสมบัติ นายอากรรังนก เกาะสี เกาะห้า ในทะเลสาบสงขลา ต่อมาในปี พ.ศ.2318 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ดำรงตำแหน่งเป็นพระยาสงขลา โดยให้ขึ้นกับเมืองนครศรีธรรมราช นับเป็นจุดเริ่มต้นของการสืบทอดทายาทเจ้าเมืองสงขลา ผู้เป็นต้นตระกูล ณ สงขลา ในปัจจุบัน

เมืองสงขลาแหลมสนมีเจ้าเมืองปกครอง 4 คน คือ

1. หลวงสุวรรณคีรีสมบัติ (เหยียง แซ่เฮ่า) พ.ศ. 2318-2322
2. เจ้าพระยาอินทคีรี (บุญห้อย ณ สงขลา) พ.ศ. 2322-2355
3. พระยาอินทคีรี (เถียนจง ณ สงขลา) พ.ศ. 2355-2360
4. พระยาวิเชียรคีรี (เถียนเส็ง ณ สงขลา) พ.ศ. 2360-2390

1.2.3 สมัยสงขลาตำบลอย่าง

ช่วงเวลา : พ.ศ.2385 - ปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาวิเชียรคีรี ย้ายเมืองสงขลาไปตั้งที่ตำบลอย่าง ซึ่งเป็นฝั่งทะเลสาบตรงกันข้ามกับเมืองสงขลาแหลมสน ในปี พ.ศ. 2375 เพราะเมืองสงขลาแหลมสนเดิม ตั้งอยู่ในพื้นที่โอบรอบด้วยทะเลสาบด้านตะวันออก และภูเขา ด้านตะวันตก ไม่สามารถขยายตัวเมืองออกไปได้ พระยาวิเชียรคีรี (เถียนเส็ง) ได้ดำเนินการสร้างกำแพงเมืองใหม่ในปี พ.ศ.2381 กำแพงเมืองสงขลาก่อด้วยศิลาก้อนสอปูนเป็นรูปสี่เหลี่ยม ล้อมรอบเมืองสงขลาที่มีความยาว ทิศเหนือจดใต้ประมาณ 1,200 เมตร ทางทิศเหนือกว้าง ประมาณ 400 เมตร ทางทิศใต้กว้างประมาณ ๔๗๐ เมตร กำแพงสูง ๕ เมตร หนา ๒ เมตร มีโบสถ์และป้อมประตูมั่นคง มีป้อม 8 ป้อม แต่ละป้อมมีปืนใหญ่กระสุน 4 นิ้ว ป้อมละ 3 - 4 กระบอก ประตูเมืองเป็นซุ้มใหญ่ 10

ประตู่ ก็มีประตู่เล็กอีก 10 ประตู่โดยรอบ บัดนี้คงเหลือแต่กำแพงด้านถนนจะนะ ตรงข้ามพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (เรือนจำเก่า) กับที่ถนนนครในเท่านั้น ใช้เวลาสร้างเมืองประมาณ 10 ปี หลังจากสร้างเมืองเสร็จ ใน พ.ศ.2385 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ส่งไม้ชัยพฤกษ์หลักชัย และเทียนชัยมาพระราชทานแก่พระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง) ปกหลักเมือง และได้สร้างตึกจัน กับศาลเจ้าเสือเมืองไว้หลังหนึ่ง เป็นศาลหลักเมือง ปัจจุบันตั้งอยู่ที่ถนนนางงาม ในเขตเทศบาลนครสงขลา

เมืองสงขลาบออย่างมีเจ้าเมืองปกครอง 5 คน คือ

1. พระยาวิเชียรคีรี (เถี้ยนเส้ง ณ สงขลา) พ.ศ. 2381 - 2390
2. เจ้าพระยาวิเชียรคีรี (บุญสังข์ ณ สงขลา) พ.ศ. 2390 - 2408
3. เจ้าพระยาวิเชียรคีรี (เม่น ณ สงขลา) พ.ศ. 2408 - 2427
4. พระยาวิเชียรคีรี (ชุ่ม ณ สงขลา) พ.ศ. 2427 - 2431
5. พระยาวิเชียรคีรี (ชม ณ สงขลา) พ.ศ. 2431 - 2447

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงดำเนินนโยบายปฏิรูป การปกครองประเทศ รวมเอาหัวเมืองต่าง ๆ เข้าเป็นมณฑล มีสมุหเทศาภิบาลเป็นผู้รับผิดชอบขึ้นตรงกับกรุงเทพฯ

ในปีพ.ศ.2449 ได้รวมเมืองสงขลา เมืองพัทลุง และนครศรีธรรมราช ให้เป็นมณฑลนครศรีธรรมราช โดยมีที่ทำการตั้งอยู่ที่เมืองสงขลา ยกเลิกตำแหน่งเจ้าเมือง และมีตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลมณฑลมาแทนที่

1.3 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสงขลา

จังหวัดสงขลา เป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรมมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เป็นแหล่งผสมผสานทางวัฒนธรรม เนื่องจากในอดีตมีการติดต่อค้าขายกับหลายประเทศ มีการแลกเปลี่ยนและหลอมรวมวัฒนธรรมของชาติต่างๆ เข้าด้วยกัน ทำให้มีวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรม มีมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพชนได้สร้างสรรค์และสร้างสมไว้ให้ลูกหลานมากมาย ทั้งโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปหัตถกรรมงาน

ช่างท้องถิ่น สถาปัตยกรรม ภาษาและวรรณกรรมการเล่นพื้นเมือง ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งมีทั้งประเพณีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับภูมิภาคอื่นๆ และประเพณีวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวสงขลาทั้งเรื่อง การแต่งกาย การกิน การอยู่ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของบุคคลและประเพณีเกี่ยวกับสังคมและชุมชนที่บางอย่างเป็นการปฏิบัติในสมัยอดีตแต่บางอย่างยังคงสืบทอดการปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน งานประเพณีวัฒนธรรมของจังหวัดสงขลาที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันจะมีทั้งประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันทั่วไปและประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นของท้องถิ่นเกิดจากความเชื่อของคนในชุมชนที่ปฏิบัติกันในท้องถิ่นนั้นๆ

1.4 อาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

เมืองสงขลามีประวัติศาสตร์เป็นเมืองท่าค้าขายมาแต่โบราณ การปะทะสัมพันธ์กับสังคมอื่น วัฒนธรรมอื่นเกิดขึ้นตลอดเวลา ทุกชุมชนในสงขลาจึงมีประสบการณ์อันเกิดจากการติดต่อสังคมภายนอกอย่างกว้างขวางและหลากหลาย วัฒนธรรมหลายอย่างของคนสงขลา จึงมีร่องรอยการผสมผสานกลมกลืนกันขอวัฒนธรรมอย่างชัดเจน รวมทั้งโลกทัศน์ที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกด้วยเช่นกัน การเลือกรับเอาคุณประโยชน์จากการปะทะสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่นมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์วิธีการสนองตอบต่อปัญหาตัวเองอย่างเหมาะสมจนประสบความสำเร็จ สามารถกำหนดวิธีคิด แนวปฏิบัติและสืบทอดเป็นภูมิปัญญาและอาชีพรูปแบบต่างๆ มากมาย จังหวัดสงขลายังเป็นแหล่งชุมชนที่มีการประกอบอาชีพและความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย โดยอาศัยทรัพยากรท้องถิ่น ชาวชนบทสงขลาส่วนใหญ่จะใช้เวลายามว่างจากงานอาชีพหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องในการผลิตงานฝีมือพื้นบ้านขึ้นไว้ใช้ในครัวเรือนด้วยวัตถุดิบที่มีอยู่ตามธรรมชาติซึ่งมีแตกต่างกันไปในแต่ละถิ่นงานหัตถกรรมในบางแห่งไม่เพียงมีประโยชน์ในด้านการใช้สอยเฉพาะในครัวเรือนของผู้ผลิตเท่านั้นแต่ยังมีคุณค่าทางศิลปะ ฝีมือช่างพื้นบ้านที่ปรากฏในงานหัตถกรรม ในบางแห่งมีเอกลักษณ์และความงามจนเป็นที่ต้องการของชุมชนทำให้กลายเป็นจุดสนใจของคนภายนอก และในที่สุดบางแห่งก็กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัด งานช่างท้องถิ่นสงขลาที่น่าสนใจได้แก่

1.3.1 หัตถกรรมกระจูดสะกอม "สาตจูด"

เป็นภาษาปักษ์ใต้ที่ใช้เรียกเสื่อกระจูดในภาษาไทยมาตรฐาน ทำขึ้นโดยการใช้พืชพื้นบ้านเป็นวัสดุมาสานเป็นเสื่อ เดิมที สาตจูดหรือกระจูดเป็นผลงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำกันในครัวเรือนใช้เป็นเสื่อรองนอน หรือปูนอน หรือ ทำเป็นกระสอบใส่ข้าวสารหรือของแห้งต่างๆ ต่อมาจึงได้ประดิษฐ์เป็นของชำร่วย

ของใช้ประดับบนเรือน นอกจากจะใช้สอยแล้วยังเป็นงานที่มีคุณค่าและความสวยงามด้วย กระจูดเป็นพืชน้ำจืดพวกกกชนิดหนึ่งในภาคใต้พบขึ้นตามบริเวณที่ลุ่มดินโคลนชื้นแฉะที่เรียกว่าพรุ ลักษณะเป็นพืชลำต้นกลมเป็นปล้อง มีขนาดลำต้นยาวคล้ายแท่งดินสอ สูงประมาณ ๑ - ๓ เมตร ไร่ใบบ่มีดอก ออกเป็นกระจูดปลายลำต้น

1.3.2 หัตถกรรมผ้าทอเกาะยอ

อุตสาหกรรมครัวเรือนผ้าทอพื้นเมืองของชาวเกาะยอ ซึ่งเป็นเกาะในทะเลสาบสงขลานั้น เป็นแหล่งหัตถกรรมผ้าทอพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์มีความประณีตและมีสีสันลวดลายต่างๆ สวยงาม นอกเหนือจากการประมงและการทำสวนผลไม้แล้ว ชาวเกาะยอก็รู้จักการทอผ้ามาแล้วนับเป็นร้อยๆ ปี ตั้งแต่ครั้งที่ชาวจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะการทอผ้าเกาะยอในระยะแรกเริ่มใช้เครื่องทอที่เรียกกันว่า กี่ทอ เป็นกี่ป้านและใช้เครื่องมือที่เรียกกันว่า ตรน แทนกระสวย ในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้มีครูทอผ้าชาวจีนจากเชียงใหม่นำวิธีการผ้าก๊อกรัดก เป็นครั้งแรกบนเกาะยอ และได้ใช้จนมาถึงปัจจุบันนี้การผลิตผ้าเกาะยอ ประกอบด้วยวัตถุดิบเครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตดังนี้

1. วัตถุดิบ แต่เดิมใช้ฝ้ายที่ปลูกกันเอง ต่อมาจึงนิยมซื้อวัสดุสำเร็จรูปพวกเส้นใยสังเคราะห์ โพลีเอสเตอร์ และเกรยอง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "เส้นด้ายโทเร"
2. เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตการเตรียมด้าย ประกอบด้วยส่วนต่างๆ คือ ดอกหวิง (หรือดอกสวิง) ในหลอดต้น (หรือลูกต้น) หลักต้น ฟืม ตะขอเกี่ยวด้าย (เบ็ดเข้าฟืม) เครื่องรองตอนเข้าฟืม ลูกหัด (หรือระหัด เพื่อส่งด้ายเวลทอ ไม่นัด มีไว้เพื่อกรอเข้าๆ ไม่ขัดด้ายหรือไม้ค้ำและเครื่องม้วนด้าย เครื่องทอผ้าหรือ เป็นโครงสร้างที่ใหญ่ของเครื่องมือที่ใช้ทอผ้าทั้งหมดประกอบด้วย ฟืม (พื้นหวี) ขาทุก (ตะกอหรือตระก) กระสวย รางกระสวย ไม้แกนม้วนผ้า หลักม้วนผ้า คานเหยียบ (ตีนเหยียบ) สายกระตุก (ช็อกตึง) ด้ายยืน หลอดด้ายพุ่ง ระหัดถักด้วยผ้งและเครื่องมืออื่นๆ ที่แยกจากเครื่องทอผ้า มีในปั่นด้ายใช้สำหรับปั่นด้ายเข้ากระสวย และกงล้อปั่นด้าย ใช้สำหรับปั่นด้ายเข้าระหัดถักด้าย

1.3.3 กระเบื้องดินเผาเมืองสงขลา

เป็นหัตถกรรมพื้นเมืองสงขลา มาช้านาน มีความหลากหลายในรูปแบบเดิมมีการประกอบการกันเป็นกลุ่มใหญ่ ในอดีตเป็นที่ทราบกันดี กระเบื้องสงขลาเป็นกระเบื้องที่มีชื่อเสียงได้รับความนิยมใช้กันอย่างกว้างขวางมาเป็นเวลานาน มีรูปแบบและคุณสมบัติเหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศของภาคใต้ มีความทนทานในการใช้งาน ถือได้ว่าเป็นหัตถกรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวสงขลา สำหรับชาวสงขลาเอง

นั้น ถ้าเป็นแผ่นสำหรับมุงหลังคาจะเรียกว่า กระเบื้อง ถ้าเป็นแผ่นปูพื้นจะเรียก อิฐ แต่หลักฐานเอกสารที่ปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ทางราชการจะใช้คำว่า กระเบื้อง เรียกแผ่นดินเผาที่ใช้มุงหลังคาและปูพื้น ความนิยมกระเบื้องดินเผาสงขลานั้น นอกจากจะใช้มุงหลังคาบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและศาสนสถานโดยทั่วไปในจังหวัดสงขลาแล้ว ยังได้รับความนิยมใช้แพร่หลายไปยังจังหวัดใกล้เคียงตลอดจนในกรุงเทพฯ และมาเลเซียด้วย การศึกษาจากเอกสารและประจักษ์พยานที่ปรากฏพบว่ามี การนำกระเบื้องปูพื้นสงขลาไปบริเวณวัดพระธาตุนครศรีธรรมราช รอบอุโบสถวัดสุทัศน์เทพวราราม วัดเขมาภิรตาราม นนทบุรี พระราชวังจันทร์เกษมที่พระนครศรีอยุธยา ใช้มุงหลังคาวิหารหลวงในการซ่อมแซมพระบรมธาตุไชยา สุราษฎร์ธานี นอกจากนี้ในวังเจ้านายและขุนนางในกรุงเทพมหานครหลายแห่งก็สั่งใช้กระเบื้องดินเผาจากเมืองสงขลาไปปูบริเวณรอบๆ วังด้วย

แหล่งผลิตกระเบื้องดินเผาเมืองสงขลา แต่เดิมมีอยู่หลายแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณเกาะยอและทางตอนใต้ของทะเลสาบสงขลาได้แก่ บริเวณบ้านท่านางหอม ตำบลน้ำน้อย บ้านบางโหนด ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ และบริเวณวัดโคกเปี้ยว ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลา ซึ่งเคยมีเตาเผากระเบื้องอยู่ในบริเวณดังกล่าวไม่น้อยกว่า 200 เตา จากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคม และพัฒนาการของการใช้วัสดุก่อสร้าง สมัยใหม่ทำให้กระเบื้องดินเผาเมืองสงขลาลดความสำคัญลงเรื่อยๆ จนเหมือนกับว่าได้เลิกใช้กันไป ความต้องการกระเบื้องดินเผาเมืองสงขลา มีเพียงใช้ในการซ่อมแซมโบราณสถานหรืออาคารสำคัญๆ ที่ต้องอนุรักษ์ไว้ ดังนั้นในปัจจุบันนี้จึงมีโรงเผากระเบื้องแบบดั้งเดิมอยู่เพียงแห่งเดียว คือที่บ้านท่านางหอม ซึ่งก็เป็นการผลิตเฉพาะที่มีการสั่งเป็นสำคัญ

2. ข้อมูลอิทธิพลแนวคิด ผลงานศิลปะที่ได้รับ

2.1 Building Bridge โดย Lorenzo Quinn

โดยศึกษาจากศิลปินร่วมสมัยชาวอิตาลี เป็นงานที่สร้างขึ้นสำหรับงาน Venice Biennale ครั้งที่ 58 ประจำปี ค.ศ. 2019 เป็นผลงานที่ประกอบด้วยแขนสีขาวขนาดยักษ์จำนวน 6 คู่หน้าทางเข้าป้อมอาร์เซนาลในเขตคาสเทลโล แขนแต่ละคู่มีความสูง 15 เมตรและกว้าง 20 เมตร และมีชื่อว่า Help, Love, Friendship, Faith, Wisdom และ Hope ตามความหมายที่สื่อโดยท่าทางการจับกันของมือทั้งสอง เช่น มือของสะพานชื่อ Help ก็กำไว้ด้วยกัน เหมือนมีมือหนึ่งช่วยดึงอีกมือหนึ่งไว้เพื่อเป็นการพยุง ในขณะที่มือของสะพานชื่อ Faith จะดูแตกต่างออกไป เหมือนเป็นมือของเด็กที่เชื่อใจให้มือของผู้ใหญ่ช่วยชี้แนวทาง เทคนิคการใช้มือที่มีท่าทางและความหมายต่างๆ และเป็นงานที่เล่นกับบริบทของพื้นที่ที่เคยเป็นเมืองท่าที่เชื่อมโยงพื้นที่หลายพื้นที่ไว้ด้วยกัน

ภาพที่ 1 Building Bridge โดย Lorenzo Quinn

ที่มา : <https://artmo.com/th/2019/12/potd-20191211/>

2.2 Mongkut โดย อริญชัย รุ่งแจ้ง

ผลงานชิ้นนี้ เป็นกระบวนการจำลองพระมหาพิชัยมงกุฎจำลอง อันเป็นหนึ่งในเครื่องมงคลราชบรรณาการที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ถวายแด่จักรพรรดินโปเลียนที่ 3 ในปี ค.ศ.1861 ขึ้นมาใหม่ในรูปแบบของงานศิลปะร่วมสมัย เป็นการนำประวัติศาสตร์หยิบกลับมาเล่าใหม่ผ่านกระบวนการทำงานผ่านในรูปแบบกระบวนการผลิตที่มีความร่วมสมัย และงานชิ้นนี้แสดงในนิทรรศการ Satellite program 8 ที่จัดขึ้นโดยพิพิธภัณฑ์ Jeu de Paume และพิพิธภัณฑ์ CAPC musée d'art contemporain ของฝรั่งเศส ซึ่งเป็นการนำเสนอผลงานของภัณฑารักษ์และศิลปินรุ่นใหม่ที่น่าจับตาจากทั่วโลก

ภาพที่ 2 กระบวนการสแกนเพื่อเอาต้นแบบ 3D งาน Mongkut
ที่มา : <https://www.wurkon.com/blog/82-arin-rungjang>

ภาพที่ 3 ผลงาน Mongkut โดย อริญชัย รุ่งแจ้ง
ที่มา : <https://www.wurkon.com/blog/82-arin-rungjang>

2.3 246247596248914102516... And then there were none โดย อริญชัย รุ่งแจ้ง

เป็นผลงานชิ้นหนึ่งที่ผู้วิจัยได้รับบอทิพผลทางความคิดเรื่อง ของการหยิบประวัติศาสตร์นำมาเล่าใหม่ ด้วยวิธีการ Re product ทางประวัติศาสตร์นั้นคือฐานของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ตัวศิลปินเอง เชื่อมโยงเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่ได้มาจากบุคคลทางประวัติศาสตร์ไทยและอิตาลี

“ ไซ่ มันก็เป็นการนำเสนอสิ่งที่เคยมีอยู่แล้ว ว่าก่อนที่จะมีอนุสาวรีย์ มันก็มีความหมายที่ถูกสร้างขึ้น จากเรื่องราว จากเหตุการณ์ต่างๆ ในประวัติศาสตร์ และเราก็ต้องพยายามหาวัตถุหรือสัญลักษณ์ ที่เป็นตัวแทนของเรื่องราวเพื่อที่จะแข่งแข่งมันเอาไว้ ทีนี้ ตัววัตถุหรือสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของ เรื่องราวที่เราต้องการแข่งแข่งเอาไว้ มันก็จะถูกทำซ้ำบนฐานของบริบทเดิม แต่มันก็มีเรื่องเวลาเข้ามา เกี่ยวข้อง แต่ความสัมพันธ์ของเวลามันไม่ตรงกันไง ก็จะมีคนที่บอกว่า อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยที่สร้าง ขึ้นตั้งแต่ปี 1939 จนถึงปัจจุบันเนี่ย ถึงจะถูกใช้เป็นตัวแทนที่แสดงถึงความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย แต่ว่าใช้ในฐานะที่ไม่มีมีความหมาย เป็นสัญลักษณ์ที่ว่างเปล่า ซึ่งอันนั้นก็ถูก เพราะเงื่อนไซ่ที่ มันถูกทำให้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่ว่างเปล่าก็คือเวลา เพราะตัวมันเอง มันไม่ได้เป็นตัวแทนของเวลาใน ปัจจุบัน หรือเวลาที่ก่อการปฏิวัติในปี พ.ศ. 2475 แต่มันเป็นตัวแทน ณ เวลาของมันเอง คือ ปี ค.ศ. 1939 (พ.ศ. 2482) ที่มันถูกสร้างขึ้นมา การที่เราจำลองมันขึ้นมาอีกครั้งนึง ก็เหมือนกับเป็นกระจกสอง ด้าน เพราะฉะนั้นเวลาคนดูงานเรา เขาจะหาความหมายไม่เจอเลยก็ได้ เพราะความหมายมันจะ เกิดขึ้นจากความต้องการของเขา เพราะฉะนั้นความหมายมันจะถูกแทนด้วยความเป็นร่วมสมัย ด้วย ความที่มันเป็นศิลปะร่วมสมัยนั้นแหละ แล้วมันก็มีไอเดียของการทำจำนวนซ้ำ (edition) เข้าไปด้วย เพราะฉะนั้นตัวงานจริงก็จะได้เป็นเหมือนร่างเดียวที่มีวิญญาณหนึ่งดวงที่ฝังความทรงจำนั้นไว้ แต่ พอมันมีกลไกของการทำซ้ำขึ้นมา ด้วยวิธีคิดทางศิลปะ เพราะฉะนั้นศักยภาพในการคิดถึงเนื้อหาของ ประวัติศาสตร์ มันสามารถถูกถ่ายโอนไปสู่คนรุ่นไหนๆ ก็ได้ คือเราเกิดมาพร้อมกับถูกสอนให้มี กระบวนการคิดว่า เรามีความทรงจำร่วมกับวัตถุทางประวัติศาสตร์เหล่านั้น โดยไม่สามารถที่จะ แยกตัวเราเองออกจากความทรงจำร่วมนั้นได้ แต่การหยิบเอาวัตถุทางประวัติศาสตร์เหล่านั้นมาสร้าง ขึ้นใหม่ด้วยชิ้นเชิงและเทคนิคทางศิลปะของเรา มันทำให้วัตถุเหล่านั้นถูกแยกออกมาจากความทรงจำ ร่วมและกลายเป็นวัตถุร่วมสมัยได้ และมันทำให้ตัวเราเองคิดว่าเราไม่จำเป็นต้องเอาความทรงจำเรา เข้าไปอยู่ในความทรงจำร่วม และสิ่งที่มีมันจะทำให้ความทรงจำร่วมสมัยมันสดใหม่อยู่ตลอดเวลา คือ ความทรงจำที่อยู่ในครอบครัว อันนั้นคือส่วนหนึ่งที่สำคัญที่เราใส่เข้าไปในงานชุดนี้ “

บทสัมภาษณ์ : อริญชัย รุ่งแจ้ง ผ่าน <https://www.wurkon.com/> เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2562

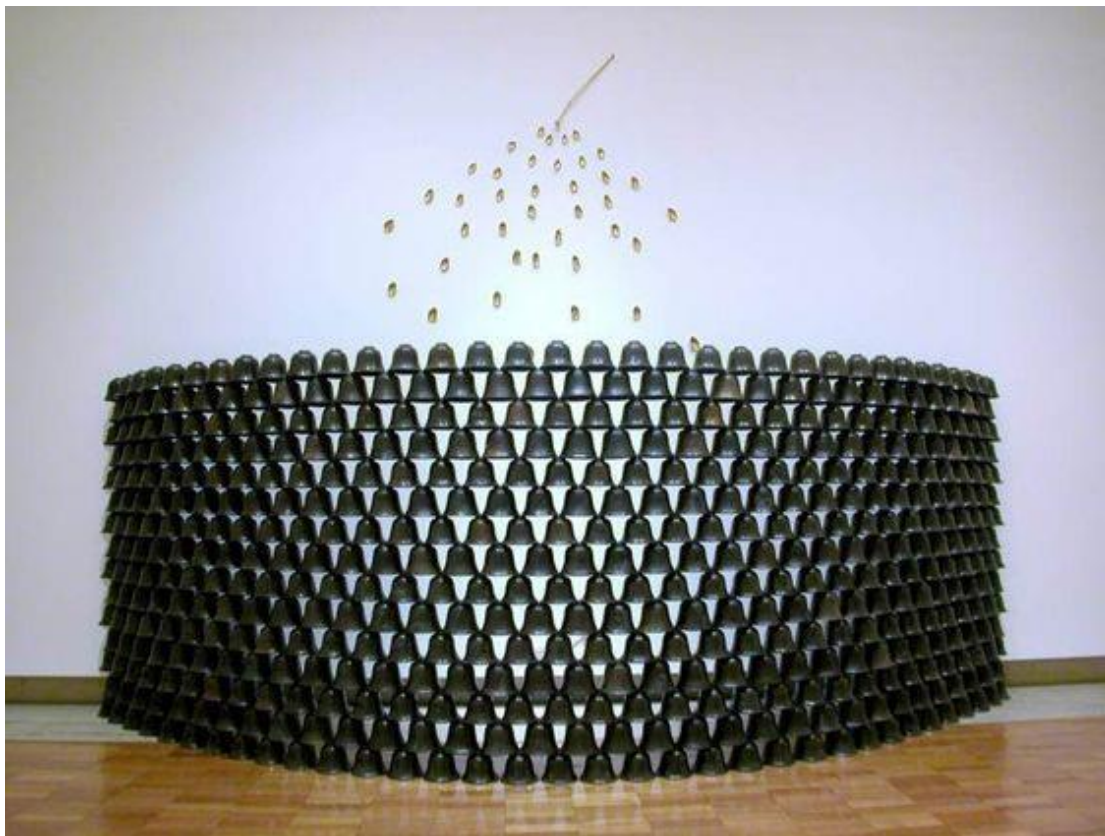

ภาพที่ 4 ผลงาน 246247596248914102516... And then there were none โดย อริญชัย รุ่ง
แจ้ง

ที่มา : <https://www.wurkon.com/blog/82-arin-rungjang>

2.4 อ.มณฑิธร บุญมา

ผู้วิจัยได้รับอิทธิรูปแบบของงานจากอ.มณฑิธร บุญมา รูปแบบการจัดวางงาน หรือการใช้วัสดุที่มีอยู่แล้ว readymade

ภาพที่ 5 Lotus Sound โดย อ.มณฑิธร บุญมา
ที่มา : https://www.matichonweekly.com/column/article_30572

3. ข้อมูลด้านศิลปะการออกแบบ

3.1 ที่มาแนวความคิด

ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในสังคมไทยยังมีการตีความคำว่า วัฒนธรรม ที่แตกต่างไปจากคำจากภาษาอังกฤษ Culture อยู่มาก ผู้วิจัยจึงต้องการตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับสังคมที่มีความหลากหลายที่มากกว่าแค่เรื่องศาสนา เชื้อชาติ วิถีชีวิต ผู้วิจัยมองเห็นถึงความหลากหลายวัฒนธรรมในรูปแบบของมิติที่มากกว่านั้นเช่น เรื่อง LGBT ความคิด อุดมการณ์ทางการเมือง ผู้วิจัยมุ่งความสำคัญไปที่ความเป็นมนุษย์และเป็นปัจเจกของแต่ละบุคคลในทุกวันนี้ที่โลกมีความหลากหลาย ทำไม่ถึงถึงความเป็นเพศ

ทางเลือกถึงเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่เป็นที่ยอมรับไม่ได้ หรือว่าความคิด ในเมื่อมันถูกครอบไว้ด้วยความจำกัดของภาษาคำว่า วัฒนธรรม ที่แปลว่า ไม่คงที่ และ คำว่า ธรรม ที่แปลว่า คุณความดี และถูกครอบไว้แค่วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ให้คุณความดีที่เจริญงอกงาม สำหรับมุมมองของผู้วิจัยมองว่า มุมมองนี้ค่อนข้างแคบไปสำหรับคำว่า Culture ที่ในสังคมโลกตะวันตกเราจะได้ Pop Culture, Punk Culture จริงๆแล้วเราควรตั้งคำถามกับมันหรือไม่ว่าวัฒนธรรม มันควรเป็นอะไรได้บ้าง และวัฒนธรรมไม่สามารถแข็งแข็งให้อยู่คงทนตามกาลเวลา แต่ยอมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สงขลาที่เช่นกัน ในบริบทของความเป็นเมืองท่าที่การแลกเปลี่ยน เชื่อมโยง ค้าขาย ไปจนถึงย้ายถิ่นฐาน แล้วความหลากหลายที่เข้ามาผสมผสานจนกลายเป็นเมืองสงขลาในปัจจุบัน เราจะอยากเห็นภาพที่มากกว่าการที่ภาครัฐตีความ สังคมพหุวัฒนธรรม ออกไปให้กว้างมากขึ้นแค่ไหน ความคิดของผู้คนในเมืองสงขลาที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของความเป็นเมืองมีความสำคัญหรือไม่ ในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปตามพลวัตทางสังคมอย่างในปัจจุบัน ถ้าได้มีโอกาสสร้างสรรค์งานศิลปะขึ้นมาสักชิ้นหนึ่ง จะเป็นการดีหรือไม่ที่เราจะได้สำรวจความคิด การแสดงออก ของผู้คนในเมืองเก่าสงขลาบ่อยๆ เราจะยอมรับได้ในความหลากหลายของผู้คนในเมืองนี้ได้จริงหรือไม่ ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นแนวคิดในการสร้างสรรค์งานศิลปะ และอยากให้การสร้างสรรค์ศิลปะนี้เน้นไปที่การสื่อสารของชุมชนในชุมชนได้ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด การแสดงออกที่ตัวผู้วิจัยเองก็ไม่สามารถควบคุมได้ อาจจะทำให้เกิดมุมมองใหม่แก่งานศิลปะที่คนในชุมชนเป็นผู้ร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมวางแผน

3.2 แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์

จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ และอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เมืองเก่าสงขลา บ่อยๆ ผู้วิจัยพบกับสถาปัตยกรรมที่มีความหลากหลายผสมกันอยู่มากมายในพื้นที่เดียว ผู้วิจัยมองเข้าถึงโครงสร้างภายในที่เป็นอิฐ และภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนในเมืองเก่าที่สถาปัตยกรรมศาสตร์ของเมืองล้อมรอบไปด้วยทะเลสาบและทะเลอ่าวไทย ทำให้การลงพื้นที่สำรวจ ผู้วิจัยจะพบบ่อน้ำในพื้นที่บ้านเกือบทุกหลังคาเรือน หรือแม้กระทั่งพื้นที่สาธารณะเองก็มีบ่อน้ำไว้ให้คนผ่านไปผ่านมาได้ใช้ประโยชน์ ประกอบกับความทรงจำร่วมของคนในพื้นที่ในยุคสมัยที่ไม่น้ำประปาใช้ ล้วนใช้น้ำจากบ่อบาดาลทั้ง ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์พูดคุยกับคนในพื้นที่ ส่วนมากก็จะเล่าให้ฟังถึงเรื่องการใช้น้ำ การชอนน้ำจากบ่อน้ำ หรือการไปตักน้ำจากบ่อน้ำของวัดยางทอง ที่กลายมาเป็นชื่อเมืองในตอนนั้นว่า เมืองบ่อยาง และกลายมาเป็นตำบลบ่อยางอำเภอเมืองในปัจจุบัน และผู้วิจัยยังได้พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ถูกบันทึกผ่านศิลาจารึก 3 ภาษา ประกอบด้วยภาษาไทย ภาษาจีน ภาษามลายู ที่เล่าถึงการร่วมบริจาคตर्फยลีนส่วนตัวเพื่อสร้างศาลา สะพาน บ่อน้ำให้ใช้เป็นสาธารณะประโยชน์ จึงถอดมาเป็นสัญลักษณ์ในการสร้างรูปทรงของ

ผลงานศิลปะจัดวางในครั้งนี้ ผู้วิจัยยังเห็นความสำคัญของวัตถุบิที่สำคัญในจังหวัดสงขลานั้นก็คือ อิฐ กระเบื้อง เมืองสงขลาที่เคยมีชื่อเสียงโด่งดัง และกำลังจะสูญหายไปจาก 200 โรงงาน เหลือเพียง 2 โรงงานที่ยังผลิตอิฐ กระเบื้องสงขลา อยู่ในปัจจุบัน อิฐ กระเบื้องที่มีคุณสมบัติในก่อสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม หรือมุ่งให้พื้นที่วัฒนธรรมจึงมาเป็นส่วนหนึ่งในแรงบันดาลใจในการนำเสนอกับชุมชน และได้มาเป็นแนวทางการทำงานครั้งนี้ที่เปรียบอิฐก้อนหนึ่งก็เหมือนผู้คนในเมืองสงขลา ที่พยุ่กันและกัน จนทำให้เมืองเป็นเมืองสงขลาที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมจนถึงปัจจุบัน

3.3 ข้อมูลด้านองค์ประกอบศิลปะ

การนำสิ่งต่างๆ มาประยุกต์ ดัดแปลง สร้างสรรค์ จัดรวมเข้าด้วยกัน ตามสัดส่วนรูปร่าง รูปทรงตรงตามคุณสมบัติของสิ่งนั้นๆ เพื่อให้เกิดผลงานที่มีความเหมาะสมส่วนจะเกิดความงดงาม น่าสนใจหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการนำเสนอภาพรวมของงาน ว่ามีการสื่อถึงเรื่องราว วัตถุประสงค์ ในงานการออกแบบของเรา

โดยคำนึงถึงปัจจัยที่ใช้ในการออกแบบ ดังนี้

- 3.3.1 สัดส่วนของภาพ (Proportion)
- 3.3.2 ความสมดุลของภาพ (Balance)
- 3.3.3 จังหวะลีลาของภาพ (Rhythm)
- 3.3.4 การเน้นหรือจุดเด่นของภาพ (Emphasis)
- 3.3.5 เอกภาพ (Unity)
- 3.3.6 ความขัดแย้ง (Contrast)
- 3.3.7 ความกลมกลืน (Harmony)

สิ่งต่างๆ ที่เราควรนำมาใช้ประกอบเข้าด้วยกัน คือ จุดเส้นรูปร่าง- รูปทรงสีลักษณะผิว ส่วนประกอบต่างๆ ของศิลปะนำมาจัดประสานสัมพันธ์กัน ให้เกิดคุณค่า ทางความงาม เราเรียกว่า องค์ประกอบศิลป์ (Composition)

รูปแบบการจัดองค์ประกอบทางศิลปะ

การจัดองค์ประกอบ เป็นหลักที่สำคัญสำหรับผู้สร้างสรรค์ และผู้ศึกษางานศิลปะ เนื่องจากผลงานศิลปะใดๆ ก็ตาม ล้วนมีจุดเด่นที่เน้นเป็นหลักใหญ่ๆ อยู่ในตัวด้วยกัน 2 ประการ คือ

ทางด้านรูปทรง เกิดจากการนำเอา องค์ประกอบต่างๆ ของศิลปะ ได้แก่ เส้น, สี, แสงและเงา รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว ฯลฯ มาจัดเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความงามทางศิลป์ (Art Composition)

ทางด้านเรื่องราว หรือสาระของผลงานที่ศิลปินผู้สร้างสรรค์ต้องการที่จะแสดงออก ให้ผู้ชมได้สัมผัส รับรู้ โดยอาศัยรูปลักษณะที่เกิดจากการจัดองค์ประกอบศิลป์นั่นเองหรืออาจกล่าวได้ว่า ศิลปินจะนำเสนอเนื้อหาเรื่องราว ผ่านรูปลักษณะที่เกิดจากรวมองค์ประกอบทางศิลปะเข้าด้วยกัน ถ้าองค์ประกอบที่จัดขึ้นไม่สัมพันธ์กับเนื้อหาเรื่องราวที่นำเสนอ งานศิลปะนั้นๆ ก็จะขาดความงามของเรื่องราวที่จะเสนอถึงเรื่องที่ต้องการให้ผู้ชมรับรู้ได้ตรงกับหัวข้อเรื่องหรือชื่อภาพนั้นไป ดังนั้น การจัดองค์ประกอบศิลป์ จึงให้ความสำคัญในการคิด ประยุกต์ ดัดแปลง เพื่อสร้างสรรค์งานศิลปะให้เกิดความสวยงาม ดึงดูดผู้ชม หรือหน้าสนใจในงานนั้นๆ เพราะจะทำให้

ความสำคัญขององค์ประกอบศิลป์

องค์ประกอบศิลป์ เป็นเรื่องสำหรับผู้เรียนศิลปะทุกคนต้องเรียนรู้เป็นพื้นฐาน เพื่อที่จะนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในการออกแบบโครงสร้างหรือรูปร่างของภาพ แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในงานออกแบบต่างๆ ได้ เช่น การจัดวางสิ่งของเพื่อตกแต่งบ้าน, การจัดสำนักงาน,การจัดโต๊ะอาหาร, จัดสวน, การออกแบบปกรายงาน, ตัวอักษร, และการจัดบอร์ดกิจกรรมต่างๆ สามารถนำไปใช้กับการออกแบบอื่นๆ ได้เป็นอย่างดีซึ่งเหล่านี้ เราต้องอาศัยหลักองค์ประกอบศิลป์ทั้งสิ้น

ส่วนประกอบขององค์ประกอบศิลป์ที่สำคัญ

ซึ่งจะเป็นส่วนที่เรานำมาเพื่อสร้างสรรค์ผลงานทุกรูปแบบได้ดี ให้น่าสนใจ และมีความสวยงาม ดังนี้

3.3.1 จุด (Point, Dot) คือ ส่วนประกอบที่เล็กที่สุด เป็นส่วนเริ่มต้นไปสู่ส่วนอื่นๆ เช่น การนำจุดมาเรียงต่อกันตามตำแหน่งที่เหมาะสม และซ้ำๆ กัน จะทำให้เรามองเห็นเป็น เส้น รูปร่าง รูปทรง ลักษณะผิว และการออกแบบที่น่าตื่นตาตื่นใจได้จากจุดหนึ่ง ถึงจุดหนึ่งมีเส้นที่มองไม่เห็นด้วยตา แต่เห็นได้ด้วยจินตนาการ เราเรียกว่า เส้นโครงสร้าง นอกจากจุดที่เรานำมาจัดวางเพื่อการออกแบบ เราสามารถพบเห็นลักษณะการจัดวางจุดจากสิ่งเป็นธรรมชาติ ที่อยู่รอบๆ ตัวเราได้ เช่น ข้าวโพด รวงข้าว เมล็ดถั่ว ก้อนหิน เปลือกหอย ใบไม้ ลายของสัตว์นานาชนิด ได้แก่ เสือ ไก่ นก สุนัข งู ม้าลาย และ

แนว เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ธรรมชาติได้ออกแบบไว้อย่างสวยงาม มีระเบียบ มีการซ้ำกันอย่าง มีจังหวะและมีอิทธิพลต่อความคิดของมนุษย์เราเป็นอย่างมาก เช่น การออกแบบลูกคิด ลูกบิดประตู การร้อยลูกปัด สร้อยคอ และเครื่องประดับต่างๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกิดมาจากจุดทั้งสิ้น

3.3.2 เส้น (Line) เกิดจากจุดที่เรียงต่อกัน หรือเกิดจากการลากเส้นไปยังทิศทางต่างๆ มีหลายลักษณะ เช่น ตั้ง นอน เอียง โค้ง ฯลฯ เส้น เกิดจากเคลื่อนที่ของจุด หรือถ้านำจุดมาวางเรียงต่อกันก็จะเกิดเป็นเส้นขึ้น เส้นมีมิติเดียว คือ ความยาว ไม่มีความกว้าง ทำหน้าที่เป็นขอบเขตของที่ว่าง รูปร่าง รูปทรง สี น้ำหนัก รวมทั้งเป็นแกนหลักโครงสร้างของรูปร่างรูปทรงต่างๆ

เส้นเป็นพื้นฐานที่สำคัญของงานศิลปะทุกชนิด เส้นสามารถให้ความหมาย แสดงความรู้สึก และอารมณ์ด้วย การสร้างเป็นรูปทรงต่างๆ ขึ้น เส้นมี 2 ลักษณะคือ เส้นตรง (Straight Line) และ เส้นโค้ง (Curve Line) เส้นทั้งสองชนิดนี้เมื่อนำมาจัดวางในลักษณะต่างๆ กันและให้ความหมาย ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไปด้วย

3.3.3 รูปร่างและรูปทรง (Shape and Form)รูปร่าง คือ พื้นที่ๆ ล้อมรอบด้วยเส้นที่แสดงความกว้าง และความยาว รูปร่างจึงมีสองมิติรูปทรง คือ ภาพสามมิติที่ต่อเนื่องจากรูปร่าง โดยมีความหนา หรือความลึก ทำให้ภาพที่เห็นมี ความชัดเจน และสมบูรณ์

รูปร่างและรูปทรงแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะใหญ่ คือ

รูปเรขาคณิต (Geometric Form) มีรูปร่างรูปทรงที่แน่นอน มาตรฐาน สามารถวัดหรือคำนวณได้ มีกฎเกณฑ์ เช่น รูปสี่เหลี่ยม รูปวงกลม รูปวงรี ห้าเหลี่ยม หกเหลี่ยม พีระมิด เป็นต้น รูปเรขาคณิตเป็นโครงสร้างพื้นฐานของรูปทรงต่างๆ ดังนั้น การสร้างสรรค์รูปอื่นๆ ควรศึกษารูปเรขาคณิตให้เข้าใจถ่องแท้เสียก่อน

รูปทรงธรรมชาติ (Nature Form)เป็นการเลียนแบบธรรมชาติ นำรูปทรงที่มีอยู่ตามธรรมชาติรอบตัวเรา เช่น ดอกไม้, ใบไม้, สัตว์ต่างๆ , สัตว์น้ำ, แมลง, มนุษย์ เป็นต้น มาใช้เป็นแม่แบบในการออกแบบและสร้างสรรค์ โดยยังคงให้ความรู้สึกและรูปทรงที่เป็นธรรมชาติอยู่ส่วนผลงานบางชิ้น ที่ล้อเลียนธรรมชาติ โดยใช้รูปทรงเช่น ตุ๊กตาหมี, การ์ตูน, อวัยวะของร่างกายเรา เป็นต้น ยังคงเป็นรูปทรงตามธรรมชาติ ให้เห็นอยู่ บางครั้งได้มีการนำวัสดุที่มีอยู่ ตามธรรมชาติ เช่น เปลือกหอย, กิ่งไม้, ขนนก ฯลฯ นำมาออกแบบ ดัดแปลง สร้างสรรค์ผลงาน รูปทรงก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงมากนัก

รูปทรงอิสระ (Free Form) เป็นรูปแบบโครงสร้างที่ไม่แน่นอน ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว เลื่อนไหล ให้ความอิสระ และได้อารมณ์ ความเคลื่อนไหวเป็นอย่างดี รูปอิสระอาจเกิดจากรูปเรขาคณิตหรือรูปธรรมชาติ ที่ถูกกระทำจนมีรูปลักษณะเปลี่ยนไปจากเดิมจนไม่เหลือสภาพเดิม

3.3.4 แสงและเงา (Light & Shade) เป็นองค์ประกอบของศิลป์ที่อยู่คู่กันแสง เมื่อส่องกระทบ กับวัตถุ จะทำให้เกิดเงา แสงและเงาเป็นตัวกำหนดระดับของค่าน้ำหนัก ความเข้มของเงาจะขึ้นอยู่กับความเข้มของแสง ในที่ที่มีแสงสว่างมาก เงาจะเข้มขึ้นและในที่ที่มีแสงสว่างน้อย เงาจะไม่ชัดเจน ในที่ที่ไม่มีแสงสว่างจะไม่มีเงา และเงาจะอยู่ในทางตรงข้ามกับแสงเสมอ ค่าน้ำหนักของแสงและเงาที่เกิดบนวัตถุ

3.3.5 พื้นที่ว่าง (Space) พื้นที่ว่าง หมายถึง บริเวณว่างโดยรอบวัตถุ (Object) เรียกว่าพื้นที่ว่างทางลบ (Negative Space) และบริเวณว่างที่ตัวของวัตถุเรียกว่า พื้นที่ว่างทางบวก (Positive Space) ในการออกแบบงานต่างๆ จะต้องคำนึงถึงช่วงระยะ ให้ความสัมพันธ์กัน ในการออกแบบงานประเภท 2 มิติ จะต้องกำหนดกรอบพื้นที่ (Space Frame) เป็นรูปสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม วงกลม หรือรูปร่างอิสระก่อน แล้วจึงจะสร้างรูปร่างรูปทรงตามที่ต้องการลงในกรอบพื้นที่อีกทีหนึ่ง

3.3.6 ลักษณะพื้นผิว (Texture) เป็นการแสดงลักษณะพื้นผิวของรูปร่าง หรือรูปทรงต่างๆ ทั้งที่มีอยู่ในธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งผิวนอกของสิ่งต่างๆที่มีลักษณะต่าง ๆ กัน ทั้งที่มีลักษณะผิวหยาบ ผิวขรุขระ ผิวด้าน ผิวละเอียด และผิวมัน ซึ่งเราสามารถรับรู้สิ่งเหล่านี้ได้ด้วยการสัมผัส และทางตา

3.3.7 สี (Color) สีมี่อิทธิพลต่อมนุษย์มาก เป็นคุณสมบัติเฉพาะของสีในด้านของความแตกต่าง สีมี่อิทธิพลต่ออารมณ์ และความประทับใจ สีมี่ผลต่อมนุษย์ในทางกายภาพ และพฤติกรรม โดยเฉพาะเรื่องของความชอบ ทศนคติ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงสีแสงซึ่ง มาโนช (2538: 130-131) ได้กล่าวว่า

ตามหลักทฤษฎีของแสงแล้ว แสงสีแดง เขียว และน้ำเงินม่วง เป็นแม่สี แทนที่จะเป็นสีแดง น้ำเงิน และเหลือง ซึ่งเป็นทฤษฎีของสีทางเคมี

4. ข้อมูลด้านวัสดุและเทคนิคการสร้างสรรค์ผลงาน

4.1 หลักการออกแบบกระเบื้องดินเผา

4.1.1 การออกแบบเครื่องปั้นดินเผา นั้นมีความซับซ้อนมากกว่า การออกแบบศิลปะแขนงอื่นอยู่บ้าง เนื่องจากเครื่องปั้นดินเผาเป็นผลงาน3มิติ ซึ่งปัจจัยหลายอย่างที่มีผลต่อการออกแบบ มีขั้นตอนการผลิตและเทคนิคการตกแต่งตลอดจนกรรมวิธีการเผาที่หลากหลายซึ่งอาจเลือกวิธีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

การทดลองกับวัสดุ วัสดุในที่นี่หมายถึงดิน ซึ่งเป็นสื่อในการปฏิบัติงานเครื่องปั้นดินเผา

แนวทางและแรงบันดาลใจในการออกแบบ

4.1.2 การบันทึกข้อมูล การบันทึกข้อมูลเป็นหนึ่งในกรรมวิธีการออกแบบที่ได้ผลดีและสามารถนำกลับมาค้นคว้าใช้ได้อีกแม้เวลาจะผ่านไป เป็นกรรมวิธีที่นิยมใช้กันมานานแล้ว การบันทึกข้อมูลทำได้ดังนี้

การถ่ายภาพ เป็นการบันทึกข้อมูลที่ดีอย่างหนึ่งโดยเฉพาะเมื่อไม่สะดวกในการวาดรูป สามารถจับอิริยาบถที่รวดเร็ว และบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างฉับไวได้ทันทั่วทั้ง

การร่างภาพ การร่างภาพหรือการวาดเส้นเป็นการบันทึกข้อมูลที่สำคัญอีกวิธีหนึ่ง การร่างภาพช่วยให้เกิดความสามารถในการสื่อสารความคิดออกมาได้ทำให้เกิดการสร้างสรรค์เป็นไปตามธรรมชาติและเกิดการพัฒนางานได้รูปแบบของผลงานในที่สุด

4.1.3 ขั้นตอนในการออกแบบ

เลือกกรรมวิธีออกแบบทั้ง3วิธีที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นสามารถเลือกใช้ได้ตามถนัด หรือผนวกทุกกรรมวิธีเข้าด้วยกันได้

เลือกวัสดุ วัสดุในที่นี่หมายถึงดิน ซึ่งเป็นวัสดุสำคัญในการขึ้นรูป ซึ่งมีความแตกต่าง มีผลทำให้จุดประสงค์ในการออกแบบเปลี่ยนแปลงได้จึงควรพิจารณาอย่างรอบคอบเพื่อการเลือกใช้ดินเป็นไปอย่างถูกต้องตามเป้าหมายในที่สุด

กำหนดวิธีในการขึ้นรูป การขึ้นรูปมีหลายวิธี ควรเลือกให้เหมาะสมกับการออกแบบมากที่สุดและขั้นตอนที่สำคัญในการเตรียมดินให้เหมาะสมแก่การขึ้นรูปแต่ละวิธีด้วย ซึ่งสามารถทำให้

ปฏิบัติงานได้อย่างรวดเร็วและให้ความรู้สึกที่สอดคล้องกับรูปแบบของผลงานตรงตามแนวความคิด
ของผู้ศึกษาศิลปะนิพนธ์

กำหนดเทคนิคการตกแต่ง การตกแต่งเป็นส่วนหนึ่งของผลงานทั้งหมด ซึ่งมี
ความสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียวกับการออกแบบอาจกำหนดพร้อมๆกับวิธีขึ้นรูปก็ได้

ปฏิบัติงานระหว่างการขึ้นรูปและตกแต่งสามารถเปลี่ยนแปลงการออกแบบได้บ้าง
เพื่อความเหมาะสมแต่ไม่ควรเปลี่ยนแปลงจนเปลี่ยนวัตถุประสงค์ของการออกแบบและความคิดรวบ
ยอดเปลี่ยนแปลงไป

4.1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการออกแบบ นั้นควรที่จะออกแบบผลงานเครื่องปั้นดินเผาที่ดินนั้น
ไม่ได้หมายถึง ความสวยงามในแง่องค์ประกอบศิลป์เพียงอย่างเดียว แต่มีปัจจัยหลายอย่างที่เป็นข้อ
กำหนดลักษณะของการออกแบบแบบที่สมบูรณ์นั้นควรมีความสามารถในการตอบสนองปัจจัยต่างๆ
ได้อย่างครบถ้วนและมีเหตุผลที่สามารถอธิบายได้ทำให้การออกแบบเป็นไปได้อย่างมีกฎเกณฑ์ และ
สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

4.1.5 กรรมวิธีการผลิต เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผาแต่
ทั้งนี้การออกแบบอาจเป็นตัวกำหนด ในการผลิตชิ้นงานนั้นๆด้วย

4.1.6 ข้อจำกัดในการผลิต เครื่องปั้นดินเผาที่มีผลต่อการออกแบบ คือ
การขึ้นรูป คือการขึ้นรูปอิสระมีความเสี่ยงต่อการแตกร้าวของชิ้นงานสูง ต้องดู
จังหวะของดินให้ดี และการควบคุมดินให้ค่อยแห้งพร้อมกันจนแห้งสนิท

การเผา คือการนำชิ้นงานที่แห้งสนิทแล้วนำมาขัดตกแต่งอีกครั้งเพื่อความสวยงาม
แล้วเรียงเข้าเตาเผา

การตกแต่ง คือการนำตัวชิ้นงานที่ผ่านการเผาดิบแล้วมาตกแต่งเก็บรายละเอียดส่วน
ที่ไม่มีขัด และเคลือบชิ้นงานเพื่อให้เกิดความสวยงามและแข็งแรงต่อการใช้งาน

4.2 กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะเครื่องปั้นดินเผา

4.2.1 การขึ้นรูปแบบอิสระ เป็นการขึ้นรูปแบบที่ง่ายสะดวกมากวิธีหรือหลักการ
เบื้องต้นในการขึ้นรูปเครื่องปั้นดินเผาจะเป็นการเปิดโอกาสให้สร้างสรรค์ผลงานตามที่ถนัด โดยอาศัย
เครื่องมือเพียงเล็กน้อย ข้อที่ควรระวังความหนาของชิ้นงานควรจะมีขนาดใกล้เคียงกัน

4.2.2 ขั้นตอนการทำน้ำเคลือบจุดประสงค์ของการเตรียมเคลือบ คือ การทำส่วนผสมของการทำน้ำเคลือบให้เป็นเนื้อเดียวกันโดยปกติแล้วส่วนประกอบของเคลือบจะเป็นผงละเอียด เมื่อชั่งตวงแล้วก็นำมาผสมน้ำแล้วบดให้ละเอียดอีกครั้งโดยใช้หม้อบดเคลือบ(ball mill) หรือโถรงบดซึ่งขึ้นอยู่กับปริมาณของเคลือบที่ผสม การบดนั้นนอกจากทำให้ส่วนผสมละเอียดขึ้นแล้วยังทำให้ส่วนผสมกระจายกันอย่างสม่ำเสมอ ผู้ศึกษาได้นำสารเคมีแต่ละตัวมาซึ่งตามสูตรให้ได้ตามต้องการ แล้วนำสารแต่ละตัวมาบดในโถรงบดผสมน้ำพอประมาณแล้วบดให้ละเอียดเป็นเนื้อเดียวกันหลังจากนั้นนำเนื้อดินที่เผาที่ดิบมาชุปแล้วทำการตกแต่งให้เรียบร้อยเพื่อรอการเผาเคลือบ

4.2.3 การเผา ผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ครั้งแรกเรียกว่าเผาดิบ โดยเพิ่มอุณหภูมิของเตาเผาให้สูงขึ้นอย่างช้าๆเพื่อให้ผลิตภัณฑ์คงรูปไม่แตกชำรุดผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ที่ผ่านการเผาดิบแล้วบางชนิดนำไปใช้ได้โดยไม่ต้อง เคลือบ เช่น กระจกตันไม้ อีฐ ใส เครื่องกรองน้ำแต่ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่จะต้องเคลือบผิวด้วยเพื่อให้เกิดความ สวยงาม มีความคงทนและป้องกันการเกิดรอยขีดข่วนบนผิว

4.2.4 การเคลือบ คือชั้นของแก้วบางๆที่หลอมละลายติดอยู่กับผิวดินซึ่งขึ้นรูปเป็นภาชนะทรงต่างๆสารที่ใช้ เคลือบ ผลิตภัณฑ์ เซรามิกส์ เรียกว่าน้ำเคลือบซึ่งเป็นสารผสมระหว่างซิลิกेटกับสารช่วยหลอมละลาย วัตถุดิบที่เป็นน้ำยาเคลือบถูกบดจนละเอียดมากกว่าดินหลายเท่า ก่อนนำมาเคลือบบนดินเผาเป็นชั้นหนา 1-1.5 มม. เมื่อเคลือบแล้วต้องทิ้งให้ผลิตภัณฑ์แห้ง เซ็ดกันผลิตภัณฑ์ให้สะอาดก่อนเข้าเตาเผา ผลิตภัณฑ์ที่เคลือบแล้วโดนเผาผ่านความร้อนอุณหภูมิสูง วัตถุดิบที่เป็นแก้วในเคลือบเมื่อถึงจุดหลอม ละลาย ชั้นของเคลือบจะกลายเป็นแก้วมันวาวติดอยู่กับผิวดิน เคลือบช่วยให้การล้างภาชนะสะดวก เนื่องจากเคลือบมีสมบัติลื่นมือสามารถทำความสะอาดง่าย กว่า ผิวดินมีลักษณะค่อนข้างหยาบ เคลือบมีคุณสมบัติเป็นแก้วไม่ดูดซึมน้ำ และยังเพิ่มความแข็งแรงทนทาน ทำให้ภาชนะดินเผา ไม่บิ่นง่าย เมื่อกระทบกันบ่อยๆขณะล้างทำความสะอาด และสามารถใส่ของเหลวได้โดยไม่รู้ซึม

4.3 การศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมผลงาน

4.3.1 รูปแบบ (Style)

ลักษณะพิเศษของผลงานศิลปะทุกแขนง ซึ่งมีผิดแผกแตกต่างกันไปตามความคิดความ ต้องการของผู้สร้างงาน เพื่อให้มีลักษณะพิเศษอันเป็นเฉพาะของตนเอง รูปแบบของการออกแบบ ประยุกต์ศิลป์

แบ่งกว้างๆ ได้ 2 ประเภท คือ 1. รูปแบบโครงสร้าง (Structural Style) 2. รูปแบบ มัณฑนศิลป์ (Decorative Style)

รูปแบบมัณฑนศิลป์ (Decorative Style) รูปแบบนี้มี 3 ประเภท

1. รูปแบบธรรมชาติ (Nature Style) 2. รูปแบบกำหนดนิยม หรือชนบนิยม

(Conventional Style หรือ Stylistic) 3. รูปแบบนามธรรม (Abstract Style)

รูปแบบนามธรรม (Abstract Style) เป็นรูปแบบที่ไม่จำเป็นต้องมีธรรมชาติเป็นต้นแบบเสมอไป อาจมีรูปลักษณะที่ไม่ชัดเจน แต่สามารถสื่อความหมายได้กับคนทั่วไป เป็นที่เข้าใจของนักออกแบบในการพิจารณาว่า รูปแบบมัณฑนศิลป์เช่นใดจะดี และมีคุณภาพนั้น มีหลักการพิจารณา คือ

- มีความเหมาะสม (Appropriately) รูปแบบลวดลายที่ใช้ประดับที่โครงสร้างเดิมนั้นจะต้องช่วยส่งเสริมให้ดูงดงาม และไม่ปิดบังรูปทรงหรือโครงสร้างหลัก

- ตำแหน่งที่ใช้ประดับตกแต่ง (Place) ถูกต้องและมีเหตุผล เช่น รูปแบบแกะสลักปูนดำ ควรติดตั้งที่ฝามันง แทนที่จะใช้ติดตั้งไว้ที่เกาอี้เพื่อรองนั่ง

- สัดส่วน (Proportion) สิ่งที่จะต้องแต่งเพิ่มเติมจะต้องมีสัดส่วนที่เหมาะสมกับโครงสร้างเดิม (ประเสริฐ พิษยะสุนทร 2557)

4.3.2 ทิศนธาตุ (Visual Elements)

ธาตุแห่งการมองเห็นหรือส่วนประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญในงานศิลปะหรือทัศนศิลป์ ซึ่งจะทำความเข้าใจความรู้สึกในการมองเห็นที่แตกต่างกันไป ทิศนธาตุสามารถสร้างอารมณ์ต่าง ๆ ให้กับคนดู จึงเป็นความรู้พื้นฐานที่มีปรากฏอยู่ในความงามอันละเอียดอ่อนของธรรมชาติทั้งสิ้น ฉะนั้นการรู้จักสังเกตธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ และการรู้จักเลือกสรรคส่วนประกอบจากธรรมชาติมาจัดองค์ประกอบทางศิลปะนั้น จึงเป็นวิธีที่ง่ายและดีที่สุดในการสร้างสรรคงานศิลปะ อันได้แก่ (ศิลปะและการออกแบบเบื้องต้น; หน้า 28 (ประเสริฐ พิษยะสุนทร 2557))

จุด (Point) คือ องค์ประกอบที่เล็กที่สุด จุดเป็นสิ่งที่บอกตำแหน่งและทิศทางได้ การนำ จุดมาเรียงต่อกันให้เป็นเส้น การรวมกันของจุดจะเกิดน้ำหนักที่ให้มีปริมาตรแก่รูปทรง เป็นต้น

เส้น (Line) คือ เกิดจากจุดที่ต่อกันในทางยาว หรือเกิดจากการลากเส้นไปยังทิศทาง ต่าง ๆ มีหลายลักษณะ เช่น ตั้ง นอน เฉียง โค้ง ฯลฯ สามารถบ่งบอกอารมณ์ความรู้สึกได้ด้วย

รูปร่างและรูปทรง (Shape and Form) คือ รูปร่าง คือ พื้นที่ ๆ ล้อมรอบด้วยเส้นที่ แสดง ความกว้าง และความยาว รูปร่างจึงมีสองมิติ ส่วนรูปทรง คือ ภาพสามมิติที่ต่อเนื่องจากรูปร่าง โดยมีความหนา หรือความลึกทำให้ภาพที่เห็นมีความชัดเจนและสมบูรณ์สิ่งที่เรานั้นมองเห็นได้ในทัศนศิลป์ เป็นการประสานกันอย่างมีเอกภาพของทัศนธาตุ (Visual Elements) ได้แก่ เส้น สี น้ำหนัก อ่อนแก่ ขาว-ดำ ที่ว่างและพื้น รูปทรงให้ความพอใจต่อความรู้สึกจากการได้สัมผัส มองเห็น และเป็นสัญลักษณ์ ให้แก่อารมณ์ความรู้สึกในงานเนื้อหาของงานสร้างสรรค์งานศิลปะ

น้ำหนัก (Value) คือ ความอ่อนแก่ของสีหรือแสงเงาที่นำมาใช้ในการเขียนภาพ น้ำหนัก ทำให้ รูปทรงมีปริมาตรและให้ระยะแก่ภาพ

สี (Color) เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการทำงานศิลปะเป็นทัศนธาตุและมีบทบาทมาก ใน งานศิลปะทำหน้าที่เช่นเดียวกับน้ำหนักทุกประการ สีจะช่วยให้เกิดความน่าสนใจและมีชีวิตชีวาแก่ ผู้ที่ ได้พบเห็น อีกทั้งยังให้อารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ได้ด้วย สีจึงมีอิทธิพลต่อจิตใจของมนุษย์เราเป็นอันมาก

พื้นผิว (Texture) หมายถึง ลักษณะภายนอกของสิ่งต่าง ๆ ที่สามารถรู้สึกสัมผัสได้จากการ เห็นและจับต้องทั้งที่อยู่ในธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น โลหะ กระจก สนิม เปลือกไม้ ไม้เก่า ไม้ใหม่ เปลือกหอย เนื้อผ้า ขวดแก้ว เป็นต้น ผิวของสิ่งต่าง ๆ มีลักษณะต่างกัน เช่น มัน ด้าน แฉว วาว ขรุขระ เรียบ หยาบ (ศิลปะและการออกแบบเบื้องต้น; ประเสริฐ พิชยะสุนทร; หน้า 47)(ประเสริฐ พิชยะสุนทร 2557)

ส่วนที่เป็นพื้นผิวของวัตถุที่มีลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น เรียบ ขรุขระ หยาบ มัน นุ่ม ฯลฯ ซึ่งเรา สามารถมองเห็นและสัมผัสได้ การนำพื้นผิวมาใช้ในงานศิลปะ จะช่วยให้เกิดความเด่นในส่วนที่สำคัญ และยังทำให้เกิดความงามสมบูรณ์ (sites, 2559)

ลักษณะพื้นผิว มี 2 ลักษณะคือ

1. ลักษณะจับต้องได้ เช่น เนื้อไม้ เปลือกไม้ ผิวโลหะ กระจกทราย เชือก ฯลฯ
2. ลักษณะทำเทียมขึ้น การลวงตา คือ เมื่อมองแล้วรู้สึกว่าผิวนั้นมีความหยาบ มัน ด้าน หรือ

ละเอียด แต่เมื่อสัมผัสจะเป็นผิวเรียบ เป็นการรับรู้ทางตาเท่านั้น เช่นการลวงตา ของผลงาน ด้านจิตรกรรม

ลักษณะพื้นผิวจะสร้างรูปแบบตัวมันเองไม่ได้ แต่ต้องอาศัยทัศนธาตุอื่นเข้ามาช่วยลักษณะพื้นผิวนี้จะเป็นตัวเสริมคุณค่าให้กับทัศนธาตุอื่น ๆ เช่น เส้น สี น้ำหนัก รูปทรง ลักษณะพื้นผิวนี้จะ เป็น ทั้ง 2 มิติ และ 3 มิติ

สมบัติของพื้นผิว

ช่วยส่งเสริมลักษณะของทัศนธาตุนั้น ๆ ในการแสดงออก และช่วยสร้างความเข้าใจความ ตื่นเต้นให้กับความรู้สึกสัมผัส และยังมียลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่งคือ ลักษณะผิวที่หยาบ เช่น ไม้ หิน จะดูดซึมแสงสว่าง ส่วนพื้นผิวละเอียดเป็นมัน เช่นกระจก โลหะ จะสะท้อนแสงสว่าง และพื้นผิวที่มี ลักษณะเป็นขนอ่อน เช่น กำมะหยี่ จะดูดซึมและสะท้อนแสงสว่างไปพร้อม ๆ กันสมบัติเหล่านี้เป็น ประโยชน์ต่องานออกแบบลักษณะ 3 มิติ หรืองานออกแบบทางสถาปัตยกรรมและงานตกแต่งสถานที่

การใช้พื้นผิว

ด้วยวิธีขัดแย้ง เช่น ใหม่กับเก่า หยาบกับละเอียด ขรุขระกับเรียบ ในปริมาณมากหรือน้อย

ในการสร้างจุดเด่น หรือใช้ให้กลมกลืนกับเนื้อหา และรูปทรงในการแสดงออก

(ศิลปะและการออกแบบเบื้องต้น; ประเสริฐ พิชยะสุนทร; หน้า 48-49)(ประเสริฐ พิชยะสุนทร 2557)

4.3.3 ความงามทางทัศนศิลป์ (Visual Art)

ทัศนศิลป์ หมายถึง ศิลปะที่รับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทางตา ศิลปะที่มองเห็น เมื่อพิจารณา ความหมายที่มีผู้นิยามไว้ จะพบว่าการรับรู้เรื่องราว อารมณ์ ความรู้สึกของงานทัศนศิลป์ จะต้องอาศัย ประสาทตาเป็นสำคัญนั่นคือตาจะรับรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่นำมาประกอบเป็นงาน ทัศนศิลป์ได้แก่ เส้น รูปร่าง รูปทรง สี แสงเงาและพื้นผิว เป็นต้น โดยศิลปะจะนำสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มาสร้างสรรค์ ผลงานด้วย วิธีการเขียนภาพ ระบายสีบ้าง ปั้นและสลักบ้างหรืองานโครงสร้างเป็นต้น (โครงการพัฒนา บทเรียน 2559)

การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ให้เกิดคุณค่าทางศิลปะได้นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถทักษะ

และความคิดของศิลปินแต่ละคน งานทัศนศิลป์ที่ปรากฏให้เห็นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ

1. ทัศนศิลป์ 2 มิติ ได้แก่ ผลงานการเขียนภาพระบายสี

2. ทัศนศิลป์ 3 มิติ ได้แก่ ผลงานประติมากรรม สถาปัตยกรรม

ลักษณะเด่นของงานทัศนศิลป์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผลงานทัศนศิลป์เป็นสิ่งที่ศิลปิน

สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการด้านจิตใจ อารมณ์ มุ่งหวังให้เกิดความสุนทรีย์ หรือความรู้สึกสะเทือนใจแก่ผู้พบเห็นที่มาของงานทัศนศิลป์ ประกอบด้วย

ศิลปิน (Artist) เป็นผู้ถ่ายทอดผลงานศิลปะ โดยได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ด้วยความรู้สึกประทับใจหรือเกิดความสะเทือนอารมณ์จึงถ่ายทอดออกมาตามอารมณ์ ความรู้สึกและจินตนาการเฉพาะตน

สิ่งแวดล้อม (Environment) ได้แก่ ธรรมชาติ ความเชื่อทางศาสนา เรื่องจาก ประวัติศาสตร์ เรื่องราวจากวรรณคดี ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี ทั้งหมดนี้ เป็นสิ่งเร้า เป็น ตัวกระตุ้นให้มนุษย์เกิดอารมณ์ความรู้สึกและแสดงออกด้วยการถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานศิลปกรรม

สื่อ/วัสดุ (Media) ได้แก่ กระดาษ สี ดินสอ หิน ไม้ ปูน ฯลฯ ซึ่งศิลปินได้ซึมซับ ประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อม แล้วนำไปถ่ายทอดลงบนสื่อให้ออกมาเป็นรูปธรรม ผลงานศิลปะ (Art) เป็นผลงานที่เกิดจากแรงบันดาลใจในสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ โดยผ่าน สื่อให้ปรากฏเป็นรูปธรรม เรียกว่า “ผลงานศิลปะ” เอกภาพในงาน (นาวกิจ เกศศรี 2559)

5. ข้อมูลด้านการสร้างสรรค์ศิลปะเฉพาะพื้นที่ และศิลปะการจัดวาง อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

หมายถึงประเภทของงานศิลปะที่มีที่ตั้งเฉพาะจุด, เป็นงานสามมิติ ที่ออกแบบเพื่อที่จะแปรสภาพการรับรู้ของสิ่งแวดล้อม (perception of a space)

โดยทั่วไปแล้ว “ศิลปะจัดวาง” จะหมายถึงศิลปะภายในตัวสิ่งก่อสร้าง ถ้าตั้งอยู่ภายนอกก็มักจะเรียกว่า “ศิลปะภูมิทัศน์” (Land art) และศิลปะสองประเภทนี้คาบเกี่ยวกัน ศิลปะจัดวางอาจจะเป็นได้ทั้งศิลปะที่ติดตั้งอย่างถาวรหรือเพียงชั่วคราวก็ได้ ศิลปะจัดวางได้รับการติดตั้งในการแสดงงานนิทรรศการศิลปะ เช่นในพิพิธภัณฑ์หรือหอศิลป์ หรือในบริเวณทั้งที่เป็นของส่วนบุคคลและของสาธารณชน ประเภทของงานก็ครอบคลุมตั้งแต่การใช้วัสดุที่พบโดยทั่วไป ที่มักจะเลือกสรรจากวัสดุที่ทำให้มีความกระทบอารมณ์ รวมไปถึงวัสดุสมัยใหม่เช่นวิดีโอ, เสียง, การแสดง, ความเสมือนจริงแบบเต็มตัว (Immersive virtual reality) และอินเทอร์เน็ต ศิลปะจัดวางหลายชิ้นเป็นศิลปะเฉพาะที่ (Site-Specific Art) ซึ่งหมายความว่า เป็นงานที่ออกแบบให้ติดตั้งตรงตำแหน่งหรือสถานที่ที่สร้างงานศิลปะ

โดยเฉพาะเท่านั้น

(ที่มา:

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A8%E0%B8%B4%E0%B8%A5%E0%B8%9B%E0%B8%B0%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%87>) พื้นที่ที่มีความสำคัญมาก พื้นที่ทั่วไปในอาคารหรือ นอกอาคาร เจาะจง พื้นที่ที่ถูกสร้างให้เป็นผลงาน ให้มีความหมาย site specific installation ใช้พื้นที่เฉพาะปรับเปลี่ยนตามพื้นที่อย่างมีความหมาย

6. ข้อมูลพื้นที่ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์

เมืองสงขลายุคแต่แรกคือคักด้วยอุตสาหกรรมการประมง เพราะปรากฏหลักฐานให้เห็นว่า เมืองสงขลา โดยเฉพาะถนนนครในและถนนนครนอก มีท่าเรือจำนวนมากไม่น้อย เช่น ท่าหินสุต ท่าเรือ หับให้หิน ท่าเรือสะพานเหล็ก ทำน้ำพุทธรักษา รวมไปถึง “ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์” ในสมัยโบราณ สงขลามีท่าเทียบเรือขนส่งสินค้าจำนวนมาก ทำให้สงขลาเป็นศูนย์กลางรวมของการคมนาคมทางเรือ มีเรือ บรรทุกสินค้าทั้งภายในและภายนอกประเทศ มาจอดเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า ส่งผลให้เมืองสงขลา เติบโต มีผู้ประกอบการชาวไทยเชื้อสายจีนทำการขายส่งสินค้าไปยังเมืองสงขลา และเมืองใกล้เคียง สมัยโบราณนิยมขนส่งสินค้า ผู้คนโดยใช้เรือ ดังนั้นท่าเรือจึงเปรียบเสมือนประตูสู่เมือง ท่าเรือแห่งนี้ เป็นอีกท่าเรือที่ยิ่งใหญ่ เคยมีรูปถ่ายจากกองทัพอากาศอังกฤษ บันทึกภาพ ที่แสดงให้เห็นว่าท่าเรือ แห่งนี้เคยมีเรือสำเภารายยาว 30 เมตร มาจอดเพื่อขนส่งสินค้า ถนนทางเดินระหว่างทำน้ำพิทักษ์ ศักดิ์สิทธิ์เป็นถนนเส้นหลักของเมืองเก่าสงขลา โดยเริ่มต้นจากทะเลสาบสงขลาตัดไปจนถึงวัดกลางทำ น้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ มีความสำคัญกับเมืองสงขลามาก เพราะเป็น 1 ใน 10 ประตูเมืองสงขลา ประกอบด้วย ประตูที่ 1 สุรามฤทธิ ประตูที่ 2 ศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ ประตูที่ 3 อัครนิเวศ ประตูที่ 4 ยุทธ ชำณะ ประตูที่ 5 บูรพาภิบาล ประตูที่ 6 สนาสงคราม ประตูที่ 7 พยัคฆนามเรืองฤทธิ์ ประตูที่ 8 จันดี พิทักษ์ ประตูที่ 9 พุทธรักษา ประตูที่ 10 มฤคพิทักษ์

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาบริบทสังคมพหุวัฒนธรรมเมืองเก่าบ่ออย่าง จังหวัดสงขลา ผู้สร้างสรรค์ศิลปะการจัดวางในพื้นที่ท่าหน้าศาลเจ้าพ่อท้าวเทวี มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะการจัดวางจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรม นำไปสู่การจัดการพื้นที่ในท่าหน้าศาลเจ้าพ่อท้าวเทวี และการสร้างส่วนร่วมในการสร้างสรรค์กับคนในชุมชนเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในชุมชน และการวิจัยในครั้งนี้เป็น Participatory Action Research (การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม) เป็นวิธีค้นหาความจริงจากเหตุการณ์ด้วยการลงพื้นที่สำรวจ ทดลองเชิงศิลปะ และสร้างส่วนร่วมกับคนในชุมชนจริงอย่างลึกซึ้ง โดยมีวิธีการศึกษา หรือวิธีการวิจัย ดังนี้

1. กำหนดประเด็นปัญหาของงานวิจัย
2. เลือกรูปแบบของงานวิจัย
3. กำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่าง
4. สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลผลงาน
5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวม
6. สร้างสรรค์ผลงานการออกแบบ
7. ขั้นตอนและกระบวนการ

ภาพที่ 6 ตัวแปรต้น ตัวแปรตาม ตัวแปรควบคุม

ที่มา : ผู้วิจัย

1. กำหนดประเด็นปัญหาของงานวิจัย

จากการได้ลงพื้นที่ในรายวิชา SPACE ANALYSIS AND CRITICISM เมื่อปีการศึกษาที่ 1 ภาคการเรียนที่ 2 เพื่อเก็บข้อมูลในการทำวิจัยเรื่อง Street Food ได้เข้าสัมผัสกับเมืองเก่าบ่อียง จังหวัดสงขลา เกิดความประทับใจในสังคมพหุวัฒนธรรมและความหลากหลายในสถาปัตยกรรม และตัวเมืองกำลังดำเนินสู่การขึ้นเป็นเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะเป็นแรงขับเคลื่อนหนึ่งเพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะการจัดวางเพื่อสร้างส่วนร่วมกับคนในชุมชนให้ผลงานการสร้างสรรค์เป็นส่วนหนึ่งและความภาคภูมิใจในสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อส่งต่อคนรุ่นต่อไป และผู้วิจัยได้ตั้งคำถามในการวิจัยดังนี้

- ทำไมในเมืองเก่าบ่อียง ที่มีความหลากหลาย และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ?
- ทำไมเมืองเก่าสงขลาถึงมีสถาปัตยกรรมที่มีความผสมผสานและหลากหลาย ?
- งานศิลปะที่เกิดขึ้นในชุมชนคนในชุมชนเคยมีส่วนร่วมกับการศิลป์หรือไม่ ?
- ผลงานศิลปะการจัดวาง และการสร้างส่วนร่วมกับชุมชนจะสามารถต่อบัณฑิตผู้ประสงค์ได้อย่างไร ?

- อะไรที่จะสื่อถึงคนสงขลา ที่มีความทรงจำร่วม และบ่งบอกถึงการผสมผสาน ให้ชาวบ้านเข้าใจผลงานและกระบวนการที่ผู้วิจัยต้องการจะสื่อสารหรือไม่ ?

2. เลือกรูปแบบของงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยการสัมภาษณ์คนในชุมชน นักวิชาการท้องถิ่น นักกิจกรรมในพื้นที่ และบุคคลที่มีความสำคัญกับชุมชน การศึกษาบริบท พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ การสังเกตการใช้ชีวิตในแต่ละวัน และการคลุกคลีอยู่กับชาวบ้านอย่างเป็นธรรมชาติ การสร้างสรรค์ศิลปะ-การสร้างการมีส่วนร่วม เป็นการทำงานสร้างสรรค์โดยให้การปฏิบัติเป็นเครื่องมือนำไปสู่ความรู้ใหม่ ในสาขานั้น ๆ ทั้งนี้อาจเน้นถึงความรู้ที่ได้จากกระบวนการศึกษาและสร้างสรรค์ที่แสดงออกด้วยความเป็นเอกลักษณ์ของผลงาน การวิจัยในรูปแบบนี้จึงมีความสอดคล้องกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะการจัดวางในพื้นที่ทำน้าศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์

3. กำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้มีกลุ่มประชากรตัวอย่างเพื่อใช้ในการศึกษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่และนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะการจัดวางในพื้นที่ทำน้าศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ โดยมีวิธีการสุ่มตัวอย่างประชากรดังนี้

3.1 ประชากร (Population)

คนในชุมชนเมืองเก่าสงขลา ได้แก่ จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร์ จำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 2,532 คน ชาย 1,162 คน หญิง 1,370 คน จำนวนครัวเรือน 1,280 ครัวเรือน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกกลุ่มประชากรในพื้นที่ตำบลบ่อยาง เพื่อให้ผู้วิจัยจะสามารถทำความเข้าใจที่นี้ได้อย่างลึกซึ้ง และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ที่สุด และใช้กลุ่มประชากรเป็นกลุ่มเก็บข้อมูลแล้วให้กลุ่มคนในเมืองเก่าบ่อยางได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ศิลปะการจัดวางในงานวิจัยครั้งนี้

4. สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลผลงาน

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลผลงานด้วยกัน 3 วิธีคือการเก็บข้อมูลด้านเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และตีความเพื่อนำมาใช้ในการออกแบบผลงานสร้างสรรค์

4.1 การรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเอกสารด้านต่างๆเพื่อใช้ประกอบการออกแบบสร้างสรรค์โดยรวบรวม ข้อมูล ดังนี้

ข้อมูลด้านการลงพื้นที่ เก็บข้อมูล	ข้อมูลด้านวัสดุและ เทคนิคการสร้างสรรค์ ผลงาน	ข้อมูลด้านศิลปะการ ออกแบบ	ข้อมูลพื้นที่ ติดตั้งผลงาน
- ข้อมูลทั่วไปของเมือง เก่าสงขลา บ่อยาง	- วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ใน ท้องถิ่น - ศิลปะเน้นแนวความคิด - ศิลปะการจัดวาง	- ที่มาแนวความคิดและ แรงบันดาลใจในการ สร้างสรรค์	- ข้อมูลทั่วไป -บริบท สภาพแวดล้อม -ความสอดคล้อง

ตารางที่ 1 การรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร

ที่มา : ผู้วิจัย

4.2 การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเอกสารด้านต่างๆจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์จากคนในชุมชน ผู้นำในการพัฒนา และนักวิชาการในพื้นที่ โดยรวบรวมข้อมูลดังนี้

ลุงจักรกฤษณ์ ประธานชุมชนเก่า ห้อง ผู้ดูแลศาลเจ้าจีน	ครูก่อย นักวิชาการ ท้องถิ่น ภาคคนรัก เมืองสงขลา	พีสุรเกียรติ์ เจ้าของ โรงกระเบื้องดิน เผาส.สงขลา	ป่าหนู ผู้ก่อตั้งสงขลา פורัม
- ข้อมูลประวัติศาสตร์ ของการอพยพมาตั้งถิ่น ฐานของชาวจีน ฮกเกี้ยน	- ข้อมูล ประวัติศาสตร์เมือง เก่าสงขลาท้องถิ่น ความเชื่อชาวบ้าน ภูมิปัญญาชาวบ้าน	- ข้อมูลด้าน กระบวนการผลิตอิฐ ดินเผา	- ข้อมูลเรื่องการทำงาน ร่วมกับชุมชนการสร้าง การมีส่วนร่วมกับ ชุมชน

ตารางที่ 2 การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ 1

ที่มา : ผู้วิจัย

พี่แม ผู้ประสาน พัฒนากิจกรรมใน พื้นที่มีสยิตบ้านบน	น้ำนิง เยาวชนรุ่น ใหม่ ผู้ผลักดันรณรงค์ อนุรักษ์ชายหาด	ลุงวิวัฒน์ ประธาน ชุมชนเมืองเก่า	พี่เอ้ ปกรณ์ เจ้าของ AEY Space
- ข้อมูลทั่วไป ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมเมืองเก่า เครื่องปั้นดินเผา โบราณ	- ข้อมูลการ เคลื่อนไหวของคนรุ่น ใหม่ในพื้นที่จังหวัด สงขลา	- ข้อมูลบริบทของ พื้นที่เมืองเก่า การ ทำงานร่วมกับ ชาวบ้าน อสม. การ ประสานงาน	- ข้อมูลการ ประชาสัมพันธ์ชาวบ้าน การจัดกิจกรรมทาง ศิลปะ การจัดแสดง นิทรรศการ

ตารางที่ 3 การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ 2

ที่มา : ผู้วิจัย

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับข้อมูลชุมชนเมืองเก่าในด้านต่างๆ อย่างครบถ้วน เมืองเก่าสงขลา บ่อยาง มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ส่วนมากมีการชีพ คำขาย ประมง และมีทรัพยากรทางธรรมชาติมาก ด้วยภูมิประเทศของสงขลาเป็นแหลมทะเล 2 ฝั่งเป็นทะเลน้ำเค็มและทะเลสาบ แตกต่างจากที่อื่น และที่เป็นเอกลักษณ์เรื่องการจัดการทรัพยากรน้ำ และภูมิปัญญาการทำกระเบื้อง อิฐดินเผา วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย หรือสร้างเมืองล้วนเป็นวัสดุดิบจากดินในสงขลาทั้งสิ้น และบ่อน้ำคือสิ่งที่สามารถพบได้ในทุกบ้าน หรือในพื้นที่สาธารณะ และมีประวัติศาสตร์ความทรงจำร่วมระหว่างคนในพื้นที่ คือการร่วมบริจาคสร้างสาธารณะประโยชน์

ภาพที่ 7 การลงพื้นที่สัมภาษณ์กับนักวิชาการท้องถิ่น
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 8 การลงพื้นที่สัมภาษณ์กับภาคีคนรักเมืองสงขลา
ที่มา : ผู้วิจัย

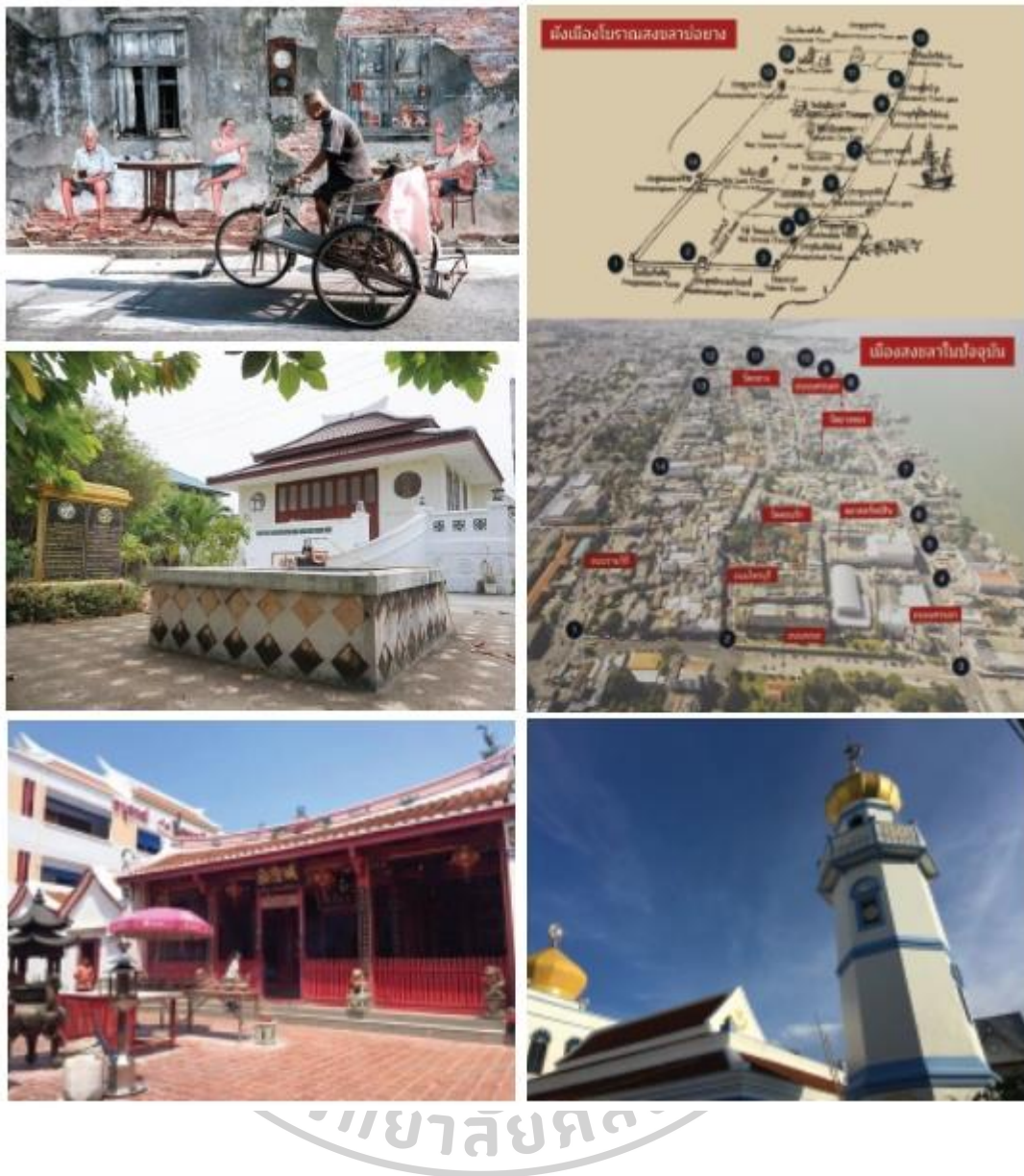
ภาพที่ 9 การลงพื้นที่สัมภาษณ์กับเทศบาลนครสงขลา

ที่มา : ผู้วิจัย

4.3 การรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสังเกตโดยสังเกตกิจกรรมการใช้ชีวิตในแต่ ละวัน ของคนในชุมชน และการสังเกตบริบทแวดล้อมในสังคม เพื่อนำมาข้อมูลที่ได้มาประกอบการออกแบบ สรรสร้างศรีให้สมบูรณ์แบบที่สุด

ภาพที่ 10 ภาพการสำรวจเมืองเก่าอย่าง

ที่มา : ภาศึคนรักเมืองสงขลา

5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวม

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลออกจากการสร้างเครื่องมือเพื่อรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร ด้านการสัมภาษณ์ และด้านการสังเกต ผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในรูปแบบขององค์ความรู้ 4 อย่าง

Survey & Learn

ภาพที่ 11 องค์ความรู้ทั้ง 4

ที่มา : ผู้วิจัย

5.1 ภูมิปัญญาการจัดการทรัพยากรน้ำ

ดั้งเดิมที่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยนได้นำภูมิปัญญาเรื่องการจัดการ ทรัพยากรน้ำมาใช้ ด้วยโดยการ ขุดบ่อน้ำเพื่อใช้อุปโภคภายในบ้านของตัวเอง ทุกบ้านล้วนมีบ่อน้ำกลางบ้าน ศาลหลักเมืองจังหวัด สงขลา ซึ่งเป็นศาลเจ้าประจำจังหวัดสงขลาก็มีบ่อน้ำไว้ บริโภค ไม่ว่าจะเป็นคนไทยพุทธ ชาวมุสลิมที่ อยู่บริเวณชุมชนบ้านบน ก็มีบ่อน้ำในมัสยิดบ้านบน

ภาพที่ 12 บ่อน้ำวัดยางทอง

ที่มา : <http://oknation.nationtv.tv/blog/nakhonnoksongkhla/2016/11/28/entry-1>

ภาพที่ 13 บ่อน้ำในมัสยิดบ้านบน

ที่มา : ผู้วิจัย

5.2 ภูมิปัญญากระบือึงดินเผา

ผู้เริ่มต้นทำเบือึงดินสงขลาเป็นคนจีนอพยพมาจากเมืองจีน และมาตั้งรกรากที่สงขลาในยุคแรก มีฝีมือช่างมกการปั้นดินและเอาวัฒนธรรมการทำกระบือึงหลังคาจีนมาประยุกต์ปรับรูปแบบหลากหลายตามการใช้งาน และได้สร้างครอบครัวกับคนไทยพื้นถิ่นสงขลา ขยายทำกิจการสืบทอดรุ่นต่อรุ่น เบือึงสงขลานิยมแพร่หลายและเป็นที่ต้องการทั้งจากคนท้องถิ่นและจากส่วนกลาง จนเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายทั้งในพื้นที่ภาคใต้ ภูเก็ต กรุงเทพฯ และยังส่งไปประเทศมาเลเซีย ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พอจะสืบค้นได้

ภาพที่ 14 โรงงานเผากระบือึงสงขลา ส.สงขลา

ที่มา : ผู้วิจัย

5.3 ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

สังคมพหุวัฒนธรรม เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองท่าที่สำคัญในอดีตเกิดการแลกเปลี่ยนค้าขายมายาวนาน ไม่ว่าจะเป็น จีน อินเดีย เปอร์เซีย ฮอลันดา อังกฤษต่างเข้ามาค้าขาย บ้างก็ย้ายถิ่นฐานเข้ามาในเมืองสงขลา ทำให้เกิดแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและผสมผสานทางวัฒนธรรม แม้ในรั้วกำแพงเมืองด้วยกัน ได้มี 3 วัฒนธรรมอยู่ร่วมกันมาตั้งแต่อดีต และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ภาพที่ 15 ภาพสัญลักษณ์ที่เมืองสร้างให้ถึงสังคมพหุวัฒนธรรม

ที่มา : ผู้วิจัย

5.4 สถาปัตยกรรม

เมืองเก่าสงขลาเป็นเมืองท่าที่สำคัญในอดีตเกิดการแลกเปลี่ยนค้าขายมายาวนาน ไม่ว่าจะเป็น จีน อินเดีย เปอร์เซีย ฮอลันดา อังกฤษ ต่างเข้ามาค้าขาย บ้างก็ย้ายถิ่นฐาน จึงทำให้เห็นสถาปัตยกรรมแบบจีน หรือมาตั้งบริษัทในเมืองเก่าสงขลา ของตะวันตก ทำให้เห็นสถาปัตยกรรมแบบชิโน-ยูโรเปียน

ภาพที่ 16 ตึกโบราณ ฝั่งถนนนครนอก
ที่มา : ผู้วิจัย

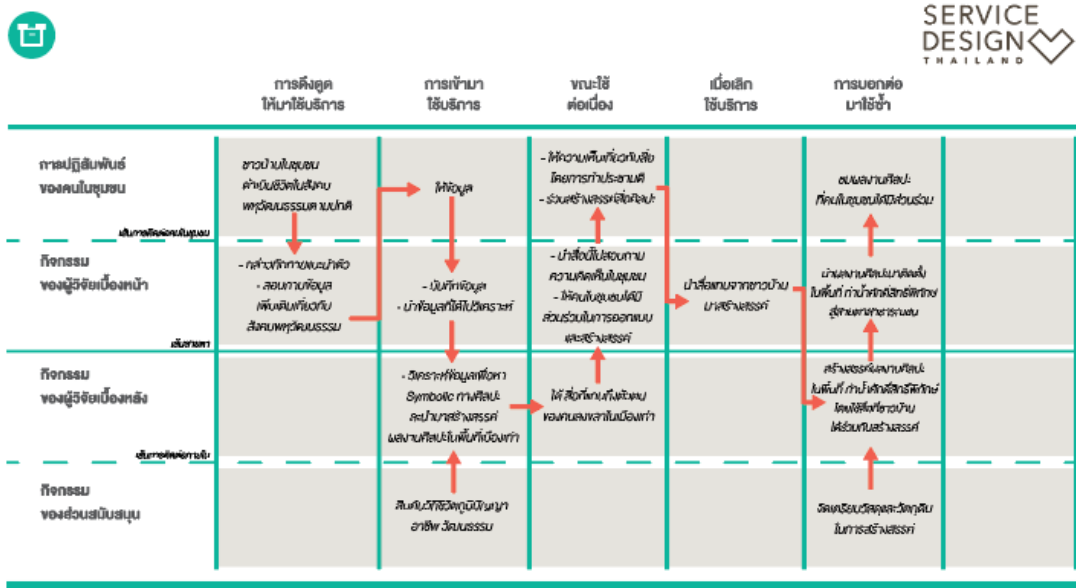

ภาพที่ 17 ตึกโบราณ ถนนนางงาม
ที่มา : มติชนออนไลน์

6. สร้างสรรค์ผลงานการออกแบบ

การสร้างสรรค์ผลงานผู้วิจัยเริ่มจากศึกษาบริบททางแวดล้อมของชุมชน โดยการสังเกต สอบถามจากคนในชุมชนเพื่อใช้ตีความหมายที่แสดงถึงตน ผู้วิจัยจึงดึงลักษณะ บ่อน้ำ และโครงสร้าง สถาปัตยกรรมในชุมชนมาเป็นสื่อในการสร้างสรรค์งานศิลปะเฉพาะพื้นที่ เนื่องจากเป็น การวิจัยครั้งนี้ เป็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน ผู้วิจัยดำเนินการด้วยแนวความคิดศิลปะเน้นแนวคิด โดยถ่ายทอดผ่านผลงานจัดวางที่ให้ชาวบ้านได้ร่วมสื่อสารแสดงออกกายรูปทรงก้อนอิฐที่วัดอุทิศเป็น รากฐานของเมืองเก่า ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นของสงขลาในอดีต และกำลังจะสูญหายไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะจัดวางร่วมกับชุมชน โดยรูปแบบผลงาน คำนึงถึง การแสดงออกอย่างอิสระของคนในชุมชนผ่านข้อความ สัญลักษณ์ หรือใดๆก็ตามลงบนวัสดุที่เป็นอิฐ โดยเริ่มจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ชาวบ้านและหีบเอาคำ สำคัญที่ได้จากการพูดคุยกับชาวบ้านมา ตีความ เพื่อนำไปสู่การออกแบบผลงานสร้างสรรค์ต่อไป โดย ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการ service Blueprint เพื่อมาเป็นแนววิเคราะห์จัดการวางแผนขั้นตอนเพื่อเสนอให้แก่คนในชุมชน ร่วมสร้างสรรค์ ผลงานศิลปะจัดวางในพื้นที่ทำนํ้าคักดีสี่หีพิทักษ์

ภาพที่ 18 แผนผัง Service Blueprint

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพจำลองผลงานรูปแบบ 3 มิติ

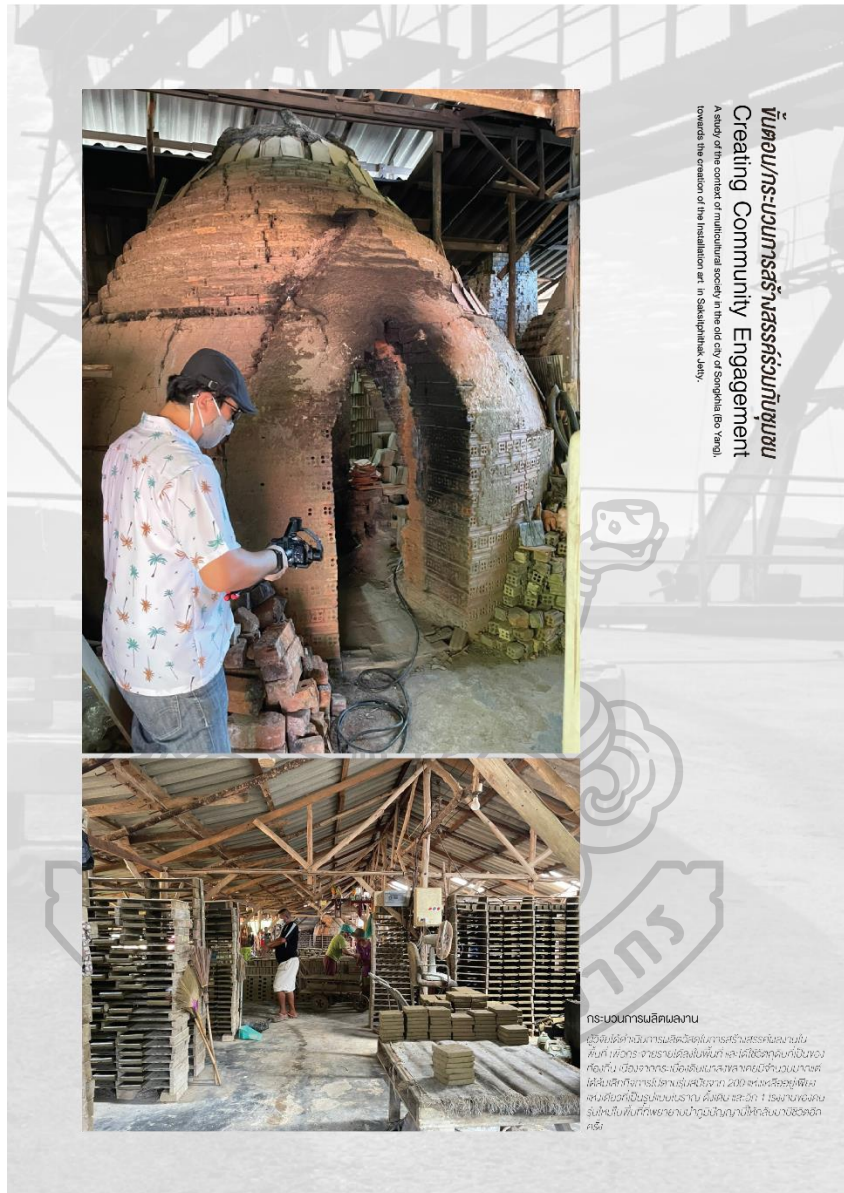
ภาพที่ 21 ผลงานจำลองรูปแบบ 3 มิติ

ที่มา : ผู้วิจัย

7. ขั้นตอนและกระบวนการ

กระบวนการผลิตผลงานผู้วิจัยได้ดำเนินการผลิตวัสดุในการสร้างสรรค์ผลงานในพื้นที่ เพื่อกระจายรายได้ลงในพื้นที่ และได้ใช้วัตถุดิบที่เป็นของท้องถิ่น เนื่องจากกระเบื้องดินเผาสงขลาเคยมีจำนวนมากแต่ได้ล้มเลิกกิจการไปตามรุ่นสมัยจาก 200 แห่งเหลืออยู่เพียงแห่งเดียวที่เป็นรูปแบบ

โบราณ ตั้งเดิม และอีก 1 โรงงานของคนรุ่นใหม่ในพื้นที่ที่พยายามนำภูมิปัญญานี้ให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง

ภาพที่ 22 เบื้องหลังการถ่ายทำวิดีโอและผลิตก้อนอิฐดินเผาจากโรงกระเบื้องดินเผา ส.สงขลา

ที่มา : ผู้วิจัย

ต่อมาผู้วิจัยได้ร่วมวางแผนการกระจายการมีส่วนให้แก่คนในชุมชนผ่านการประชุมรวมกับทีมงาน
เครือข่าย นักกิจกรรม นักเคลื่อนไหวในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา บ่อยาง

ขั้นตอน/กระบวนการสร้างสรรค์งานชุมชน
Creating Community Engagement
 A study of the context of multicultural society in the old city of Bangkok (Bo Yang),
 towards the creation of the installation art in Bangkok (Phanichai).

ประชุมเครือข่ายนักกิจกรรมในพื้นที่

หลังจากการประชุมออนไลน์ และแนวความคิดกับ ชุมชน ร่วม
 เสนอในรูปแบบ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์โควิด 19 ในปัจจุบัน
 และประสานงานกับกลุ่มคนในพื้นที่ คือกลุ่มศิลปะพื้นที่ เพื่อร่วม
 มือกับคนในชุมชนให้กระจายละมีส่วนร่วมให้มากที่สุด

ภาพที่ 23 ภาพขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะจัดวาง

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 24 ขั้นตอนกระบวนการร่วมมือกับชุมชน

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 25 ขั้นตอนกระบวนการจัดวางผลงานศิลปะจากชุมชน
ที่มา : ผู้วิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแนวทางการสร้างสรรค์

งานวิจัยนี้เป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะจัดวางร่วมกับชุมชน เพื่อส่งเสริมการสร้างสรรค์งานศิลปะที่ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อ สนับสนุนชุมชนให้ได้เรียนรู้ศิลปะรูปแบบใหม่ และ ได้แสดงออกความรู้สึกของคนในชุมชน ผู้วิจัยจึงเริ่มลงพื้นที่เก็บ ข้อมูลในด้านต่างๆที่นำมาใช้ในการ ออกแบบโดยการสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลแบบการรวบรวมข้อมูล ด้านเอกสาร การรวบรวมข้อมูลจากการ สัมภาษณ์ และการรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต และนำข้อมูลที่ ได้มาวิเคราะห์ ในบทนี้จึงได้แบ่งผล การวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน นักกิจกรรม นักวิชาการท้องถิ่น ชุมชนเมืองเก่าสงขลา
2. สรุปผลการทำแบบสอบถามประชาพิจารณ์ กับคนในชุมชน
3. สรุปผลการวิเคราะห์จากการสร้างสรรค์งานศิลปะจัดวางร่วมกับชุมชน
4. ผลงานการออกแบบนิทรรศการ Singora Installation Art
  - 4.1 สื่อประชาสัมพันธ์เชิญชวนร่วมทำกิจกรรม
  - 4.2 ผลงานศิลปะจัดวางในพื้นที่

1. สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน นักกิจกรรม นักวิชาการท้องถิ่น ชุมชนเมืองเก่าสงขลา

งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน คนในชุมชนที่มีอายุระหว่าง 25-50 ปีจำนวน ไม่ต่ำกว่า 10 ราย ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะที่ สามารถให้ข้อมูลแก่ ผู้วิจัยได้ใน ชุมชนเมืองเก่าสงขลา บ่อยาง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจัดวางภายในพื้นที่ ทำนาคักดีลีททิพัทภษ ได้สรุปผลดังนี้ ผู้คนในชุมชนบางส่วน ไม่เห็นด้วยกับการขึ้นทะเบียนเป็น เมืองมรดกโลก ที่จะกลายสภาพเป็นเมืองท่องเที่ยว และอาจมีจุดจบเหมือนเมืองที่ทำให้คนใน ชุมชนดั้งเดิมไม่เหลือเลยและกลายเป็นพื้นที่ธุรกิจเกินไป แต่ส่วนนี้มองศักยภาพไปมางเมืองน่าอยู่ มากกว่าที่จะเป็นเมืองท่องเที่ยว คนในชุมชนต้องการคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้มาก่อนที่จะ ให้แต่อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว แต่บางส่วนก็ชอบกับการเป็นเมืองท่องเที่ยว แต่ไม่เห็น

ศักยภาพในการพัฒนาของภาครัฐ หรือเทศบาลในมุมมองของการบริการที่จอดรถเนื่องจากในเมืองมีถนนที่เล็ก และอีก 1 ปัญหาที่คนในชุมชนกล่าวอ้างก็คือ จำนวนของถังขยะและจุดทิ้งขยะที่มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการใช้งาน

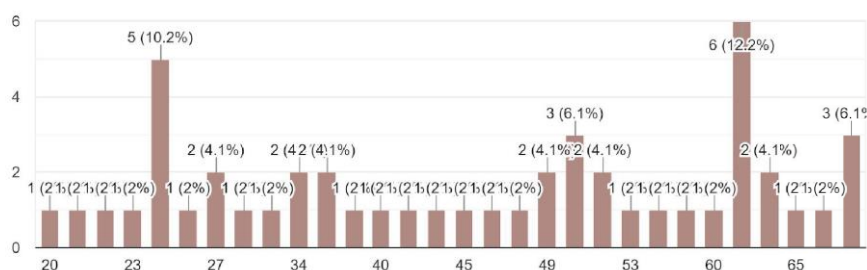
2. สรุปผลการทำแบบสอบถามประชาพิจารณา กับคนในชุมชน

งานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการทำประชาพิจารณาในรูปแบบออนไลน์ เนื่องจากระหว่างช่วงเวลาการลงพื้นที่ ได้มีมาตรการของรัฐ ห้ามรวมตัวเพื่อรักษาระยะห่างทางสังคม จึงได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นกระจายแจกจ่ายตามบ้าน และประชาสัมพันธ์รูปแบบออนไลน์ เพื่อให้ได้คนเข้าร่วมกันมากที่สุดนำไปประชุมเครือข่ายในชุมชน เพื่อถามความเห็นภาพรวมอีกครั้งและสรุปได้ดังนี้ มีผู้เข้าร่วมทำแบบสอบถามประชาพิจารณาในรูปแบบออนไลน์ ทั้งหมด 49 คน และประชุมเครือข่ายนักกิจกรรมในชุมชนกลุ่มเล็ก 6 คน

รูปแบบออนไลน์มีผู้เข้าร่วม 49 คน อยู่ในช่วงอายุ 20-67 ปี ผู้ชาย 71.4 % ผู้หญิง 28.6 %

มีภูมิลำเนาอาศัยในเขตเมืองเก่า 65.3 % และเป็นกลุ่มอาศัยในพื้นที่ใกล้เคียง แต่เข้ามาทำงานในเขตเมืองเก่า 34.7 % ส่วนมากรู้จักเมืองเก่าสงขลา บ่อยๆ อยู่แล้ว

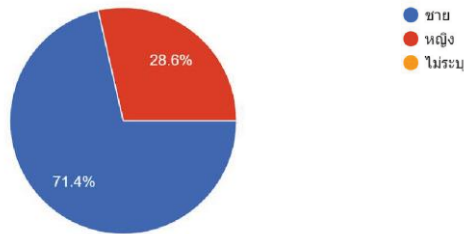
ปัจจุบันท่านอายุเท่าไร
คำตอบ 49 ข้อ

ภาพที่ 26 ผลสรุปแบบสอบถามประชาพิจารณา 1

ที่มา : ผู้วิจัย

เพศ
คำตอบ 49 ข้อ

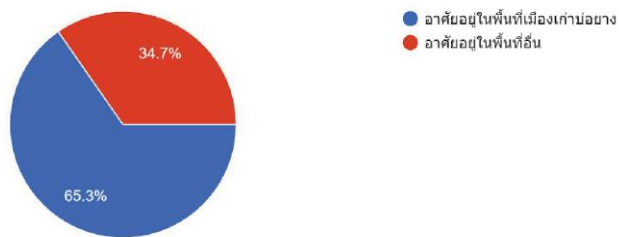

ภาพที่ 27 ผลสรุปแบบสอบถามประชาพิจารณ์ 2

ที่มา : ผู้วิจัย

ที่อยู่อาศัย ภูมิสำเนา
คำตอบ 49 ข้อ

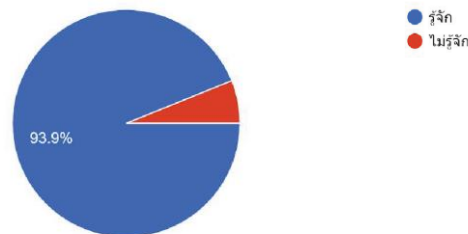

ภาพที่ 28 ผลสรุปแบบสอบถามประชาพิจารณ์ 3

ที่มา : ผู้วิจัย

คุณรู้จักเมืองเก่าบอยางหรือไม่
คำตอบ 49 ข้อ

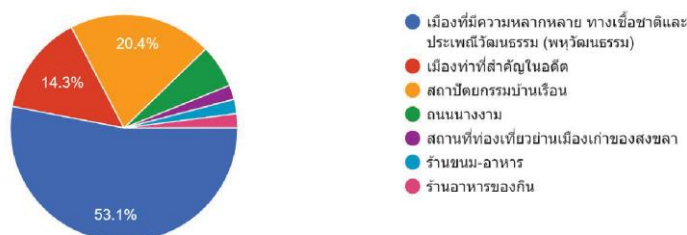

ภาพที่ 29 ผลสรุปแบบสอบถามประชาพิจารณ์ 4

ที่มา : ผู้วิจัย

จากคำถามคุณนึกถึงสิ่งใดเป็นอันดับแรกเมื่อคิดถึงเก่าบ่ออย่าง อันดับ 1 53.1 % เมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม อันดับ 2 เมืองท่าที่มีความสำคัญในอดีต อันดับ 3 สถาปัตยกรรมบ้านเรือน อันดับ 4 ถนนนางงาม อันดับ 5 สถานที่ท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลา อันดับ 6 ร้านอาหาร-อาหาร อันดับ 7 ร้านอาหารของกิน

คุณนึกถึงสิ่งใดเป็นอันดับแรกเมื่อคิดถึงเมืองเก่าบ่ออย่าง
คำตอบ 49 ข้อ

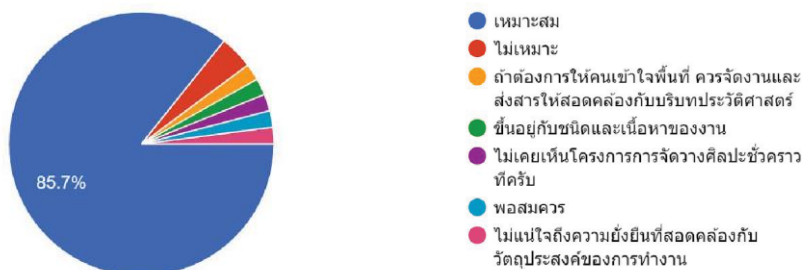
ภาพที่ 30 ผลสรุปแบบสอบถามประชาชนพิจารณา 5

ที่มา : ผู้วิจัย

จากคำถาม คุณอยากมีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่ที่ผ่านเกณฑ์ มรดกโลกอย่างไรได้บ้าง สรุปได้ดังนี้ ช่วยอนุรักษ์ รักษาสิ่งแวดล้อม สถาปัตยกรรม ให้ข้อมูลด้าน ประวัติศาสตร์ที่เด่นชัด ส่งเสริมการจัดกิจกรรม เข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น ส่งเสริมการฟื้นฟู และ อนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าให้เป็นที่รู้จักในทุกกลุ่ม

จากคำถาม คุณคิดว่าการจัดวางงานศิลปะชั่วคราวในพื้นที่ท่าหน้าคักดีสิทธิ์พิทักษ์มีความเหมาะสม หรือไม่ คนในชุมชนจำนวน 85.7 % เห็นด้วย และไม่เห็นด้วย แต่ยังไม่ให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้วิจัยดังนี้ 1. ถ้าต้องการให้คนเข้าใจพื้นที่ ควรจัดงานและส่งสารให้สอดคล้องกับบริบทประวัติศาสตร์ 2. ขึ้นอยู่กับ ชนิดและเนื้อหาของงาน 3. ไม่แน่ใจถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงาน

คุณคิดว่าการจัดวางศิลปะชั่วคราวในพื้นที่ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์มีความเหมาะสมหรือไม่
คำตอบ 49 ข้อ

ภาพที่ 31 ผลสรุปแบบสอบถามประชาชนพิจารณา

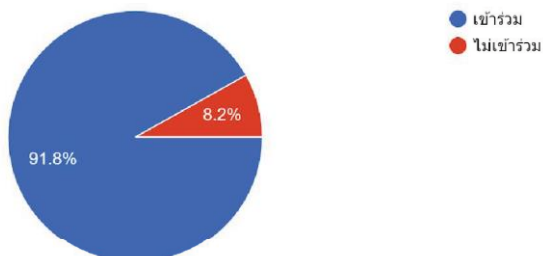
ที่มา : ผู้วิจัย

จากคำถาม คุณคิดอย่างไรกับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์งานศิลปะเฉพาะพื้นที่เพื่อสร้างส่วนร่วมให้คนในชุมชนมาร่วมสร้างงานศิลปะจัดวางในพื้นที่เมืองเก่าสงขลา บ่อยาง สรุปคำตอบได้ดังนี้ ส่วนใหญ่มีความเห็นไปในทางที่เห็นด้วย เป็นสิ่งที่ดีที่เปิดโอกาสให้ชุมชนสร้างความสัมพันธ์กันเองในชุมชนและนักท่องเที่ยว ให้เข้าถึงความเป็นอยู่และวัฒนธรรม ทำให้ชุมชนมีเรื่องราวที่เล่าออกมาผ่านรูปแบบผลงานศิลปะ ส่งเสริมให้คนในชุมชนและเยาวชนได้ร่วมสร้างสรรค์งานศิลปะเพื่อกระตุ้นให้คนหันกลับมาสนใจและใส่ใจ และได้ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้คนในชุมชนมีรายได้จากกิจกรรมดังกล่าว

จากคำถาม คุณคิดเห็นอย่างไร ที่จะมีการจัดแสดงชั่วคราวในพื้นที่ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ สรุปคำตอบได้ดังนี้ ส่วนใหญ่มีความเห็นไปในทางที่เห็นด้วย เพราะ เป็นการส่งเสริมและชักจูงให้คนมาเที่ยวได้ทำความรู้จักกับสถานที่นั้นด้วย ได้มารู้จักว่าอดีตตรงทำน้ำนี้เมื่อก่อนมีความเป็นอยู่ของผู้คนเป็นอย่างไรกันบ้าง และอยากให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนจะได้ให้คนในชุมชนเกิดรายได้เพิ่มขึ้น

จากคำถามหากมีกิจกรรมสร้างส่วนร่วมในการสร้างสรรค์งานศิลปะในพื้นที่ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ คุณสนใจจะเข้าร่วมหรือไม่ เข้าร่วมกว่า 91.8% และไม่เข้าร่วมอีก 8.2%

หากมีกิจกรรมร่วมสร้างสรรค์งานศิลปะ ในพื้นที่ทำนาคักดีพิทักษ์ คุณสนใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่
คำตอบ 49 ข้อ

ภาพที่ 32 ผลสรุปแบบสอบถามประชาชนพิจารณา 7

ที่มา : ผู้วิจัย

และข้อสุดท้ายข้อเสนอแนะที่ผู้ทำแบบสำรวจได้ตอบมา สรุปได้ดังนี้

1. อยากเห็นคนรุ่นใหม่ใส่ใจกับกิจกรรมทางด้านศิลปะ ให้มากขึ้น เพราะงานศิลปะเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน และส่งเสริมให้เกิดสุนทรีย์ภาพและมุมมองที่ดีขึ้น
2. การจัดงานแสดงศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภาพต่างๆ คือการมีน้ำใจต่อชุมชนสังคมทำบ้านเมืองมีสีสันฟื้นฟูเรื่องอดีตถึงปัจจุบัน มรดกเมือง มรดกชาติ สิ่งที่ฝันก็คือ มรดกโลก
3. ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้เพื่อให้มีคนรู้จักมากขึ้น
4. อยากให้นำเอาความเป็นเฉพาะพื้นที่มานำเสนอคุณค่าให้มากขึ้น จากสิ่งที่มีอยู่ หรือกำลังจะเกิดขึ้น ให้มีเฉพาะในชุมชนนั้นเท่านั้น
5. การจัดงานศิลปะควรคำนึงความเป็นเมืองเก่าและสร้างคุณค่างานศิลปะให้ออกมาอย่างกลมกลืนกับย่านเมืองเก่า และมีความเชื่อมโยงกับบริบทของเมือง
6. หาข้อมูลให้รอบด้าน โดยเน้นการมีส่วนร่วมและเป็นข้อมูลที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความจริง

3. สรุปผลการวิเคราะห์จากการสร้างสรรค์งานศิลปะจัดวางร่วมกับชุมชน

จากกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เริ่มต้นจากปัญหาในชุมชนจากการได้สัมผัสภาพและประชุมชนเครือข่ายและได้เปิดมุมมองว่า งานศิลปะที่เกิดขึ้นในเมืองสงขลานั้นส่วนมากเป็นภาครัฐ หรือกลุ่มภาคีคนรักเมืองสงขลาเข้ามาจัดการโดยที่คนในชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการออกแบบหรือตัดสินใจ ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอแนวทางรูปแบบศิลปะเชิงทดลองกับชุมชนและร่วมกันออกแบบผลงานศิลปะจัดวางเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการตัดสินใจ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และด้วยในช่วงสถานการณ์โควิด -19 ทำให้รูปแบบการทำงานและจัดงานในรูปแบบเดิมนั้นต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะกับสถานการณ์ที่ต้องรักษาระยะห่างทางสังคม จึงใช้รูปแบบวิธีการกระจายพื้นที่ร่วมกิจกรรมให้ได้มากๆ และมีการแจกจ่ายตามบ้านสำหรับผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้ร่วมมือกับเครือข่ายนักกิจกรรมในพื้นที่ และกระจายประสานแต่ละพื้นที่ในความรับผิดชอบของเครือข่ายเป็นจำนวน 20 จุด โดยมี 4 จุดใหญ่ คือ 1.ในมัสยิดชุมชนบ้านบน 2.หน้าบ้านประธานชุมชนเมืองเก่า 3.หน้าบ้านประธานชุมชนเก่าห้อง 4.ร้านพันธุ์หมาบ้า ข้างโรงสีแดง และกระจายตามร้านกาแฟในเขตพื้นที่เมืองเก่า 3 ถนนสายหลัก ถนนนางงาม ถนนนครนอก ถนนนครใน เพื่อกระจายให้คนในชุมชนไม่ต้องกระจุกตัวและสามารถมาทำเมื่อไหร่เวลาใดก็ได้ เพื่อลดการรวมตัวของคนในชุมชน ตามมาตรการของภาครัฐ รูปแบบการประชาสัมพันธ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการเสียงตามสายของชุมชน โปสเตอร์แจกจ่าย และติดตามเมืองเก่า รถกระจายเสียงของอาสาสมัครในพื้นที่ และผู้นำทางศาสนา ผลตอบรับจากชุมชนภายใต้ระยะเวลาที่จำกัดภายใน 1 สัปดาห์ กับอิฐจำนวน 1,000 ก้อน ได้รับกลับคืนพร้อมที่ชาวบ้านร่วมสร้างสรรค์จำนวน 875 ก้อน ซึ่งถึงว่าได้รับการตอบรับในระดับที่ดี และสามารถแบ่งกลุ่มประเภทของการสร้างสรรค์ของชุมชนได้ 5 เรื่องหลักๆได้แก่ 1. การแสดงออกทางการเมือง 2. การแสดงออกทางประเพณี 3. การแสดงออกเรื่องอาหาร 4. การแสดงออกถึงแหล่งค้าขายตัวเอง 5. การแสดงออกในรูปแบบนามธรรม จากการที่ได้รับผลงานกลับมาทำให้เห็นว่าผู้คนส่วนมากมีความหลากหลายในการแสดงออก และมีความกระตือรือร้นเรื่องสถานการณ์โควิด -19 เป็นจำนวนมาก และแสดงออกถึงการต้องการให้ภาครัฐจัดหาวัคซีนมาให้โดยเร็วและเป็นวัคซีนที่ปลอดภัย บางส่วนมีการแสดงออกถึงการต่อต้านผู้มีอำนาจในท้องถิ่น และอีกจำนวนหนึ่งก็เป็นการแสดงออกถึงการค้าของตัวเอง เช่น เขียนชื่อร้านค้าตัวเอง แนะนำร้านตัวเอง โดยกระบวนการทำงานทั้งหมดผู้วิจัยได้ทำการบันทึกผ่านรูปแบบ Documentary film เพื่อบันทึกกระบวนการระหว่างทำงานทั้งหมดในการสร้างสรรค์งานร่วมกับชุมชนในครั้งนี้

- จุดกระจายหลักในเขตพื้นที่
1. หน้าบ้านประสานชุมชนเมืองเก่า (คุณลุงวอวอนัน) ก.บางนาง
  2. หน้าบ้านประสานชุมชนท่าห้อย (คุณลุงจรงค์ยศ) ก.บางนาง
  3. บัสฮิลบ้านบน ก.พิทลุง
  4. ร้านพันธุมาบ่า ว่างรังสีแดง ก.นครนอก
  5. ร้าน Stand Brew ก.นครใน
  6. ร้าน Heart Made ก.นครใน
  7. ร้าน Ternan Cafe ก.นครใน
  8. Lyn's hotel ก.นครใน
  9. ร้านจ๊อ ก.นครใน
  10. ร้านอ้อ Cafe ก.นครใน
  11. ร้าน Bottle Milk ก.นครใน
  12. ร้านโต Creation ก.นครใน
  13. ร้าน Blue smile ก.นครใน
  14. ร้านกาแฟปัส-ตุสสีบ ก.บางนาง
  15. บ้านเนินนคร ก.บางนาง
  16. ร้าน Paradies ก.บางนาง
  17. ร้าน Songkhla Satation ก.นครนอก
  18. ร้านทิวเขยิวเว็ด ก.นครนอก
  19. ร้าน Cafe de sea ก.นครนอก
  20. ร้าน DOT ก.นครนอก

รูปแบบการประชาสัมพันธ์

- สภาประคาศ อสน.
- ศึกษานิเทศน์ แจกจ่ายตามบ้าน
- ผู้เฒ่าชุมชนแต่ละส่วน
- นักกิจกรรม NGO ในพื้นที่

อุปกรณ์ที่จัดเตรียมให้

อุปกรณ์สีเบื้องต้น สีพลาสติก สีคัตยีน

จานสี ผู้กัน เข็มวันเกิด เทป กาว

ก้อนอิฐ

Poster ที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ การออกแบบให้รูปแบบแก่เจ้าของบ้าน ได้ง่าย อ่านแล้วเข้าใจง่าย และแบ่งส่วน รูปแบบเน้นการอ่าน สำหรับผู้ที่ไม่ต้อง การอ่านเยอะ และผู้ที่สนใจต้องการ ทำใจแบบความคิด

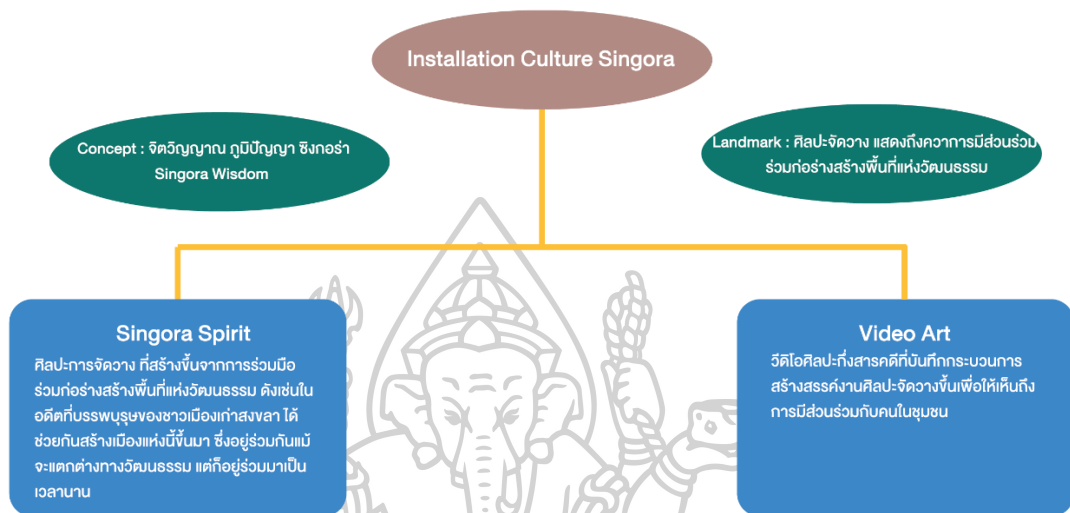
ภาพที่ 33 แผนผังสรุปการกระจายการมีส่วนร่วมในชุมชน

ที่มา : ผู้วิจัย

4.ผลงานการออกแบบนิทรรศการ Installation Culture Singora

โครงสร้างงานนิทรรศการ Installation Culture Singora

ภาพที่ 34 โครงสร้างงานนิทรรศการ Installation Culture Singora

ที่มา : ผู้วิจัย

ผู้วิจัยได้วางแผนการจัดนิทรรศการ Installation Culture Singora ในพื้นที่ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ แต่เนื่องจากสถานการณ์โควิด - 19 ผู้วิจัยไม่สามารถจัดกิจกรรมขึ้นตามแผนที่วางไว้ในตอนแรก และต้องรอสถานการณ์คลี่คลายถึงจะดำเนินการจัดนิทรรศการได้ ผู้วิจัยได้ทำการจำลองรูปแบบ และติดตั้งผลงานจริงในสถานที่ท่าเรือด้านหลังโรงสีแดงเนื่องจากเป็นพื้นที่ส่วนตัวจะสามารถขอความอนุเคราะห์จากเจ้าของพื้นที่ในการทดลองติดตั้งงานและให้ชาวบ้านที่สนใจเข้ามาชมได้ แต่ไม่สามารถติดตั้งงาน Video Art ได้เนื่องจากความจำกัดทางพื้นที่

4.1 สื่อประชาสัมพันธ์เชิญชวนร่วมทำกิจกรรม

SINGORA INSTALLATION ART

งานศิลปะจัดวางซิงกอรา

ขอเชิญชวนทุกท่าน

ร่วมแสดงความรู้สึก ความคิด ความทรงจำ ต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมของเมืองสงขลา หรือเรื่องราวใดๆก็ได้ที่เกี่ยวกับเมืองนี้ โดยสื่อสารลงบนก้อนอิฐที่ทีมงานจัดเตรียมไว้รอكمในรูปแบบใดก็ได้ เช่น การวาดภาพ เขียนข้อความ ตัดปะ และอื่นๆ ไม่จำกัดรูปแบบ เพื่อรวบรวมมาประกอบ/สร้างสรรค้งาน "ศิลปะการจัดวางซิงกอรา" และจัดแสดงในพื้นที่ย่านเมืองเก่าสงขลาต่อไป ขอขอบคุณครับ

ศิลปะไม่มีผิดหรือถูก ทุกคนสามารถสร้างสรรค์ได้อย่างอิสระ

ทำเพื่ออะไร ?

ผลงานของทุกท่านที่นำมารวมกันจะนำมาซึ่งพลังแห่งจิตวิญญาณเมืองสงขลา เมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อนำมาสร้างผลงานศิลปะจัดวาง โดยที่ทุกท่านในชุมชนเป็นเจ้าของผลงานชิ้นนี้ด้วยกัน ผ่านการแสดงออกของพวกท่าน

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม หรือสนใจร่วมกิจกรรม
ติดต่อ... เจมส์ ธนธรณ์ เบอร์โทร 0877171085 (Line : jjobs)

แนว ความคิด

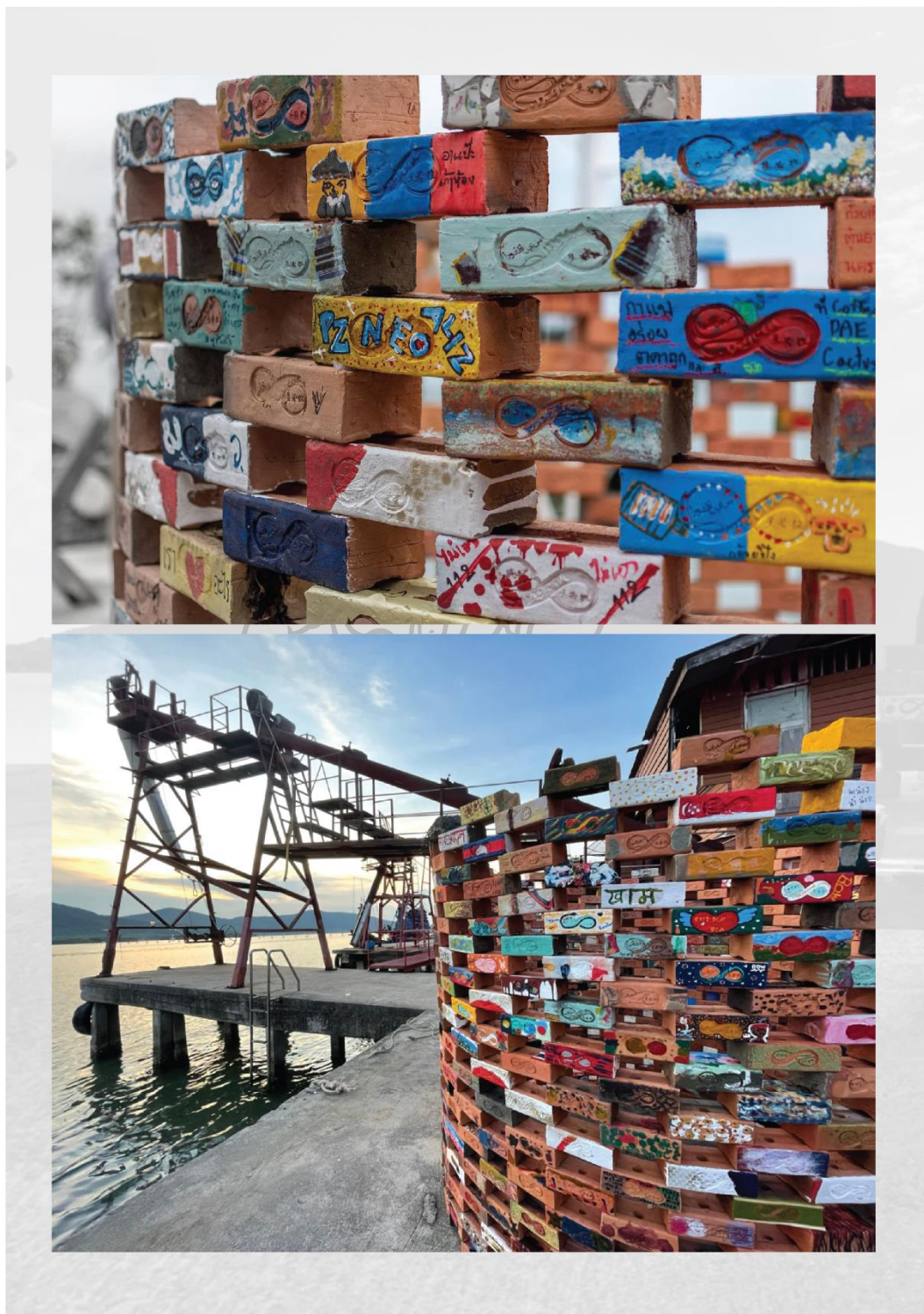
ปอ ย่าง เป็นชุมชนเมืองท่าดั้งเดิมที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมผสมผสานทั้งไทย จีน และมุสลิม ก่อให้เกิดมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อได้สัมผัสกับคุณค่า และอัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรมดังกล่าว และเล็งเห็นว่า ควรจะนำมรดกทางวัฒนธรรม มาสร้างสรรค์เป็น งานศิลปะการจัดวางซิงกอราหนึ่งอัตลักษณ์ที่สำคัญของชุมชนเมืองเก่าสงขลา ก็คือ ปอน้ำ ดังสำนวนท้องถิ่นที่ติดปากมาแต่อดีตว่า "เมืองลุงมีดอน นครมีท่า เมืองตรังมีนา สงขลามีปอน้ำ" ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของเมืองเก่าสงขลา ที่สามารถพบปอน้ำ ในที่สาธารณะ และในบ้าน ปอน้ำนี้เปรียบเสมือนปอน้ำแห่งชีวิต เพราะน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต เลี้ยงดูผู้คนในชุมชนเมืองเก่าสงขลา เป็นสัญลักษณ์ที่สามารถบอกเล่าถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาของเมืองเก่าสงขลาในอดีต ผ่านการจัดการทรัพยากรน้ำ วัสดุดินเผาที่มีชื่อเสียงในอดีต

งานนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาโทฉบับที่๓ สาขาศิลปะการออกแบบ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาพที่ 35 ภาพโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์

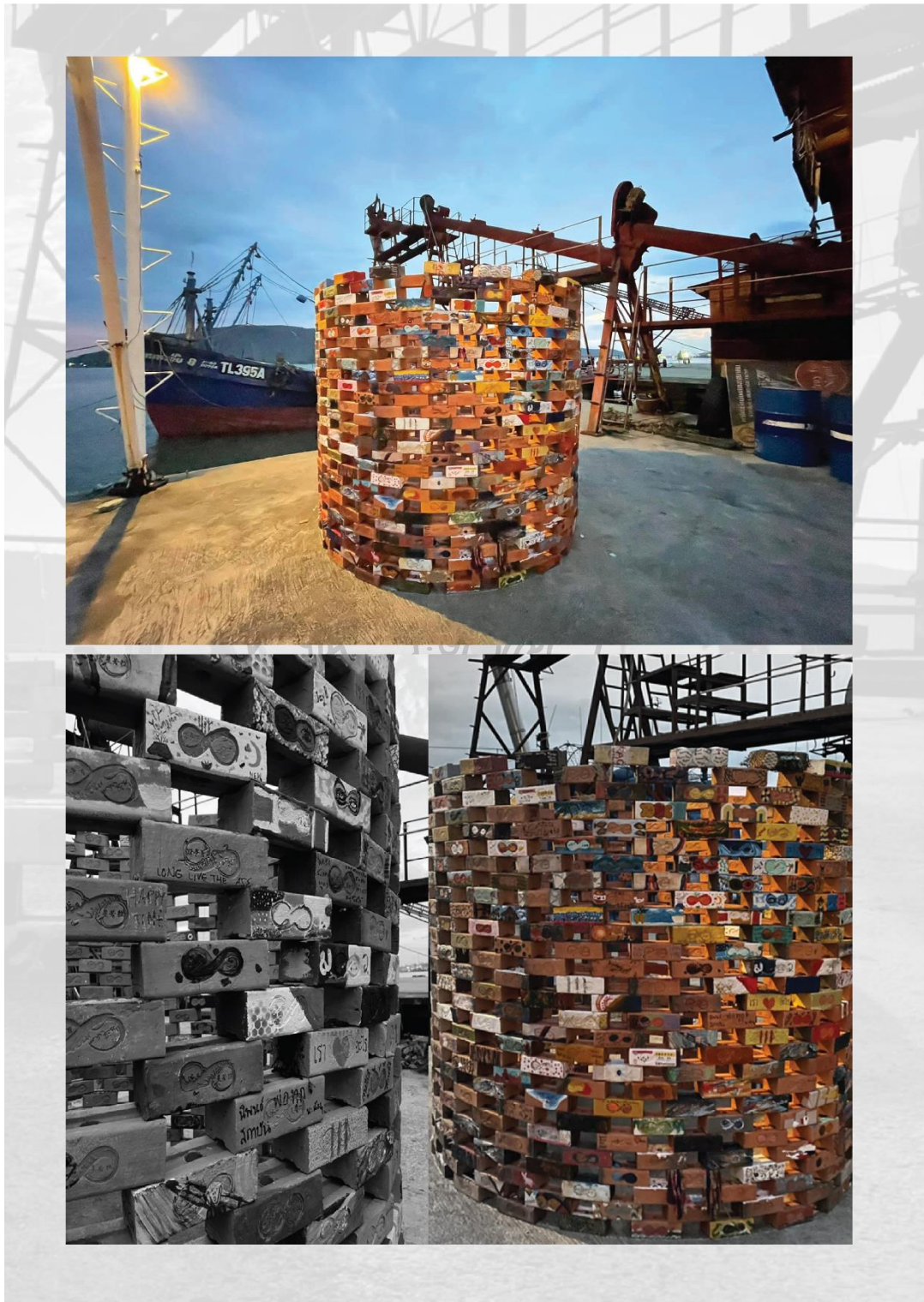
ที่มา : ผู้วิจัย

4.2 ผลงานศิลปะจัดวางในพื้นที่

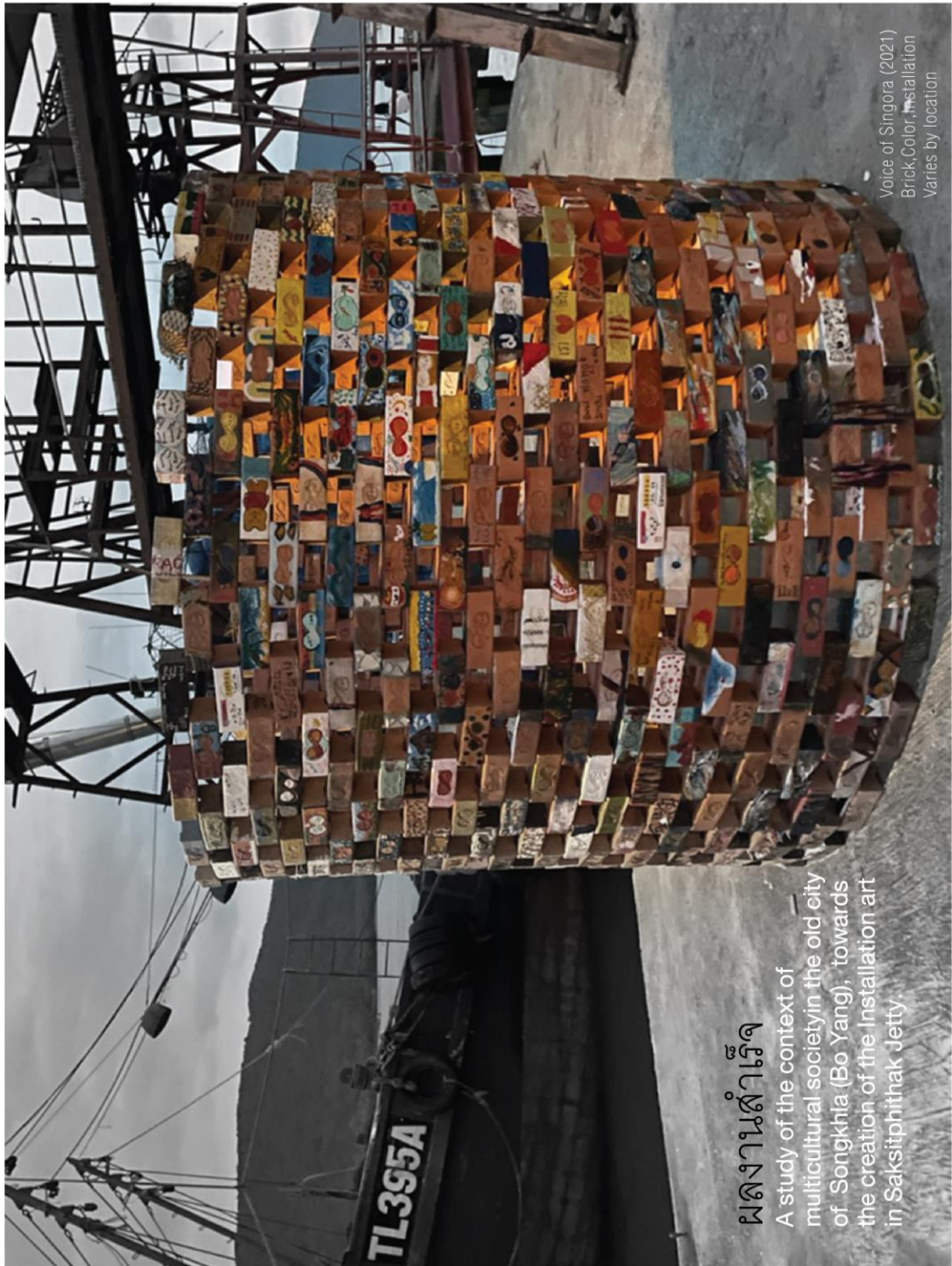
ภาพที่ 36 ภาพรายละเอียดผลงานสำเร็จ

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 37 ภาพรายละเอียดผลงานสำเร็จ 2

ที่มา : ผู้วิจัย

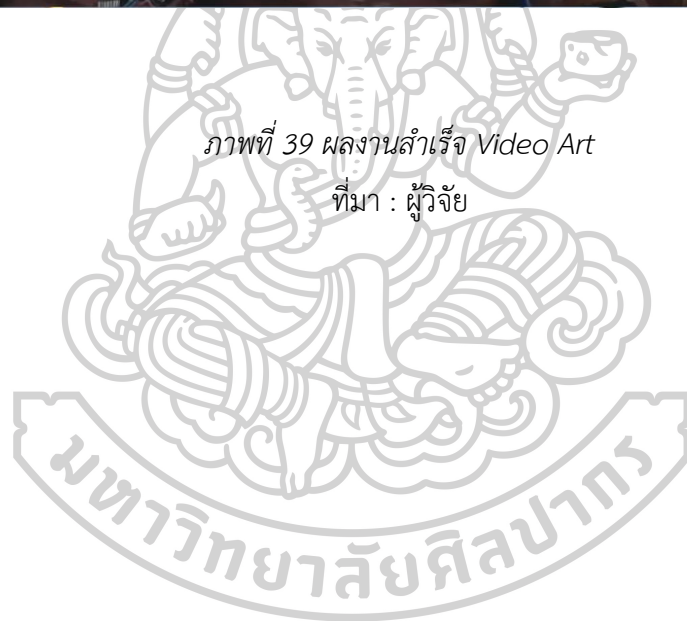
ภาพที่ 38 ผลงานสำเร็จศิลปะจัดวาง

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 39 ผลงานสำเร็จ Video Art

ที่มา : ผู้วิจัย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1.สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาบริบทเมืองเก่าสงขลา บ่อยาง สู่การสร้างสรรคศิลปะจัดวางในพื้นที่ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมสร้างสรรคผลงานศิลปะจัดวางกับชุมชนเมืองเก่าสงขลา บ่อยาง ให้มีความเหมาะสมและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างสรรคกับคนในชุมชน ให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์โควิด-19 และเหมาะสมกับการจัดวางในพื้นที่ โดยศึกษาประเด็นดังต่อไปนี้

1. ศึกษาประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม อาชีพ และภูมิปัญญาเมืองเก่าบ่อยาง จังหวัดสงขลาเพื่อดึงลักษณะ เฉพาะพื้นที่มาใช้เป็นแรงดลใจในการสร้างสรรคผลงานศิลปะในพื้นที่
2. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมการสร้างสรรคศิลปะกับชุมชน พื้นที่วัฒนธรรมเมืองเก่าให้มีชีวิตชีวา
3. เพื่อสร้างสรรคผลงานศิลปะ ที่บอกเล่าเรื่องราวของความหลากหลายในชุมชนเมืองเก่าบ่อยาง ให้สอดคล้องกับแนวความคิด

เนื่องจากสถานการณ์โควิด-19 จากเดิมกิจกรรมจะจัดในพื้นที่ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ แต่เนื่องจากมาตรการของรัฐทำให้ต้องปรับวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนใหม่ โดยใช้วิธีการกระจายจุดร่วมกิจกรรมเพื่อลดความเสี่ยงในการรวมตัวของคนในชุมชน กระจายออกเป็น 20 จุดในพื้นที่เมืองเก่า มี 4 จุดใหญ่สำคัญคือ

1.1 มัสยิดบ้านบน โดยประสานงานกับผู้นำศาสนาให้คนในชุมชนร่วมกิจกรรมหลังจากการละหมาดในแต่ละช่วงเวลา ผลการตอบรับที่ได้จากพื้นที่ชาวมุสลิม ส่วนมากแสดงออกในรูปแบบของการใช้เศษผ้าปาเต๊ะ ที่เป็นเครื่องแต่งกายของคนในชุมชน บางส่วนนำเศษกระเบื้องเก่ามาปะติดกับอิฐ และแสดงออกไปถึงเรื่องของความผูกพันกับเมือง อีกส่วนนี้ผู้ใหญ่ในชุมชนได้พาเด็กในชุมชนมาร่วมลงสีระบายสีในรูปแบบของนามธรรม

1.2 บ้านประธานชุมชนย่านเมืองเก่า โดยประสานงานกับคุณลุงวิวัฒน์ ซึ่งเป็นประธานชุมชนในส่วนนี้ส่วนมากเป็นกลุ่มคนทำงานค้าขาย ส่วนใหญ่แสดงออกไปในทางการพูดถึงเรื่องการเมือง

ความเป็นคนรุ่นใหม่ บ้างมีการนำอุปกรณ์นอกเหนือจากที่เตรียมให้มาปะติด เช่นสติ๊กเกอร์ร้านของตัวเองมาปะติดบนก้อนอิฐ บ้างเขียนถึงเรื่องการรักษาระยะห่างทั้งสังคม การพูดถึงเรื่องวัคซีนที่ต้องการ และบางส่วนก็แสดงออกถึงความรู้สึกส่วนตัวที่อยากเห็นเมืองสงขลาเป็นอย่างไร

1.3 บ้านประธานชุมชนเก่าห้อง โดยประสานงานกับคุณลุงจักรกฤษ ยานนี้เป็นย่านศาลเจ้าจีน คนในชุมชนแสดงออกถึงความเป็นจีน ส่วนมากวาดรูปศาลเจ้าจีน ตัดแปะรูปศาลเจ้าจีน วาดรูปชายหาด วาดรูปนางเงือก และมีการเขียนแสดงออกถึงเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ

1.4 ร้านหนังสือพันธุ์หมาบ้า โดยประสานงานกับพี่ครุศักดิ์ ส่วนนี้ส่วนมากแสดงออกถึงเรื่องการเมือง อดุมการณ์ทางการเมือง บ้างพูดถึงเรื่องสิทธิมนุษยชน บ้างเขียนถึงเรื่องของโควิด-19 เนื่องจากเป็นพื้นที่ใกล้โรงสีแดง ซึ่งเป็นจุดสำคัญของเมือง สิ่งที่ได้จากพื้นที่ตรงนี้จึงมีความหลากหลายทางความคิดและมีความเป็นคนรุ่นใหม่ปนกับคนรุ่นเก่า จึงมักจะเห็นได้ว่าบางก้อนมีการแสดงออกอย่างหนักแน่น บางก้อนแสดงถึงเรื่องความรัก ความสงบสุขของเมือง บ้างนำชิ้นส่วนของขยะทะเลมาปะติดกับอิฐ เนื่องจากเป็นท่าเรือ และคนชาวเรือที่จอดเทียบท่า ส่วนมากแสดงออกถึงความคิดถึงบ้านเกิด(กัมพูชา) คิดถึงครอบครัว บ้างก็มีความหมายว่ารักเมืองไทย รักเมืองสงขลา

1.5. จุดอื่นๆกระจายในร้านกาแฟ ร้านอาหาร ในพื้นที่เมืองเก่า ส่วนมากเป็นคนรุ่นใหม่เนื้อหา ก็มักจะออกมาในรูปแบบของความสนใจทางศิลปะ บ้างก็มีการพูดถึงต่างประเทศให้กำลังใจปาเลสไตน์ เนื่องจากในพื้นที่มีกลุ่มคนมุสลิม 3 จังหวัดย้ายมาอาศัย มาเรียนอยู่ค่อนข้างมาก บ้างก็แสดงถึงเรื่องสถานการณ์โควิด และเรื่องของชายหาด การรักษาชายหาด บ้างนำทราย เปลือกหอยมาปะติดกับอิฐ

โดยสรุปจากการนำอิฐลงไปแจกจ่ายในพื้นที่ชุมชนทำให้เห็นการแสดงออกแบ่งเป็นหมวดหมู่ได้ 4 รูปแบบ คือ 1.เรื่องการเมือง 2.เรื่องของความสนใจ 3.ศิลปะนามธรรม 4.ความต้องการอยากเห็นเมืองเป็นอย่างไร จากวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการถ่ายทอดถึงความหลากหลายของคนในชุมชน ทำให้ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าความหลากหลายของคนในพื้นที่นี้มองกว้างไปมากกว่าเรื่องแค่การแสดงถึงศาสนา เชื้อชาติของตัวเอง แต่มีการแสดงถึงความหลากหลายทางความคิด ความเชื่อ อดุมคติ และการเมืองที่ประชาคมใหญ่มากกว่าจะพูดถึงเรื่องของแค่ความเป็นสงขลา

2. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยพบว่า

- 2.1 ผู้วิจัยติดปัญหาเรื่องการสื่อสารระหว่างคนในชุมชนที่บางกลุ่มไม่สามารถเข้าใจภาษาทางวิชาการได้ ผู้วิจัยต้องปรับปรุงเรื่องการสื่อสารหรือใช้กระบวนการอื่นๆ ที่สามารถสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชนให้ได้มากกว่านี้
- 2.2 ผู้วิจัยควรสร้างกระบวนการในการเก็บข้อมูลจากก่อนอิฐที่ได้รับจากชุมชนให้เป็นระบบเพื่อง่ายต่อการสรุปผล และจัดหมวดหมู่ในการทำข้อมูลสรุปของชาวบ้าน
- 2.3 จากการทำงานร่วมกับชุมชนผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการเข้าถึงบุคคลที่เป็นคนสำคัญในชุมชน หรือนักกิจกรรมเป็นหนึ่งในกรงายที่จะเข้าถึงคนในชุมชน และเป็นส่วนสำคัญในการกระจายงานให้ลงถึงคนในชุมชนที่เป็นวงกว้าง

3. สรุปผลการดำเนินการวิจัยและข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการ

- 3.1 ผู้วิจัยควรแบ่งหมวดหมู่จากผลงานที่ได้รับจากคนในชุมชน เพื่อจะให้เห็นภาพของแต่ละกลุ่มสื่อสาร แสดงออกมาในรูปแบบใด
- 3.2 ผู้วิจัยควรสร้างกระบวนการออกแบบสัญลักษณ์ เพิ่มบทบาทให้ชุมชนร่วมออกแบบมากกว่าที่ควร
- 3.3 ผู้วิจัยได้นำเสนอผลงานให้พื้นที่ ที่ไม่ใช่พื้นที่ทำน้ำศักดิ์สิทธิ์พิทักษ์ เนื่องจากสถานการณ์โควิด-19
- 3.4 ผู้วิจัยควรให้ศิลปิน ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางการตีค่าผลงานศิลปะจัดวาง และวิดีโออาร์ต ได้พิจารณาผลงานศิลปะจากการวิจัยด้วย
- 3.5 ผู้วิจัยควรเพิ่มความหลากหลายผ่านวัสดุ ในการแสดงออกทางศิลปะ ตามความเหมาะสม
- 3.6 ทางคณะกรรมการแนะนำให้ผู้วิจัยเสนอขอทุนการ วิจัยเกี่ยวกับศิลปะกับการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อ ต่อยอดการวิจัยได้อีก หรือนำมาพัฒนาผลงานของผู้วิจัย และจัดนิทรรศการที่พื้นที่ในโอกาสต่อไป

4. สิ่งที่ชุมชนสะท้อนกลับสู่ผู้วิจัย

- 4.1 ชัฟวัน มะหะ นักกิจกรรมเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สงขลา ได้รับแรงบันดาลใจจากงานศิลปะจัดวางและต้องการร่วมถ่ายทอดความรู้สึกของผู้คนที่ย้ายมาจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มาอาศัยอยู่ในเมืองเก่าสงขลา บ่อยาง เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวความรุนแรง สิทธิมนุษยชน เสรีภาพ ใน 3 จังหวัด ความรู้สึกที่ไม่อยากให้คนจำนวนนึ่งกลับไปอยู่ใน 3 จังหวัดชายแดน

ผู้วิจัยได้เปิดพื้นที่สร้างสรรค์ให้แก่คนในชุมชนที่อยากแสดงออก
Performance Art ของชีพวัน

สื่อสารให้สังคมได้รับผ่าน

5. ผู้วิจัยได้เข้าร่วมจัดแสดงนิทรรศการ THESIS EXHIBITION CODA 2564 COORDINATION DESIGN ARTS

นิทรรศการศิลปะการออกแบบเพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลป
มหาบัณฑิต สาขาศิลปะการออกแบบ มหาวิทยาลัยศิลปากร ณ พิพิธภัณฑ์การออกแบบ อาคารศิลป์
พีระศรี 3 Appears in Collections: Decorative Arts

Description: Master of Fine Arts (M.F.A.)

Publisher: Silpakorn University

ภาพที่ 40 ภาพโปสเตอร์แสดงนิทรรศการ THESIS EXHIBITION CODA 2564

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 42 ภาพวันสอบวิทยานิพนธ์วันที่ 21 มิถุนายน 2564 ณ นิทรรศการ CODA
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 43 ภาพวันสอวิทยานิพนธ์วันที่ 22 มิถุนายน 2564 ณ นิทรรศการ CODA
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 44 ภาพวันสอภวิทยาลัยพนธ์วันที่ 22 มิถุนายน 2564 ณ นิทรรศการ CODA

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 45 ภาพวันสอบวิทยานิพนธ์วันที่ 22 มิถุนายน 2564 ณ นิทรรศการ CODA

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 46 ภาพบรรยากาศการแสดงผลงานนิทรรศการ CODA 2564

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 47 ภาพประชาสัมพันธ์การแสดงผลงานนิทรรศการ CODA 2564

ที่มา : ผู้วิจัย

รายการอ้างอิง

Wurkon (2562). "คุยกับศิลปินไทยผู้มีชื่อเสียงโดดเด่นเป็นที่จับตา ในวงการศิลปะระดับโลก อริญชัย รุ่งแจ้ง เข้าถึงเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2564 เข้าถึงจาก <https://www.wurkon.com/blog/82-arin-rungjang>."

กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย (2542). "วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสงขลา เข้าถึงเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2563 เข้าถึงที่หอสมุดแห่งชาติ."

จิตตฤกษ์, พ. ค. แ. อ. (2558). "สืบสัญญาศาสตร์ เข้าถึงเมื่อ 18 มกราคม 2564".

นิมเสมอ, ช. (2557). "องค์ประกอบของศิลปะ เข้าถึงเมื่อ 20 กันยายน 2563 เข้าถึงจาก หอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ."

วัชรดิลก, อ. (2562). "ประวัติ มัสยิดอุสาสนอิสลาม เข้าถึงเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2563 เข้าถึงที่ มัสยิดบ้านบน."

วัฒนศิริเวช, ส. (2552). "การวิเคราะห์แร่ดิน เคลือบ และตำหนิผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ เข้าถึงเมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2564 เข้าถึงจาก หอสมุดแห่งชาติ."

ศรุตม์ เพชรสกุลวงศ์ (2554). "การศึกษาสถาปัตยกรรมในเขตเมืองเก่าสงขลา ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เพื่อสะท้อนความเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชน เข้าถึงเมื่อ 28 ตุลาคม 2563 เข้าถึงจาก เจ้าของงานวิจัย."

ภาคผนวก

Goat Sound - Safwan Performance Art

ตามวัตถุประสงค์ของผู้วิจัยที่ต้องการสร้างการมีส่วนร่วมกับคนในชุมชน ผู้วิจัยได้เปิดพื้นที่แสดงออกอย่างอิสระให้แก่ในชุมชน ที่ต้องการสื่อสารเผยแพร่สิ่งที่เป็นเสียงของคนในชุมชน เพื่อเป็นสื่อสะท้อนว่า ผลงานของผู้วิจัยได้สร้างแรงกระเพื่อมต่อสังคม ให้เกิดผลงานในรูปธรรมอื่นต่อไป ในที่นี้เป็นงานศิลปะการแสดงสด โดยผู้วิจัยได้ทำการบันทึกวีดีโอ และก้อนอิฐ ของซัฟวัน นำมาแสดงสู่สาธารณชนต่อไป

ซัฟวัน มะหะ เป็นนักกิจกรรมเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สงขลา ทำงานเรื่องประเด็นคนไร้บ้านริมทางรถไฟเก่าสงขลา เป็น คนที่เกิด อ.แว้ง จ.นราธิวาส ซึ่งถูกจัดว่าเป็นพื้นที่สีแดงเข้ม ได้มีโอกาสย้ายขึ้นมาอยู่สงขลา มาศึกษาปริญญาตรีต่อ และยังคงอาศัยอยู่ในสงขลาต่อมา 6 ปี ซัฟวัน เล่าให้ผู้วิจัยว่า เขาไม่อยากย้ายกลับไปอยู่ที่บ้านเกิด เพราะการอาศัยอยู่ที่นั่นแตกต่างจากการอยู่ในสงขลา มาก กฎหมายที่ไม่เป็นธรรมในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การถูกมองว่าเป็นภัยร้ายต่อชาติ ความรู้สึกที่โดนกดขี่ ไร้ซึ่งเสรีภาพ ซัฟวันอยากจะทำผ่านตัวก้อนอิฐและกระทำต่อก้อนอิฐผ่านความรู้สึกที่ซัฟวันรู้สึก ออกมาผ่านการแสดง ภายในชื่อผลงานว่า Goat Sound ความยาว 3.22 นาที

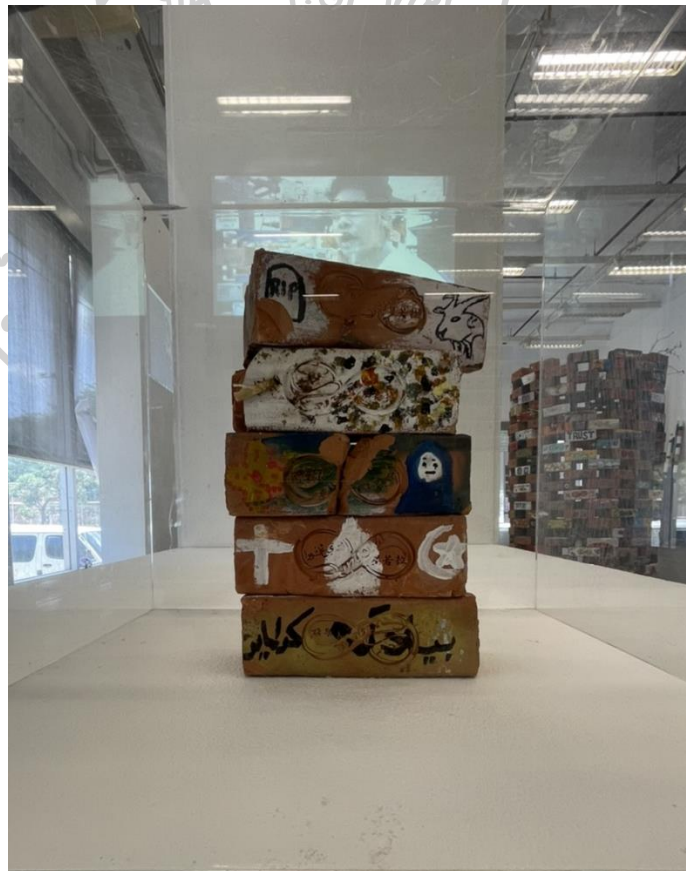
ภาพที่ 48 Goat Sound โดย ซัฟวัน มะหะ

ที่มา : ซัฟวัน มะหะ

ภาพที่ 49 ผู้วิจัยและผลงาน Goat Sound

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 50 ส่วนหนึ่งในผลงาน Goat Sound

ที่มา : ผู้วิจัย

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายธนธรณ์ กังเส็ง
วัน เดือน ปี เกิด	01 กรกฎาคม 2540
สถานที่เกิด	กรุงเทพ
วุฒิการศึกษา	ศิลปบัณฑิต (เครื่องปั้นดินเผา) วิทยาลัยเพาะช่าง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ศิลปมหาบัณฑิต (ศิลปะการออกแบบ) มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	33 สุขนครสวัสดิ์ 3 แยก 6 ลาดพร้าว ลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร 10230
รางวัลที่ได้รับ	2561 ร่วมแสดงงานนิทรรศการศิลปนิพนธ์ 800 องศา 2561 ร่วมแสดงงานศิลปกรรมเยาวชนแห่งชาติครั้งที่ 16 2564 ร่วมแสดงงานนิทรรศการศิลปะการออกแบบเพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต COordination Design Arts

